

**Univerzita Karlova v Praze**

**Filozofická fakulta**

Ústav informačních studií a knihovnictví

# **Diplomová práce**

Eva Šilerová

## **Podpora dětského čtenářství v České republice a německy mluvících zemích**

The support of the children's reading in the Czech Republic  
and German speaking countries

Praha 2013

Vedoucí práce: PhDr. Hana Landová, Ph.D.

## **Poděkování**

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Haně Landové, Ph.D., vedoucí diplomové práce, za odborné vedení práce a cenné rady, její ochotu a trpělivost.

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, 20. 7. 2013

.....

Eva Šilerová

## **Klíčová slova**

Česká republika, četba, děti, dětské čtenářství, Německo, podpora dětského čtenářství, Rakousko, spolupráce, veřejné knihovny, základní školy

## **Abstrakt**

Diplomová práce se zabývá problematikou dětského čtenářství a srovnává přístup k jeho podpoře v České republice a německy mluvících zemích. Úvodní část práce se věnuje dětskému čtenářství v současné době, faktorům, které jej ovlivňují a čtenářským zájmům dnešních dětí. Stručně hodnotí také současnou českou literaturu pro děti a její nakladatele. Následující dvě kapitoly popisují aktivity k podpoře dětského čtenářství, které vyvíjejí české knihovny i neknihovnické subjekty. Další oddíl představuje projekty k podpoře dětského čtenářství realizované v Rakousku a Německu, krátce seznamuje také s programy dalších německy mluvících zemí. Šestá kapitola stručně nastiňuje tematiku podpory dětského čtenářství v českých i zahraničních médiích. Práci doplňují dva praktické průzkumy. První porovnává aktivity vybraných českých a zahraničních knihoven a jejich příspěvek k podpoře dětského čtenářství. Druhý průzkum realizovaný mezi dětskými čtenáři Ústřední knihovny Městské knihovny v Praze hodnotí spokojenost dětí s nabízenými tematickými besedami pro školní třídy. Závěr práce shrnuje získané poznatky a rekapituluje problematiku podpory dětského čtenářství.

## **Keywords**

Czech Republic, reading, children, children's reading, Germany, support of the children's reading, Austria, cooperation, public libraries, elementary schools

## **Abstract**

The diploma thesis concentrates on the children's reading issues, and compares the approach to its support in the Czech Republic and the German speaking countries. The introductory part is devoted to the current children's reading, the factors that influence it, and reading interests of today's children. It also evaluates the contemporary Czech children's literature and its publishers. The following two chapters describe the activities for the children's reading support that are developed by Czech libraries and non-librarian entities. The next part introduces the projects for the children's reading support implemented in Austria and Germany; it also shortly describes the programs of other German speaking countries. The sixth chapter briefly outlines the subject matter of the children's reading support in both Czech and foreign media. There are two surveys attached to the thesis. The first compares the activities of selected Czech and foreign libraries, and their contribution to the children's reading support. The second survey, implemented among the children readers of the Central Library of the Municipal Library in Prague, evaluates the children's satisfaction with the offered thematic discussions for the school classes. The closing part summarizes the received findings, and recapitulates the issues of the children's reading support.

# Obsah

<b>Předmluva</b> .....	8
<b>1. Úvod</b> .....	9
<b>2. Dětské čtenářství</b> .....	12
2.1. Současná dětská literatura na českém trhu .....	13
2.2. Co a jak čtou dnešní děti .....	15
<b>3. Aktivity českých knihoven na podporu dětského čtenářství</b> .....	18
3.1. Noc s Andersenem .....	19
3.2. Kde končí svět.....	21
3.3. Velké říjnové společné čtení .....	22
3.4. Den pro dětskou knihu .....	24
3.5. Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka .....	24
3.6. Kamarádka knihovna .....	25
3.7. Anketa SUK – Čteme všichni .....	26
3.8. Ruku v ruce .....	28
3.9. Děti čtou nevidomým dětem .....	29
3.10. Poprvé do školy – Poprvé do knihovny .....	29
<b>4. Aktivity neknihovnických subjektů na podporu dětského čtenářství v České republice</b> .....	31
4.1. Celé Česko čte dětem.....	31
4.2. Rosteme s knihou .....	33
4.2.1. Jak prvňáčci rostou s knihou .....	35
4.3. Děti, čtěte! .....	36
4.4. Čtení pomáhá .....	36

<b>5. Zahraniční projekty na podporu čtení dětí a mládeže</b> .....	38
5.1. Podpora dětského čtenářství v Rakousku.....	39
5.1.1. Institut für Jugendliteratur.....	39
5.1.2. Österreichischer Buchklub der Jugend.....	40
5.1.3. LesepartnerInnen.....	41
5.1.4. Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek.....	43
5.1.5. Zeit Punkt Lesen.....	45
5.1.6. Leserstimmen.....	47
5.2. Podpora dětského čtenářství v Německu.....	48
5.2.1. Stiftung Lesen.....	48
5.2.2. Lesekiste.....	51
5.3. Podpora dětského čtenářství v dalších německy mluvících zemích.....	54
<b>6. Podpora dětského čtenářství v médiích</b> .....	56
6.1. Čítárny.cz.....	57
6.2. Quergelesen.....	59
<b>7. Vlastní průzkum podpory dětského čtenářství v České republice, Německu a Rakousku</b> ...	63
<b>8. Průzkum reakcí dětí na akce pořádané v knihovnách</b> .....	71
<b>9. Závěr</b> .....	82
<b>Seznam použité literatury</b> .....	85
<b>Seznam zkratk</b> .....	96
<b>Příloha 1</b> .....	97
<b>Příloha 2</b> .....	98

## Předmluva

Diplomová práce je věnována tematicce podpory dětského čtenářství, které je pro mne v současné době velmi aktuální. Již více než pět let pracuji na pozici knihovnice v dětském oddělení Ústřední knihovny Městské knihovny v Praze a dětskému čtenářství a aktivitám na jeho podporu se tak dennodenně věnuji. Zajímají mě jak velké, celostátní projekty, k nimž se knihovny připojují, tak i menší akce regionálního charakteru, o kterých se obvykle dozvědí jen obyvatelé daných měst. Inspiraci pro svou práci hledám rovněž v zahraničí. S ohledem na zálibu ve studiu německého jazyka a předchozí studijní a pracovní zkušenosti jsem se v práci zaměřila na německy mluvící země, které by pro české knihovnictví mohly být zajímavým a relativně dostupným vzorem.

Podpoře dětského čtenářství jsem věnovala již svou absolventskou práci. Nyní jsem však díky několikaleté praxi na pozici dětské knihovnice mohla uplatnit bohaté zkušenosti a pohled na problematiku, která mi jako studentce chyběla. Diplomová práce je rozpracována více do hloubky a provází ji rovněž výsledky dvou zajímavých průzkumů, které jsem díky své pozici knihovnice v dětském oddělení mohla provést.

Tématem se zabývám i ve svém volném čase a pro časopis Rodina a škola píši recenze zajímavých dětských knih a články s nápady k podpoře dětského čtenářství v knihovně i ve škole.

Řada tištěných pramenů, která se tematiky dětského čtenářství dotýká, je zpracována spíše teoreticky. Proto práce čerpá spíše z elektronických zdrojů, webových stránek jednotlivých projektů a výjimečně z článků z odborných časopisů.

V diplomové práci je využito Harvardského stylu citování literatury. Seznam použité literatury je seřazen abecedně podle autora a roku vydání. Více zdrojů stejného autora a roku vydání je v závěrečném seznamu literatury i v odkazech v textu práce odlišeno malými písmeny za rokem vydání. Citace jsou zpracovány v souladu s citační normou ISO 690:2011.

# 1. Úvod

Problematika dětského čtenářství a potřeba jeho podpory je v současné době velmi diskutovaným tématem. Diplomová práce mapuje aktuální stav čtenářství dětí a mládeže a porovnává přístup k podpoře čtenářství v České republice a německy mluvících zemích. Práce se zaměřuje především na země přímo sousedící s Českou republikou, Rakousko a Německo, jejichž zkušeností by mohly využít české knihovny, školy a další organizace pečující o kulturní rozvoj dětí. Zahraniční inspirace by mohla být pro české školství i knihovnictví velmi přínosná, proto se diplomová práce snaží přinést především popis zajímavých projektů, které se od českých kampaní na podporu dětského čtenářství liší a které by mohly obohatit stávající aktivity novými nápady. Práce věnuje pozornost také vybraným zajímavým akcím a projektům k podpoře četby, které probíhají v dalších německy mluvících zemích.

K tématu podpory dětského čtenářství nevycházejí v České republice téměř žádné tištěné materiály. V současnosti není na českém trhu žádné periodikum, které by se této problematice pravidelně věnovalo a stejná je i situace v oblasti dětské literatury. Vesměs jedinými tištěnými zdroji zůstávají informační a propagační materiály jednotlivých projektů, programů a kampaní. Situace v zahraničí je poněkud lepší, např. v Německu působící nadace *Stiftung Lesen* se intenzivně zabývá propagací knihy a čtení a k této tématice také vydává řadu materiálů. V českých knihovnách jsou takové materiály bohužel nedostupné a více méně jediným možným zdrojem, odkud lze čerpat, je v případě německy mluvící oblasti knihovna Goethe-Institutu.<sup>1</sup>

Mnohem více materiálů lze k této tématice nalézt na internetu. Elektronické časopisy jako Bulletin SKIP, Ikaros nebo Knihovnický zpravodaj Vysočina podrobně informují o spoustě plánovaných i proběhlých akcí. Vyčerpávající množství informací k problematice dětského čtenářství především v České republice, ale i ve světě, o českých i zahraničních knihách pro děti a mládež a všeho kolem nich obsahuje internetový portál Čítárny.cz. Vesměs všechny projekty na podporu dětského čtenářství mají své webové stránky a většina z nich nabízí i sekci „napsali o nás“, ze které je také možné získat množství potřebných informací. K dispozici jsou samozřejmě i informace uvedené na samotných webových stránkách

---

<sup>1</sup> <http://www.goethe.de/ins/cz/pra/kul/bib/csindex.htm>

zmiňovaných projektů. Důležitým zdrojem jsou zajisté také webové stránky knihoven, portály věnované literatuře a školství. V zahraničí navíc často působí instituty, které se přímo zabývají podporou dětského čtenářství. I jejich webové stránky mohou být cenným pomocníkem při hledání současných projektů na podporu četby a čtenářství dětí a mládeže. V České republice tuto úlohu plní Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky; také tiskové zprávy a oznámení na stránkách SKIPu poskytují přehled o aktivitách českých knihoven, především pak o činnosti Klubu dětských knihoven, jednoho z odborných orgánů sdružení SKIP. Určitým rozcestníkem pak mohou být také webové stránky organizace IBBY a jejích národních sekcí.

V podstatě veškeré materiály, ze kterých lze na internetu čerpat, jsou pravidelně aktualizovány a čtenáři se tak mohou dozvědět ty nejčerstvější informace. Je to dáno povahou stránek; jak webové stránky projektů, tak různých institutů jsou nejdůležitějším zdrojem informací o jejich činnosti a proto musí nepřetržitě obsahovat platné údaje. O všech důležitých aktivitách navíc spolehlivě informují výše zmiňovaná elektronická periodika.

Práce mapuje některé oblasti dětského čtenářství a aktivity na jeho podporu v České republice a německy mluvících zemích. Pro možnost srovnání činností českých a zahraničních knihoven k podpoře dětského čtenářství byl vytvořen stručný dotazník, rozeslaný v květnu 2013 vybraným knihovnám v České republice, Německu a Rakousku. Za účelem zjištění, s jakým ohlasem se tyto akce setkávají přímo u dětí, byl vytvořen druhý dotazník, tentokrát obrázkový. Ten vyplňovaly v průběhu dubna až května 2013 všechny děti, které se zúčastnily tematických besed pro školní třídy, pořádaných v Ústřední knihovně Městské knihovny v Praze.

Práce je členěna do několika kapitol. Po úvodní části se druhá kapitola věnuje dětskému čtenářství obecně a přináší stručný pohled na tuto problematiku v současné době. Zabývá se faktory, které dětské čtenářství ovlivňují, shrnuje význam dětského čtenářství a zmiňuje subjekty, které by se měly podpoře čtenářství věnovat. Následující text hodnotí současnou českou dětskou literaturu z hlediska kvality. Další oddíl se věnuje čtenářským zájmům a zabývá se rozdíly mezi čtenářskými preferencemi dívek a chlapců.

Třetí kapitola sleduje současně probíhající aktivity českých knihoven na podporu dětského čtenářství. Uvádí jak projekty celostátní, tak akce probíhající na regionální úrovni a v jednotlivých knihovnách.

Čtvrtá kapitola mapuje aktivity neknihovnických subjektů na podporu dětského čtenářství v České republice. Všechny zde popisované kampaně se konají celostátně.

Pátá kapitola práce přináší přehled vybraných zajímavých celostátních projektů v zahraničí. První oddíl popisuje aktivity probíhající v Rakousku, druhou část tvoří popis projektů, které se konají v Německu. Nechybí ani stručný pohled na programy pořádané dalšími německy mluvícími státy.

Šestá kapitola je věnována podpoře dětského čtenářství v médiích. Porovnává situaci u nás a v zahraničí a zmiňuje periodika, televizní a rozhlasové pořady a webové portály zabývající se dětskou literaturou a její propagací.

Následující sedmá kapitola rozpracovává výsledky dotazníkového šetření a porovnává aktivity vyvíjené českými a zahraničními knihovnami.

Osmá kapitola přibližuje výsledky průzkumu realizovaného mezi dětmi v Ústřední knihovně Městské knihovny v Praze, konkrétně v Úseku služeb dětem a mládeži. Průzkum byl zaměřen na zjištění, zda a jak jsou děti spokojeny s pořádanými besedami pro školy.

Závěr práce shrnuje získané poznatky a rekapituluje problematiku podpory dětského čtenářství.

## 2. Dětské čtenářství

Podle Trávníčka (2008, s. 35) je pojem čtenářství používán zejména v souvislosti s dětskou populací a označuje plánovité a cílené rozvíjení schopnosti čtení, zejména za pomoci školy, knihoven a jiných vzdělávacích institucí. Až donedávna byla problematika dětského čtenářství a jeho podpory vnímána spíše jako okrajová záležitost určená pouze odborníkům jako jsou knihovníci, učitelé, spisovatelé či vydavatelé. V posledním desetiletí však narůstá počet subjektů, které si uvědomují důležitost podpory dětského čtenářství a považují ji za nezbytnou součást výchovy a vzdělání. Vztah dítěte k četbě má významný vliv nejen na jeho vzdělání a vzdělanost, ale i jeho budoucí profesní a životní vyhlídky. (Gabal a Václavíková Helšusová, 2003, s. 4)

Počátek nového tisíciletí vyděsil mnohé rodiče, učitele, politiky i širší veřejnost. Z výsledků studie PISA v oblasti čtenářské gramotnosti v roce 2000 vyplynulo, že zhruba pětina českých žáků nedosahuje vyšší než základní úrovně způsobilosti a nedokáže řešit jiné než zcela jednoduché čtenářské situace. Čeští žáci neumí kriticky posuzovat různé typy textů a zaujmout k nim vlastní stanovisko, potíže jim činí také vyhledávání informací. Umí lépe pracovat s texty nesouvislými (grafy, tabulkami, mapami apod.) než se souvislými v podobě prózy. Zajímavé je, že přestože v oblasti čtenářské gramotnosti dosáhli naši žáci mírně podprůměrných výsledků, jejich zájem o četbu je v mezinárodním srovnání nadprůměrný. Podobně jako v jiných zemích i zde platí, že žáci, kteří rádi čtou, dosáhli lepších výsledků. Nepatrně lépe si v oblasti čtenářské gramotnosti vedly dívky. (Straková, 2002)

Průzkum provedený o 9 let později, v roce 2009, poukázal na ještě větší propad úrovně čtenářské gramotnosti českých žáků. Zastoupení žáků s nedostatečnou úrovní čtenářských kompetencí činí alarmujících 23 %. Tito žáci by mohli mít problémy jak při dalším studiu, tak i při uplatnění na trhu práce. Průzkum ukázal, že na celkovém zhoršení výsledků českých žáků se podílejí především chlapci. Testy se zaměřovaly rovněž na postoje českých žáků k četbě. Zatímco pro třetinu žáků je četba oblíbenou činností, pro další třetinu znamená spíše ztrátu času. V rozmezí devíti let (2000 – 2009) se rapidně zmenšil počet českých žáků, kteří uvádí, že čtou denně po určitou dobu pro radost. (Slejška, 2010)

Již v průzkumu *Jak čtou české děti*, realizovaném v roce 2002, zaznělo, že dětské čtenářství nevzniká samo, spontánním zájmem dítěte. Děti je třeba ke čtení vést a ve vztahu ke knize je podporovat. Proto není problematika dětského čtenářství určena pouze odborníkům, o věci by se měla dozvědět také širší, laická veřejnost. Na prvním místě je samozřejmě rodina, zejména pak rodiče, kteří s dětmi přichází nejvíce do styku a věnují se jejich výchově, vzdělávání i volnému času. Nelze však opomenout ani vliv školy, čtenářská dovednost otevírá žákům cestu ke vzdělání a škola je prvním místem, kde dítě absenci četby výrazně pocítí. (Gabal a Václavíková Helšusová, 2003, s. 4) Děti knihy potřebují ke svému zdravému a přirozenému vývoji, k rozvoji fantazie a kreativity i k formování hodnotových žebříčků. Škola by proto měla vnímat podporu čtenářství a posilování vztahu dětí ke knize jako svůj prvořadý úkol.

Propagací četby a podporou dětského čtenářství se v České republice zabývá poměrně velké množství subjektů. Počínaje knihovnami a jejich profesními sdruženími jako jsou Svaz knihovníků a informačních pracovníků a jeho Klub dětských knihoven, přes Sukovu studijní knihovnu literatury pro mládež, Obec spisovatelů, českou sekci IBBY, Veletrh dětské knihy v Liberci nebo knihkupce a nakladatele pro děti a mládež, až po množství jednotlivých nadšenců, kteří se ve věci podpory dětského čtenářství samostatně angažují a vyvíjí řadu zajímavých akcí, projektů a kampaní s cílem navrátit děti zpět k četbě.

## 2.1. Současná dětská literatura na českém trhu

V souvislosti se snižující se úrovní čtenářské gramotnosti českých dětí vyvstává otázka, co dnešní trh literatury pro děti a mládež nabízí. Podle statistiky Svazu českých knihkupců a nakladatelů (Pistorius et al., 2012) vychází v České republice denně v průměru 3 až 4 dětské knihy. Lze však v tak ohromné záplavě na knihkupeckých pultech rozpoznat kvalitu? Produkce dětské literatury každým rokem stoupá, avšak kvalitních doporučení se rodičům, učitelům a dalším zájemcům nedostává.

Česká knihkupectví jsou od počátku devadesátých let stále více zavalována nekvalitní překladovou produkcí, které zhusta sekunduje i původní česká próza a poezie zoufalé úrovně. Nakladatelský gigant Egmont vlastní licenci především ke kýčovitým titulům produkce dílny Walta Disneyho, vydává však také ohromné množství knih a časopisů s postavami známými z dětských televizních filmů a seriálů (např. *Mašinka Tomáš* pro nejmenší děti, *Barbie* a *Winx* pro mladší dívky nebo *Monster High* či *High School Musical* pro starší dětské čtenáře).

Ledabylými překlady, podbíživými ilustracemi a lacinými příběhy zahlučují dětský knižní trh i další nakladatelé, k těm nejznámějším a největším patří bezesporu Fragment, Svojtka, SUN, Junior a Librex, ale také Ottovo nakladatelství nebo vlastní produkce řetězce Levné knihy.

Díkybohu i pod lavinou nevkusných třípytivých, hrajičích či hebkých knížek s imitací zvířecí srsti lze nalézt skutečnou kvalitu co do textu i ilustrace. Na graficky zdařilé dětské knihy s hodnotným obsahem se soustředí především dvojice pražských nakladatelů Baobab a Meander. Jejich roční produkce dosahuje sotva deseti knih, spolehlivě se však umisťují na předních příčkách rozmanitých literárních soutěží a získávají ceny jak za text, tak za ilustrace. Vedle Meandru a Baobabu lze rozhodně k nakladatelům kvalitní dětské literatury počítat edici Raketa nakladatelství Labyrint, vkusné dětské knihy vydávají nakladatelství Argo, Paseka, Dybbuk či Práh. Z novějších nakladatelství se patří jmenovat alespoň Offi či edici Políčko nakladatelství Pole 65. Především výše jmenovaná nakladatelství Baobab a Meander podpořila žánr, který u nás citelně chyběl a ve světě je známý pod pojmem bilderbuch.

Bilderbuch jako tzv. obrázkové album či autorská obrázková kniha spojuje text a ilustrace jednoho autora, přičemž obě dvě části nemohou existovat samostatně a rovnoměrně se doplňují. S bilderbuchem se často můžeme setkat např. u Petra Nikla, Evy Volfové, Petra Síse, Daisy Mrázkové, Petra Šmalce, Dagmar Urbánkové, Pavla Čecha, Lucie Seifertové, Terezy Říčanové nebo Martiny Skaly. Poutavé příběhy autoři provází vlastními obrázky s nezaměnitelným autorským rukopisem. Půvabné publikace Pavla Čecha zanášejí čtenáře na nostalgické vlně kamsi do poetického světa Jiřího Trnky, klukovských her, tajemství a bezstarostného dětství (např. knihy *O zahradě*, *O mráčkovi*, *O klíči*, *Tajemství ostrova za prkennou ohradou* nebo *Dědečkové*). Autorské knihy Terezy Říčanové se vyznačují velmi osobitým grafickým projevem s využitím téměř celého spektra barev (např. *Kozí knížka*, *Vánoční knížka*, *Velikonoční knížka*, *Noemova archa*). Petr Nikl nezůstává pouze u fantaskních ilustrací, i jeho texty se vyznačují neuvěřitelnou hravostí a jedinečnou fantazií (např. *Pohádka o Rybitince*, *Lingvistické pohádky*, *Záhádky* či *Niklův Blázniček*).

Nejen pro autorské knihy je však charakteristická originalita, poetika a vynalézavost. Mnoho současných výtvarníků využívá při tvorbě dětských knižních ilustrací neobvyklé techniky a netradiční materiály. Eva Volfová své obrázky vyšívá (např. knihy *Kočička z kávové pěny* nebo *Z domu a zahrady*), knihy Dagmar Urbánkové provází fotografie snových krajín

sestavěných z drobností, přírodnin, látek či z dokonce chlebové střídky (knihy *Adam a koleno*, *Chlebová Lhota*). Na podobném principu jsou vystavěny neuvěřitelné světy v knihách Františka Skály nebo Jiřího Stacha, kteří si na fotografiích pohrávají s reálným prostředím a vlastnoručně sestavovanými loutkami z přírodního materiálu (knihy *Velká cesta Malého pána* Jiřího Stacha, *Jak Cílek Lídu našel* a *Skutečný příběh Cílka a Lídy* od Františka Skály). Pro práce Michaely Kukovičové jsou typické hravé koláže (např. knihy *Lililinda Superhvězda*, *Kouzelná baterka*, *Prahou kráčí lev* nebo *Jitka a kytky*). Lukáš Urbánek zase kombinuje fotografie s vtipnými kresbami a komiksovými ilustracemi (knihy *Doktor Racek jede na prázdniny*, *Doktor Racek na horách*, *Babočky*, *Hurá na kajak!*).

Na rozdíl od výše jmenovaných nakladatelů ztrácí poslední dobou své výsostné postavení na poli dětské literatury Albatros. Podle nakladatelských čísel mu sice patří prvenství a v počtu vydaných knih mu mohou konkurovat snad jen Egmont či Fragment, nicméně téměř přímo úměrně s obchodními úspěchy lze u něj pozorovat neúspěch v soutěžích orientovaných na kvalitu. Meander či Baobab sice vydávají sotva desítku titulů ročně, většina z nich však získává jednu cenu za druhou, od Magnesie Litery, přes Zlatou stuhu až po Nejkrásnější knihu roku. Albatrosu sice nelze upřít určitou standardně uchovávanou úroveň vydávaných knih, nicméně je více než zřejmé, že nakladatelství dnes těží spíše ze své minulosti a jména, které má mezi rodiči a prarodiči stále váhu. Albatros je dlouhodobým exkluzivním vydavatelem knih Astrid Lindgrenové, vlastní práva k vydávání příběhů Harryho Pottera J. K. Rowlingové, v jeho edičních plánech se objevují jak zavedená jména jako Václav Čtvrtek, Zdeněk Miler nebo Ondřej Sekora, tak i knihy současných autorů jako je Petra Braunová či Ivona Březinová. Nakladatelství nicméně stále sází spíše na tradici a jeho křídla dnes už létají poměrně nízko při zemi.

## 2.2. Co a jak čtou dnešní děti

Jak již bylo řečeno, pro řadu českých dětí je kniha stále ještě atraktivním společníkem. Nabízí se tedy otázka, jakým knihám dávají dnešní děti přednost. Mezi dětmi i dospívajícími slaví v současné době největší úspěch žánr fantasy. Tento typ příběhů je oblíben jak na knižním trhu, tak i na filmových plátnech. K nejoblíbenějším patří série příběhů o *Harry Potterovi* J. K. Rowlingové, Tolkienův *Hobit* a *Pán prstenů*, *Letopisy Narnie* od C. S. Lewise, cyklus *Odkaz Dračích jezdců* s hlavním hrdinou Eragonem mladého autora Christophera Paoliniho nebo série příběhů o *Percy Jacksonovi* amerického spisovatele Ricka Riordana. Na dalších

příčkách pomyslného žebříčku se v současnosti umisťují především zábavné a humoristické příběhy. Prvenství v tomto případě nepochybně náleží Jeffovi Kinneymu a sérii *Deník malého poseroutky*. Na jeho úspěch navázali mnozí další a knihkupecké pulty dnes doslova přetékají dětskými knižními deníčky s humornými zápisky každodenních situací ve škole a v rodině. Stále oblíbené jsou dětské detektivní příběhy a strašidelná až hororová literatura. K nejžádanějším autorům tohoto žánru patří spisovatel známý pod pseudonymem Darren Shan se svou stejnojmennou hororovou sérií, plodný britský spisovatel Anthony Horowitz, který vydal již pět různých sérií detektivních, hororových a špionážních příběhů pro starší děti a nejnověji také Chris Priestley, jehož strašidelné *Příšerné příběhy* nyní vydává nakladatelství Argo.

Méně dnes děti baví knihy o přírodě, pohádky a pověsti. Vkus nejmladších čtenářů koresponduje s dnešní dobou, současné děti vyhledávají akci, napětí a dobrodružný děj. Z výsledků průzkumu *Jak čtou české děti?* je patrné, že polovina oslovených dětí preferuje zahraniční autory, druhá polovina knihy českých autorů. Není tedy pravda, že by překladová zahraniční literatura vytlačovala domácí tvorbu. (Gabal a Václavíková Helšusová, 2003, s. 14)

Výše zmiňovaný průzkum také potvrdil, že nadšenějšími čtenářkami jsou většinou dívky. Jejich vyšší zájem o četbu lze vysvětlit odlišným způsobem trávení volného času na rozdíl od chlapců a také větším objemem péče a času, který věnují přípravě do školy. (Gabal a Václavíková Helšusová, 2003, s. 16) Podle dr. Christiny Garbe z Lüneburské univerzity však v generových rozdílech v rámci čtenářských zájmů hrají úlohu i další faktory. Pro chlapce není čtení dostatečně mužnou záležitostí, protože v knihovnách a knihkupectvích pracují především ženy a rovněž doma vidají s knihou spíše matku. Dalším důvodem může být výběr knih, které chlapcům předkládají také většinou ženy v roli matky, učitelky či knihovnice. Tento výběr ale podle Ch. Garbe není vhodný a chlapce může od čtení spíše odradit. Při výběru literatury pro své syny, žáky či čtenáře by se měly matky, učitelky a knihovnice zaměřit na pět důležitých rozdílů mezi čtenářským chováním chlapců a dívek. Dívky preferují více psychologické příběhy, zajímají je vztahy mezi lidmi, pro chlapce je důležitá především akce a napětí, dobře se pro ně hodí cestopisy nebo dobrodružné příběhy z exotických zemí. Dívky rády čtou realistické příběhy, s nimiž se mohou ztotožnit a pomohou jim lépe pochopit svět kolem sebe, chlapci raději unikají do jiných světů a rádi čtou sci-fi a fantasy. Dívky oceňují příběhy s vnitřním dějem, chtějí se vcítit do literárních

postav. Chlapce toto neláká, čtou spíše věcně a psychologie hrdinů je příliš nezajímá. Chlapci mají rádi humor a parodii, dívky dávají přednost realitě. A zatímco dívky jsou ochotné číst i tzv. chlapecké, dobrodružné příběhy, pro chlapce je dívčí četba odrazující a nečtou ji nikdy nebo jen tajně. (Ehrlichová, 2007)

### 3. Aktivity českých knihoven na podporu dětského čtenářství

Jak již bylo zmíněno výše, z různých průzkumů poslední doby vyplývá, že úroveň čtenářské gramotnosti i zájem dnešních dětí o četbu se snižuje. Knihovny i další subjekty proto vyvíjí řadu aktivit, které se snaží děti pro čtení nadchnout a ty, které už čtou dále motivovat, podnitit a udržet jejich zájem. Všechny projekty spojuje stejný cíl, učinit knihy a čtení pro dnešní děti dostatečně atraktivní.

Následující kapitola představuje významné celostátní knihovnické projekty na podporu dětského čtenářství, doplněné vybranými zajímavými akcemi regionálního charakteru, pořádanými v místních knihovnách.

Většinu zde popisovaných celostátních knihovnických aktivit zastřešuje Klub dětských knihoven<sup>2</sup>, odborná sekce Svazu knihovníků a informačních pracovníků (dále jen KDK). Členy KDK jsou především dětští knihovníci, kteří se zajímají o nové formy práce s dětskými čtenáři, usilují o podporu dětského čtenářství, jsou motivováni dále se v této oblasti vzdělávat a přispívat k rozvoji služeb knihoven dětem. Členové KDK aktivně vytvářejí Databanku námětů, obsahující množství nápadů a scénářů pro knihovnické besedy a informační či literární lekce. Pro členy KDK i další registrované zájemce slouží velmi živá oborová elektronická konference Andersen. V roce 2012 mezi členy KDK rovněž proběhl první ročník celostátní soutěžní přehlídky zajímavých a originálních knihovnických besed a pořadů s názvem OKNA (O KNihovnických Aktivitách). Cílem přehlídky je prezentace nejlepších pořadů pro děti a mládež v knihovnách, které by se mohly stát inspirací pro ostatní dětské knihovníky.

K nejnámějším celostátním aktivitám, které KDK mediálně, finančně i duchovně podporuje, patří *Noc s Andersenem*, literární a výtvarná soutěž *Kde končí svět*, *Den pro dětskou knihu*, projekt *Už jsem čtenář – Knižka pro prvňáčka*, soutěž o nejlepší dětskou knihovnu *Kamarádka knihovna* nebo anketa *SUK* pro nejoblíbenější dětskou knihu roku.

---

<sup>2</sup> <http://www.kdk.munovapaka.cz/>

### 3.1. Noc s Andersenem

*Noc s Andersenem* patří bezesporu k mediálně nejznámějším a nejúspěšnějším projektům na podporu dětského čtenářství, které knihovny v České republice pořádají. Historicky první *Noc s Andersenem* se uskutečnila v uherskohradištské knihovně Bedřicha Beneše Buchlovana v roce 2000. Dvě knihovnice zdejšího dětského oddělení napadlo oslavit Mezinárodní den dětské knihy s nejmladšími čtenáři nocováním přímo mezi knihami v knihovně a strávit tak společně jednu noc čtením, spoustou her, soutěží a překvapení. A protože si Mezinárodní den dětské knihy celý svět připomíná 2. dubna při výročí narození Hanse Christiana Andersena, dostala noc v knihovně své jméno právě podle významného dánského pohádkáře. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky a Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana, c2010)

Nápad se setkal s velice příznivou odezvou ze strany pořadatelů i účastníků, a protože si knihovnice nenechaly svou myšlenku jen pro sebe, rozšířila se tradice pořádání společného nocování v knihovně díky KDK i do dalších knihoven po celé České republice. V roce 2001 tak mohly svátek dětské knihy oslavit první společnou *Nocí s Andersenem*. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky a Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana, c2010)

Akce zpočátku nenápadného rozsahu se během několika málo let lavinovitě rozšířila nejen do knihoven českých, ale našla své příznivce i v zahraničí. *Noc s Andersenem* se tak proměnila z aktivity regionálního charakteru v jedinečný projekt s mezinárodní účastí knihoven ze Slovenska, Polska, Slovinska a Německa. V roce 2013 se do *Noci s Andersenem* zapojilo rekordních 1.298 spacích míst (z toho 203 na Slovensku, 37 v Polsku, 7 ve Slovinsku a 14 v dalších zemích), zúčastnilo se 59.037 dětí a o hladký průběh akce se staralo 15.526 dospělých organizátorů. Celkem tedy během třináctého ročníku *Noci s Andersenem* ponocovalo minimálně úctyhodných 77.599 řádně registrovaných účastníků. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky a Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana, 2013)

Pohádková *Noc s Andersenem* se pořádá nejen v knihovnách, ale i ve školách, domech dětí a mládeže, dětských domovech, nemocnicích, hasičských a turistických oddílech nebo v Českých školách bez hranic po celém světě.

Do akce se kromě organizátorů a dětských čtenářů zapojují také starostové, poslanci, ředitelé škol a knihoven, i řada známých osobností veřejného života. Pohádku Hanse Christiana Andersena v originálním znění si díky návštěvě dánské konzultantky mohly letos poslechnout děti v Uherském Hradišti, do ZŠ Brána jazyků v Praze zavítal herec Jan Potměšil, zlínská ZŠ v Kříbech zase hostila malíře a grafika Josefa Ruszeláka. *Noci s Andersenem* se pravidelně zúčastňují také spisovatelé a ilustrátoři dětských knih. V tomto roce se děti mohly potkat hned s několika oblíbenými spisovatelkami a spisovateli, ke kterým patří například Petra Braunová, Olga Černá nebo Miloš Kratochvíl. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky a Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana, 2013)

Kromě dosud žijících osobností do knihoven přicházejí také „duchové spisovatelů“, nejčastější návštěvou bývá samozřejmě sám Hans Christian Andersen. Pravidelnými hosty z pohádkové říše pak bývají princezny, rytíři, ježibaby, víly a skřítky, duchové a Bílé paní, chybět nemohou ale ani Večerníčky, Harry Potterové nebo Pipi Dlouhé Punčochy.

Hezkou tradicí se také stalo vysazování tzv. Pohádkovníků, stromků rodu *Fabularius Anderseni*. Podle možností knihovny zasazují děti v průběhu konání akce stromek venku nebo do květináče v knihovně, případně jej vytváří alespoň v papírové podobě. Jen v letošním roce přibýlo 649 stromů, které rozšíří již hezky vzrostlý virtuální pohádkový les. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky a Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana, 2013)

Program celé *Noci s Andersenem* záleží na každé knihovně a iniciativě jejích knihovnic. Většinou si s dětmi společně čtou, hrají, malují, vyrábějí, zpívají, tančí, ale také navštěvují různá zajímavá či tajemná místa. K tradičním cílům patří hřbitovy, zámky a muzea, ale také kostely a výstupy na kostelní věže. Některé knihovny připravují téma *Noci s Andersenem* opravdu úzce a všichni zúčastnění se tak mohou na pár hodin dostat přímo do fantastických příběhů oblíbených dětských knih. V letošním roce se například Ústřední knihovna Městské knihovny v Praze proměnila ve výcvikové středisko tajných agentů a na základě příběhů E. Colfera, A. Horowitzové nebo J. Allisonové plnili mladí adepti a adeptky zapeklité a nebezpečné úkoly. Stovky spacích míst si připomněly 90. výročí narození ilustrátorky Heleny Zmatlíkové, mnoho desítek organizátorů si vzpomnělo také na významné 1.150. výročí příchodu svatých Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky a Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana, 2013)

Hlavní myšlenkou pořádání celé akce je především snaha ukázat dětem, že čtení může být veliké dobrodružství. Proto je základním kamenem celé *Noci s Andersenem* společné čtení a předčítání pohádek a příběhů. Všechna spací místa v ČR i za hranicemi se symbolicky propojují čtením společné knihy. Letos měly děti jedinečnou možnost slyšet úryvek z dosud nevydané knihy *O'Bluda* autorky Daniely Krolupperové. Smyslem společného čtení je připomenout dětem v dnešním přetechizovaném světě krásu mluveného slova, půvab hlasitého předčítání a povzbudit v nich zájem o četbu.

Za organizaci akce *Noc s Andersenem* byla knihovnicím dětského oddělení knihovny B. B. Buchlovana v Uherském Hradišti, Haně Hanáčkové a Miroslavě Čákové, v roce 2005 udělena cena Českého literárního fondu za propagaci knižní kultury. V letošním roce navíc získaly významnou Cenu Hanse Christiana Andersena, udělovanou výborem H. Ch. Andersena za podporu a šíření znalostí o díle dánského národního autora. (Herman, 2013)

### 3.2. Kde končí svět

*Kde končí svět* je název rozsáhlého celostátního projektu, zahrnujícího soutěže z různých oblastí dětských zájmů, který od roku 2001 připravuje Klub dětských knihoven SKIP. Projekt zastřešuje stávající aktivity dětských oddělení, motivuje knihovníky k jejich inovaci a propaguje dětské čtenářství i činnost dětských oddělení na veřejnosti. (Klub dětských knihoven, [2013a])

K projektu *Kde končí svět* se může připojit každá knihovna, a to v minimálně jedné ze čtyř kategorií: a) oblast dětského čtenářství (aktivity podporující dětské čtenářství), b) oblast literárních soutěží a tvůrčího psaní, c) oblast výtvarných soutěží, d) oblast literárně-dramatická (činnost klubů a kroužků, dramatizace apod.). (Klub dětských knihoven, [2013a])

Jednotlivé knihovny vyhlašují pro děti soutěž na předem stanovené téma. Vítězové místních kol postupují do regionálních kol soutěže a ti nejúspěšnější účastníci jsou pozváni 1. června, na Mezinárodní den dětí, do Prahy na slavnostní zakončení. Z každého kraje je vybrán jeden soutěžící a ten je slavnostně pasován na „Rytíře Řádu krásného slova“. Spolu s dětmi jsou pasováni i spisovatelé píšící pro děti a další umělci, které navrhují samy děti. Titul Rytíře Řádu krásného slova již získali mezi spisovateli Ivona Březinová, Martina Drijverová, Alena

Ježková, Miloš Kratochvíl, Marie Kubátová, Zbyněk Malinský, Iva Procházková, Markéta Zinnerová a Jiří Žáček, jako interpreti byli titulem ocenění Barbora Hrzánová, Jiří Lábus, Jitka Molavcová, Zdeněk Svěrák a Libuše Šafránková. V každém ročníku je pasována také rytířka – knihovnice. (Klub dětských knihoven, [2013a])

Projekt *Kde končí svět* letos vstupuje do devátého ročníku. Poprvé se knihovníci společně s dětmi ptali, kde jsou hranice našich světů, v dalším roce zjišťovali, jak se v tom světě cítíme – zda bezpečně nebo jestli žijeme ve strachu. Třetí ročník se věnoval vzájemnému porozumění a dorozumění se (aneb jak praví známé úsloví - Kolik řečí umíš, tolikrát jsi člověkem). Ve čtvrtém roce využili pořadatelé významného dvoustého výročí narození Hanse Christiana Andersena a projekt se nesl v pohádkovém duchu. Pátý ročník dostal název Slon a mravenec a týkal se věcí velkých a malých, v životě a ve světě. Pro šestý ročník bylo připraveno téma Cesta tam a zase zpátky a děti mohly nechat svou fantazii rozběhnout do všech koutů světa a vydat se na cesty v přímém i přeneseném slova smyslu (cesty k sobě i druhým, cesty k literatuře, cesty k moudrosti, cesty domů a mnohé další). Sedmý ročník hýřil barvami a děti hledaly odpověď na otázku, jakou barvu má svět, v osmém ročníku měli malí účastníci možnost představit himálajským dětem život v Česku prostřednictvím společně vytvářené knihy Český rok. Devátý ročník čaruje s čísly a v období 2013-2014 se děti zamyslí, jakou roli v našem světě hrají čísla. (Klub dětských knihoven, [2013a])

### 3.3. Velké říjnové společné čtení

*Velké říjnové společné čtení* (dále *VŘSČ*) patří k dalším celorepublikovým projektům Svazu knihovníků a informačních pracovníků České republiky na podporu nejen dětského čtenářství. Akce probíhá tradičně od roku 2003 vždy v zahajovací den Týdne knihoven (první týden v říjnu) a připojit se může kterákoliv knihovna. Smyslem projektu je podpora veřejného předčítání v prostorách knihoven. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2004)

Knihovny registrované do projektu musí splnit několik podmínek: číst se musí nahlas, minimálně tři hodiny v kuse (ale třeba také 10 hodin, celý den nebo dokonce celý Týden knihoven) a pouze knihy českých autorů. Pokud předčítá cizinec, může číst ve svém rodném jazyce překlad knihy českého autora. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2004)

Předčítající mohou vybírat úryvky ze svých donesených oblíbených knih, je možné číst střídavě na pokračování z jedné předem vybrané knihy, případně knihovníci připraví nabídku knih, z nichž si předčítající vybírají dle svého zájmu. Volbu knih pro *VŘSC SKIP* nijak neomezuje, pro každý ročník jsou však vydávána doporučení alespoň pro zahájení akce. Obvykle se jedná o autory, kteří v daném roce slaví významné výročí.

Kdo a jak bude číst, záleží na organizaci knihovny. Do čtení se mohou zapojit čtenáři, spisovatelé, umělci nebo další oslovené osobnosti, ale také sami knihovníci. Slavnostního zahájení se obvykle ujímá nějaká osobnost veřejné správy – starosta, poslanec, radní, senátor apod. Mnoho knihoven zahajuje *VŘSC* četbou stejné knihy.

Přestože se v tomto případě nejedná primárně o akci k podpoře dětského čtenářství, knihovníci na děti nezapomínají a malí čtenáři se během deseti let fungování celého projektu stali již tradičními a vděčnými účastníky. Knihovny často spolupracují se školami a děti tak mohou například celé dopoledne předčítat v knihovně sobě a svým spolužákům, případně mladším dětem z mateřských škol. Častá je také účast seniorů z domovů důchodců nebo místních klubů důchodců, kteří v odpoledních hodinách po vyučování předčítají pro malé návštěvníky z dětských knížek.

Projektu se účastní rovněž handicapovaní čtenáři. Nevidomí mohou předčítat z knih v Braillově písmu, případně lze v domluvený čas pustit zvukovou knihu, jako by nevidomí četli vidoucím. V minulých ročnících už proběhly i varianty čtení s neslyšícími, kterým překládali tlumočníci do znakového jazyka. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2004)

Pro knihovnu jde vedle podpory čtenářství také o způsob, jak zviditelnit sebe i své služby a zaujmout jak stálé čtenáře, tak i nečtenářskou veřejnost. Společně s novými čtenáři má knihovna jako nezisková organizace možnost získat sponzory nebo navázat kontakty s médii a zajímavými osobnostmi.

### 3.4. Den pro dětskou knihu

*Den pro dětskou knihu* patří k nejnovějším aktivitám k podpoře dětského čtenářství, které organizuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky.

Termín každého *Dne pro dětskou knihu* je stanoven vždy na sobotu před první nedělí adventní. Projekt je zaměřen na propagaci dětské knihy, četby i jednotlivých knihoven s důrazem na předvánoční prodej knih přímo v knihovnách. Stánky knihkupců a nakladatelů oživuje řada doprovodných akcí, dny otevřených dveří knihovny, výstavy, soutěže, vystoupení dětských uměleckých souborů, autorská čtení, výtvarné dílny atd. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2007)

Nápad se zrodil v Městské knihovně v Děčíně v roce 2006, odkud se díky SKIPu rozšířil i do dalších knihoven a v roce 2007 odstartoval oficiální první ročník. O dva roky později vznikla oficiální webová stránka<sup>3</sup>, logo a jednotný grafický vizuál projektu. V minulém roce se k akci připojilo už více než 150 knihoven a tak má *Den pro dětskou knihu* velkou šanci přerůst v další úspěšný celostátní projekt.

### 3.5. Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka

Projekt *Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka* je v současné době akcí Svazu knihovníků a informačních pracovníků, kterou zajišťují knihovny ve spolupráci se školami. Myšlenkou projektu je rozvoj čtenářských návyků nejmladších čtenářů, žáků prvních tříd základních škol. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2013)

Knihovny zapojené do projektu vybírají na začátku školního roku jednu až dvě třídy, se kterými v období od prosince do května pracují nad rámec běžných knihovnických činností. Pro děti jsou připraveny jak úvodní lekce seznamující s knihovnou, tak další akce vedoucí k rozvoji zájmu o čtení. Oblíbené jsou tematické besedy, setkání se spisovatelem či ilustrátory knih pro děti, soutěže apod. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2013)

---

<sup>3</sup> [www.dendetskeknihy.cz](http://www.dendetskeknihy.cz)

Třídy zapojené do tohoto projektu získávají jako odměnu na konci školního roku tzv. Knížku pro prvňáčka, původní českou novinku, která vznikla pouze pro účastníky daného ročníku projektu a kterou nelze zakoupit v běžných knihkupectvích minimálně v následujících třech letech. V předchozích ročnících to byly knihy *Okno do komína* spisovatelky Ivony Březinové s ilustracemi Vlasty Baránkové, *Legrační dům* od Jiřího Kahouna a Jiřího Fixla, knížka *Zmizelá škola* Daniely Krolupperové s obrázky Evy Sýkorové-Pekárková a *Školníci* od Miloše Kratochvíla a Renáty Fučíkové. Ve školním roce 2012/2013 se mohli účastníci těšit na knihu *Všelijaké básničky pro kluky a holčičky* spisovatele Radka Malého s ilustracemi Alžběty Skálové. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2013)

Projekt vznikl na půdě Národní pedagogické knihovny J. A. Komenského a v prvních třech ročnících jej podporovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Od roku 2011 jej ale dále odmítlo financovat a projekt převzal pod svá křídla SKIP za finanční podpory nakladatelství Triton. V minulých ročnících získávaly knížku pro prvňáčka všechny zapojené děti, letos je z finančních důvodů počet knih pro jednotlivé knihovny a přihlášené třídy velmi omezen a knížky při slavnostním vyhlášení budou moci dostávat pouze vybrané děti, příp. knihy zůstanou ve školní knihovně. (Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2013)

### 3.6. Kamarádka knihovna

Soutěž *Kamarádka knihovna* má mezi výše zmiňovanými aktivitami k podpoře dětského čtenářství specifické postavení. Přestože není určena přímo dětem, právě ony v ní mají hlavní slovo. Svými hlasy mohou pomoci vybrat nejlepší knihovnu pro děti, resp. nejlepší dětské oddělení knihovny. Soutěž pořádá od roku 2006 ve dvouletých intervalech Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR pod záštitou Ministerstva kultury ČR a Národní knihovny ČR. (Houšková, [2012])

Hlavním kritériem hodnocení soutěže je spokojenost dětí se svou knihovnou, vyjádřená pomocí vysvědčení. Děti mají možnost označovat osobnost knihovnice či knihovníka, šíři a výběr knihovního fondu, kvalitu počítačového vybavení i celkový vzhled a vybavení knihovních prostor. Většina z nich se nespokojí jen s pouhým vyplněním kolonek, ale připojuje i vlastní vzkazy a přání. Řada malých čtenářů vysvědčení doplňuje i ilustrujícím obrázkem. Soutěžní komise pak hodnotí další kritéria jako je provozní doba dětského

oddělení knihovny, počet kulturních a vzdělávacích akcí pro děti, procento registrovaných dětských čtenářů vůči počtu dětí v obci, průměrný počet výpůjček na jednoho registrovaného dětského čtenáře, počet stanic veřejného internetu, které jsou k dispozici dětem a roční přírůstek knihovního fondu dětského oddělení knihovny. Sledovaným kritériem je rovněž členství a aktivita v Klubu dětských knihoven SKIP. (Houšková, [2012])

Možnost známkovat knihovny se dětem líbí a ve všech ročnících se vrátilo více než 17.000 vyplněných vysvědčení. Nejpřátelštějšími knihovnami se staly v prvním ročníku v letech 2006/2007 Městská knihovna Tišnov, v druhém ročníku v letech 2008/2009 Městská knihovna Sedlčany, v třetím ročníku v letech 2010/2011 Městská knihovna Chrudim a v zatím posledním čtvrtém ročníku v letech 2012/2013 Knihovna Bedřicha Beneše Buchlova v Uherském Hradišti. (Houšková, [2012])

Prostřednictvím vysvědčení, která děti knihovnám vystavují, se nepřímo dozvídáme, co by měla dětská knihovna splňovat, aby mohla být dětem kamarádkou. Dosavadní výsledky ukazují, že nejdůležitější je osobnost knihovnice - ta má moc dětí pro knihu i knihovnu získat a udržet si je. Knihovny hrají v životě dětí důležitou roli a je dobře, že se od pouhých půjčoven knih mění k obrazu komunitního centra obce a místa setkávání. Získaná vysvědčení mohou být pro knihovnu zajímavou reflexí a snad ji pobídnout i k novým službám a funkcím, které si čtenáři žádají.

### 3.7. Anketa SUK – Čteme všichni

Anketu *SUK* s podtitulem *Čteme všichni* pořádá již od roku 1993 Sukova studijní knihovna literatury pro mládež (dále jen Sukova knihovna), součást Národní pedagogické knihovny J. A. Komenského.<sup>4</sup>

Anketa vznikla jako reakce na zásadní proměny českého knižního trhu po politických změnách v roce 1989. Přestože se objevila mnohá nová nakladatelství, neexistoval žádný průzkum ani výzkum současného dětského čtenářství a odborníkům chyběla reflexe, jak čtenáři na nově vydávané knihy reagují. Pracovníci Sukovy knihovny oslovili nakladatele, spisovatele, ilustrátory, knihkupce, děti i pedagogickou veřejnost jednoduchou anketou

---

<sup>4</sup> <http://npmk.cz/knihovna>

o nejoblíbenější či nejčtenější dětskou knihu roku. Slavnostní vyhodnocení prvních tří ročníků se konalo na Mezinárodní den dětí 1. června, v dalších letech se přistoupilo k přesunu termínu na 2. dubna, výročí narození Hanse Christiana Andersena a s ním spojený Mezinárodní den dětské knihy. (Herman, 2012)

V současné době mohou v anketě hlasovat v odlišných kategoriích děti, knihovníci, porota učitelů českého jazyka a účastníci Noci s Andersenem. Děti a knihovníci volí jakoukoliv knihu vydanou v uplynulém roce, porota učitelů posuzuje výhradně nové knihy českých autorů. Slavnostní vyhodnocení a předávání cen autorům, ilustrátorům a nakladatelům vítězných knih probíhá v Památníku národního písemnictví. (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, c2011)

Bohužel vzhledem k slabé a nedůsledné propagaci ze strany pracovníků Sukovy knihovny je anketa širší veřejnosti téměř neznámá. Rovněž nešťastná grafická úprava plakátů a hlasovacích lístků nemůže zaujmout ani dospělého, natož pak dítě. Ostatně čísla hovoří sama za sebe, podle výroční zprávy Klubu dětských knihoven SKIP za rok 2012 v loňském ročníku hlasovalo v anketě pouze 3.000 dětí (Klub dětských knihoven, 2013b), což je např. oproti 17.000 odevzdaných vysvědčení k soutěži *Kamarádka knihovna* nebo dokonce téměř 60.000 dětských účastníků *Noci s Andersenem* opravdu žalostný výsledek. Kritiku propagace ankety zaznamenala Sukova knihovna i v médiích, konkrétně např. na internetovém portálu Čítárny.cz v článku „*Chcete znát výsledky SUK 2012? Musíte si o ně napsat, jinak nezám...*“ z dubna 2012. (Herman, 2012) Pracovníci knihovny se tehdy bránili vyjádřením, že pokud by si o výsledky redakce napsala, rádi by jí je poskytli. Je však více než zřejmé, že jedna z nejobornějších institucí v oblasti dětské literatury by takto výsledky své činnosti prezentovat neměla.

Vedle akcí na celorepublikové úrovni probíhá v českých knihovnách také řada aktivit v rámci jednotlivých regionů nebo pouze samotných knihoven. Na některých společných projektech pracují knihovny prostřednictvím regionálních klubek KDK, jiné jsou v režii jednotlivých knihovníků. Ve snaze koordinovat a pomoci vytvářet zajímavé regionální akce vzniklo v Brně v roce 2009 Centrum dětského čtenářství, součást Knihovny Jiřího Mahena v Brně. Centrum podporuje dětské čtenářství jak přímo, pomocí dopoledních lekcí pro školy a odpoledních programů pro volně přichozí děti, tak i nepřímou formou, tzn. vzděláváním knihovníků, spoluprací s pedagogy základních a středních škol při přípravě lekcí, ale také spoluprací se studenty a pedagogy vysokých škol pedagogického a knihovnického směru. (Knihovna Jiřího Mahena v Brně, [2009])

Z regionálních aktivit jsou výběrově zmíněny především zajímavé nápady, které by mohly být inspirací také pro další knihovny.

### 3.8. Ruku v ruce

Projekt *Ruku v ruce* vznikl v roce 2010 v Knihovně Jiřího Mahena v Brně. Hlavním smyslem projektu bylo vytvoření logicky uspořádaného a metodicky dobře zvládnutého integračního programu pro děti a mládež s různými druhy zdravotních handicapů a ze sociálně vyloučených skupin. Výstupem projektu, který probíhal až do roku 2012, jsou tematické bloky besed přizpůsobené věku a typu handicapu. (Knihovna Jiřího Mahena v Brně, [2012a])

První blok s názvem *Dům plný informací* je zaměřen na seznámení s knihovnou a jejími službami. Druhý blok nazvaný *S batohem na zádech* nabízí pohled na život a zvyky v jiných částech světa. Třetí blok se jmenuje *Za čest a slávu* a je zaměřen na rytířskou tematiku a období středověku s hodnotovým přesahem do současnosti. Čtvrtý blok s názvem *(Ne)známé Brno* přibližuje Brno jako historické město i současné místo, kde děti žijí a chodí do školy. (Knihovna Jiřího Mahena v Brně, [2012b])

Metodické listy k jednotlivým blokům jsou zpracovány ve formě přehledných a návodných metodických materiálů a jsou k dispozici veřejnosti volně ke stažení. Materiály při své práci využijí především knihovníci a pedagogové.

### 3.9. Děti čtou nevidomým dětem

Za projektem *Děti čtou nevidomým dětem* stojí dětské oddělení Krajské vědecké knihovny v Liberci. Projekt se věnuje vydávání zvukových knih pro nevidomé a slabozraké, příp. i jinak zdravotně handicapované děti, především paraplegiky. Knihy současné dětské produkce pro své nemocné kamarády načítají jejich vrstevníci, děti ze základních a středních škol. (Krajská vědecká knihovna Liberec, [2013])

Projekt je realizován od roku 2002 a do současnosti vzniklo v nahrávacím studiu přímo v prostorách knihovny již 12 zvukových knih. Knihovna každoročně vyhlašuje konkurz, ve kterém vybírá děti, které se budou na nahrávce podílet. Ty musí umět nejenom dobře číst, ale také mít příjemný hlas vhodný k nahrávání. O účast při nahrávání je obrovský zájem a počet účastníků konkurzu mnohonásobně převyšuje počet dětí, které se do tvorby zvukové knihy skutečně zapojí. V prvním roce byl vytvořen zvukový záznam knihy regionálního autora Ludvíka Středy *Pohádky pro kočku*, v dalších letech následovaly knihy *Pět minut před večerí* a *Soví zpěv* spisovatelky Ivy Procházkové, básničky Jiřího Žáčka *Nesedejte na ježka*, *Příběhy českých knížat a králů* a *Staré pověsti české a moravské* od Aleny Ježkové, dvě knížky o *Síse Kyselé* od spisovatelky Martiny Drijverové, kniha *Školník Kulda je jednička* od Jiřího Kahouna, knížka *Matylda* od britského autora Roalda Dahla a prozatím jako poslední *Dračí polévka* Aleny Ježkové. (Krajská vědecká knihovna Liberec, [2013])

Knihovna věří, že tímto projektem vzbudí u zdravých dětí solidaritu s handicapovanými a pomůže jim uvědomit si, že něco tak samozřejmého jako je čtení, může být pro jiné děti něčím naprosto nedostupným. Nevidomým dětem se touto neobvyklou cestou zase otvírá brána do světa současné dětské literatury. (Vojáčková, 2005)

### 3.10. Poprvé do školy – Poprvé do knihovny

Projekt dětského oddělení Knihovny Jiřího Mahena v Brně *Poprvé do školy – Poprvé do knihovny* se již deset let obrací na začínající čtenáře, žáky prvních tříd a jejich rodiče nebo učitele. Hlavním cílem je seznámení s knihovnou přitažlivou hravou formou a motivace nejmladších dětí k samostatnému čtení.

Projekt využívá oblíbeného slavnostního aktu pasování na čtenáře knihovny, které děti pomyslně přenesou do kouzelného světa literatury. V prvním říjnovém týdnu přichází jednotlivci nebo celé třídy prvňáčků do knihovny, kde je vítají urozený král a královna. Děti jsou pasovány skutečným mečem a musí slíbit, že budou knihy jako správní rytíři chránit a ctít. Role královny a krále knížek a jejich družiny v podobě princezen a šašků se s nadšením ujímají samotní pracovníci knihovny. Ačkoliv prvňáčci ještě skutečnými čtenáři nejsou, tak stejně jako nastupují do školy, aby se něco naučili, vstupují současně také do knihovny, aby poznali, co vše jim může nabídnout. (Vališová, 2012)

Na konci školního roku pak projekt vchází do své druhé části nazvané Klíčování, při které pasování čtenáři, kteří za sebou nyní už mají nejednu čtenářskou zkušenost, dostávají symbolický klíč od království knížek, vzácných pokladů knihovny. (Vališová, 2012)

## 4. Aktivity neknihovnických subjektů na podporu dětského čtenářství v České republice

Řada knihoven se mimo svých vlastních nebo celorepublikových knihovnických aktivit snaží podpořit rozvoj čtenářství dětí a mládeže také zapojením do dalších projektů, které se této problematice dotýkají. Tyto celostátní projekty zaměřují svou pozornost vedle konkrétní práce s dětmi hlavně na rodiče, protože právě oni jsou pro své děti těmi nejdůležitějšími průvodci na cestě ke čtenářství. Propagaci dětského čtenářství v celonárodním měřítku, zaměřené na nejširší veřejnost (rodiče, prarodiče, učitele a další vychovatele) se věnují dvě velké kampaně, *Rosteme s knihou* a *Celé Česko čte dětem*, v menším měřítku probíhá festival *Děti, čtěte!* Přímou podporu dětí a mládeže cílí projekt *Čtení pomáhá*. Dlouhou tradici měl donedávna také *Veletrh dětské knihy v Liberci*, kterého se účastnila většina nakladatelů dětské literatury, avšak z finančních důvodů se letos poprvé po deseti letech neuskutečnil.

### 4.1. Celé Česko čte dětem

Projekt *Celé Česko čte dětem* vznikl v roce 2006 s cílem podpořit hlasité čtení v rodinách a dostat jej do každodenního programu české rodiny. Inspirací pro kampaň *Celé Česko čte dětem* se stal projekt *Cała Polska czyta dzieciom* probíhající od roku 1998 v Polsku.

Kampaň *Celé Česko čte dětem* chce upozornit společnost na význam společného čtení v rodině pro dítě a jeho emocionální vývoj a na potřebu formování návyku čtení do dospělosti. Pravidelné hlasité předčítání rozvíjí dětskou fantazii, trénuje paměť a myšlení, obohacuje slovní zásobu a rozšiřuje myšlenkové obzory. (Celé Česko čte dětem, [2006a])

Společné čtení v rodinách pomáhá upevnit vztah mezi dítětem a rodičem, roste důvěra v rodiče, dítě se cítí milované, důležité a rodiče v této společné chvíli patří pouze jemu. Je jedním ze způsobů, jak dítěti projevit svou lásku a zároveň cestou pro nenásilné vytváření pozitivního vztahu k četbě.

Hlasité předčítání v rodinné atmosféře je jednou z možností, jak učinit čtení pro děti přitažlivým, nebo dokonce ještě přitažlivějším než sledování televize. Televize dítě neobejme, nepodrží za ruku, když se bojí a nepřidá další pohádku, když se mu ještě nechce spát,

nezodpoví jeho dotazy ani s vyprávěním chvílku nepočká, než si dojde pro pití. Takovou moc mají jenom rodiče, prarodiče nebo třeba sourozenci, kteří si najdou chvílku a společně s dítětem se ponoří do kouzelného světa pohádky.

Jedním z hlavních cílů kampaně *Celé Česko čte dětem* je podpora hodnotné literatury a pomoc rodičům při jejím výběru. Webové stránky kampaně v sekci *Rodičům*<sup>5</sup> stanovují kritéria pro výběr knih vhodných k předčítání, přičemž samotné předčítání je zde podáváno téměř jako věda hodná vysokoškolského studia. Jako by autoři projektu zapomínali na to, že kniha musí dítě především bavit, a teprve ve chvíli, kdy si zvykne na poslech a naučí se vnímat příběh, je možné volit náročnější literaturu. Zmiňovaná kritéria pro výběr knih jsou snad až příliš vědecky pojatým, avšak víceméně nic neříkajícím návodem, který v reálu zřejmě žádný rodič nevyužije. Lze předpokládat, že rodič, který si chce s dítětem denně číst, spíše volí knihu podle toho, jak své dítě zná a ví, co jej může zaujmout a nebude se zaobírat otázkami, zda právě tato kniha „obsahuje pozitivní morální odkaz a propaguje vzorce správných postojů a chování“ nebo v dítěti „neutvrdí negativní stereotypy chování související s pohlavím.“ (Celé Česko čte dětem, [2006b]) Každý rodič jistě z vlastní zkušenosti potvrdí, že knihu podvědomě hodnotí už ve chvíli, kdy jí poprvé listuje v knihkupectví či knihovně a není nutné odškrtnávat si jednotlivé body z doporučeného návodu.

Sporně působí rovněž seznam doporučených knih v sekci *Zlaté tituly*<sup>6</sup>. Ne snad co se kvality týče, většina vybraných knih je lety ověřená, jedná se o klasická díla, výjimečně nové knihy, které oceňují i mnohé soutěže a ankety. Přehled je spíše velmi nevyvážený, co do věkového určení. Mnohé knihy jsou zařazeny v nevhodných kategoriích a pro děti mohou být tím pádem ještě příliš náročné, případně už naopak dětinské a nudné a od čtení je spíše odradí. Rozumného rodiče, který vybírá napříč kategoriemi, seznam pravděpodobně neurazí, ale s největší pravděpodobností ani nenadchne. V podobném projektu lze spíše očekávat doporučení zajímavých nových knih, které už rodiče sami jako školou povinní nečetli a které neznají. Užitečné by mohly být krátké anotace nebo možnost hodnocení a komentování knih, vždyť výměna zkušeností je v tomto případě rozhodně žádoucí. Navíc hodnocení knih pomocí jasných a konkrétních zdůvodnění by jako pomoc při výběru mohlo být smysluplnější, než výše zmiňovaná kritéria a abstraktní pojmy jako „formování optimistického postoje k životu,

---

<sup>5</sup> <http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/9/rodicum/>

<sup>6</sup> <http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/13/zlate-tituly/>

*sebedůvěry a kladného přístupu ke světu“* nebo „*sklon k zápornému společenskému chování a tvorbě předsudků.*“ (Celé Česko čte dětem, [2006b]) Projekt je prioritně určen rodičům, ne odborníkům v oblasti podpory dětského čtenářství, proto by taková doporučení měla být psána spíše laicky, tzn. jasně, srozumitelně a přitažlivou formou.

Autorům projektu však rozhodně nelze upřít úspěšnou medializaci problematiky podpory dětského čtenářství a snahu povzbudit rodiče, aby se usilovně starali o rozvoj čtenářských dovedností svých dětí. Do projektu je zapojeno mnoho dobrovolníků, kteří spolupracují s mateřskými a základními školami, mateřskými centry a nemocnicemi ve svých regionech. V rámci kampaně vznikla akce *Mezinárodní týden čtení dětem*, která vsází na spolupráci se školními zařízeními a spolupracujícími knihovnami a především na zapojení veřejně známých osobností. Kampaň *Celé Česko čte dětem* podporuje více než 80 osobností ze světa kultury, umění a sportu, jejími hlavními patrony jsou spisovatel Michal Viewegh a zpěvák Jaromír Nohavica. Ve spolupráci s médii vzniklo rovněž několik rozhlasových a televizních spotů a vyšlo množství zpráv v regionálních i celostátních denících a magazínech. Kampaň je dále systematicky prezentována v ordinacích praktických lékařů, gynekologů a pediatrů. Úspěšný je projekt *Moje první kniha*, probíhající ve spolupráci s vedením některých měst. Na tzv. Vítání občánků rodiče obdrží dětskou knihu a informační brožuru *Proč číst dětem od raného dětství*. (Celé Česko čte dětem, [2012])

Autorům kampaně *Celé Česko čte dětem* se podařilo navázat potřebný kontakt s médii, oslovili řadu známých osobností, které jej veřejně podporují a to rozhodně patří k známce úspěšného projektu.

## 4.2. Rosteme s knihou

Další kampaň na podporu čtení v České republice vznikla pod záštitou Svazu českých knihkupců a nakladatelů. Projekt dostal název *Rosteme s knihou* a veřejnosti byl poprvé představen na veletrhu Svět knihy Brno v roce 2005. Posláním kampaně *Rosteme s knihou* je posílit vztah dětí, mládeže i dospělých k literatuře a četbě knih. (Rosteme s knihou, c2007)

Nejen z finančních důvodů je projekt už od svého počátku založen na široké spolupráci s dalšími partnery, mezi které patří knihovny, školy, literární časopisy, internetové literární portály nebo různé profesní organizace působící v literární oblasti (Česká sekce IBBY,

PEN ČR, Obec spisovatelů, Obec překladatelů, projekt Listování). Mediální podporu kampani poskytuje Český rozhlas, pořad Knižní svět druhého programu České televize nebo časopis Knižní novinky. Úspěšnému fungování projektu napomáhá i kooperace s organizátory podobných programů v zahraničí (Německo, Velká Británie, Lotyšsko, Litva a další země) a vzájemná výměna cenných zkušeností. (Rosteme s knihou, c2007)

Projekt *Rosteme s knihou* oslovuje novým a zajímavým způsobem zejména předškoláky a školní mládež s cílem rozvíjet a prohlubovat jejich literární vzdělání, obohacovat komunikační schopnosti a obecně zlepšovat kulturní znalost mladých lidí.

Jádro kampaně *Rosteme s knihou* tkví ve dvou základních úkolech. K první úloze patří vzdělávání a metodologická spolupráce s odbornou veřejností v oblasti propagace četby (školy, knihovny, knihkupectví). Druhou část obsahové náplně projektu tvoří propagace kampaně a jejích dílčích projektů, pořádání programů na podporu čtenářství, výstav a soutěží oslovujících širokou veřejnost. Prioritně se program snaží oslovit rodiče a školy, dále pak „nečtenářskou“ část společnosti a aktivně spolupracovat se čtenáři. (Rosteme s knihou, c2007)

Propagaci četby se v ČR věnuje celá řada projektů organizovaných knihovnami, Svazem knihovníků a informačních pracovníků SKIP, Obcí spisovatelů, Českou sekcí IBBY, Svazem českých knihkupců a nakladatelů, Klubem ilustrátorů, Veletrhem dětské knihy v Liberci, nakladateli knih pro děti a mládež, knihkupci i mnohými nadšenými jednotlivci. Zaštítění jednotlivých akcí značkou *Rosteme s knihou* umožňuje díky rozsáhlejší a dlouhodobé spolupráci s mediální partnery všem pořádajícím získat pro své aktivity větší publicitu. (Rosteme s knihou, c2007)

Pod značkou *Rosteme s knihou* vznikly během působení kampaně desítky projektů a akcí, výstav, soutěží, autorských čtení i odborných setkání. K nejúspěšnějším prostředkům propagace kampaně patří bezesporu čtenářské metry, se kterými hned v počátku sklídili pořadatelé obdiv. Jedná se o zábavné papírové metry na zeď s vyznačenými políčky pro vepsání názvů knih, které dítě v dané době zrovna čte. Logo kampaně *Rosteme s knihou* na nich doplňuje vtipný slogan „Když mám tuhle výšku, tak čtu tuto knížku.“

#### 4.2.1. Jak prvňáčci rostou s knihou

Pod záštitou kampaně *Rosteme s knihou* probíhá již pátým rokem v Městské knihovně v Praze oblíbený projekt *Jak prvňáčci rostou s knihou*. Cílem projektu je pomoci prvňáčkům najít cestu ke čtení, knihám a v neposlední řadě i do knihovny.

Děti z prvních tříd oslovených škol během školního roku několikrát navštíví knihovnu a zúčastní se zde úvodní exkurze a obvykle tři až čtyř tematických besed. V každém roce mají také minimálně jednu možnost setkat se s některým z autorů písniček pro děti.

Při úvodní besedě obdrží děti tzv. čtenářské pasy – sešitky, kam si zaznamenávají během celého roku knížky, které již přečetly. Při každé návštěvě knihovny je pak knihovnice změří a centimetrovou výšku zaznamenávají do připravených míst čtenářského pasu. Rodiče, učitelé i děti samotné pak mohou sledovat, jak rostou nejen fyzicky, ale i čtenářsky. Každé knížce je v čtenářském pasu vyhrazena jedna stránka, protože se ale počítá s tím, že se děti teprve učí zvládnout techniku psaní a písemně se vyjadřovat, k hodnocení knížky nebo zaznamenání dojmů z četby může vedle slovního hodnocení stejně dobře posloužit i obrázek nebo tzv. smajlík. Každá stránka také obsahuje ve spodním rohu „místečko pro dospěláky“, které je určeno k pochvale a povzbuzení dítěte v četbě. Rodiče, učitelé nebo knihovníci mohou děti ocenit razítkem, samolepkou, namalovaným drobným obrázkem, smajlíkem, jedničkou nebo motivačním slovním hodnocením, žádném případě by se zde však neměla objevit kritika.

Na konec školního roku je připraveno slavnostní zakončení projektu a pasování dětí na rytíře čtení a čtenáře knihovny.

Projekt je založen především na spolupráci knihovny a školy. Zapisování do čtenářských pasů má na starosti obvykle paní učitelka, která hlídá jejich pravidelné vyplňování a pracuje s nimi s dětmi v hodinách čtení. Děti své čtenářské pasy obvykle pečlivě opatrují, zápisky zdobí množstvím obrázků a rády se při návštěvách chlubí, co už přečetly a chtějí si o knihách povídat. Projekt oceňují i učitelky, podle jejichž slov se děti na návštěvy knihovny, tematické besedy i samotné měření velice těší. Důležitá je i kladná reakce rodičů, z nichž většina své děti do knihovny přihlásila a aktivně ji navštěvuje.

### 4.3. Děti, čtěte!

Festival *Děti, čtěte!* patří k novým projektům, které oslovují zejména rodiče a děti. Literárně-dramatický festival pořádá v krásných prostorách pražského Strahovského kláštera nakladatelství Meander ve spolupráci s Památníkem národního písemnictví. Festival s podtitulem „Projížďka krajinou fantazie na koníčkovi příběhů“ se snaží malými i větším návštěvníkům přiblížit čtení jako velké dobrodružství. (Meander, [2013])

Festival probíhá již čtvrtým rokem vždy na Mezinárodní den dětí 1. června. Návštěvníci se mohou těšit na příběhy formou autorských čtení, výtvarných dílen a workshopů, ale rovněž hudebních, filmových a divadelních představení. Tradiční součástí festivalu je výstava originálních ilustrací a knih pro děti. Novinkou v tomto roce byl festival krátkých animovaných i hraných filmů na téma Děti a kniha, který hodnotila dětská filmová porota. Děti jako porotci rovněž měly možnost rozhodnout, které tři knihy by mělo nakladatelství Meander nově zařadit do svého edičního plánu. Na základě ukázek zajímavých rukopisů hlasující děti vybraly knihy, které putovaly z festivalu rovnou do tiskárny. (Meander, [2013])

Na programu se kromě pořadatele, nakladatelství Meander, podílejí také další vydavatelé kvalitních dětských knih, k nimž patří například Argo, Baobab, Labyrint, Mladá fronta nebo Práh.

### 4.4. Čtení pomáhá

Projekt *Čtení pomáhá* spojuje velmi ojedinělým způsobem podporu dětského čtenářství s potřebnou charitativní pomocí. Jeho cílem je podpořit potěšení ze čtení a radost z pomoci druhým.

Projekt je určen žákům základních a středních škol. Z obsáhlých seznamů doporučených knih si děti libovolně a dle svého zájmu vybírají ty, které si chtějí přečíst. Pokud četly pozorně a knihu dočetly až do konce, vyplní krátký test a při jeho úspěšném splnění získají kredit 50 Kč. Peníze si nemohou vybrat v hotovosti, ale mají možnost věnovat je na charitativní účely. Tímto způsobem rozdělí projekt *Čtení pomáhá* každý rok až 10 milionů korun. (Čtení pomáhá, 2011a)

Knihy ke čtení jsou rozděleny do třech kategorií: pro 1. – 5. třídu, 6. – 9. třídu a střední školy. Děti si mohou vybírat ke čtení knihy ze své nebo vyšší kategorie, avšak ne opačně. Výběr knih je velmi různorodý, respektuje jak doporučenou školní četbu a českou i světovou klasiku, tak knihy nové a mezi dětmi a mládeží populární. Knihy navrhovala jak odborná porota složená především ze spisovatelů knih pro děti a mládež, tak i veřejnost v rámci celostátní ankety. V každé kategorii si mohou děti vybrat z více než 100 knih. Kontrolní otázky ověřující četbu jsou poměrně detailní a cílí na pochopení obsahu textu. Jak vyplývá z mnoha studií, právě s tímto má mnoho českých žáků potíže. (Mis, 2011)

Charitativní projekty, které mohou děti svou četbou podporovat, nominují známé dobročinné a neziskové organizace. Jedná se především o pomoc konkrétním českým handicapovaným dětem, opuštěným či zraněným zvířatům, ale také o pomoc pro české seniory nebo lidi v nejhudších částech světa. Žáci registrovaní do projektu mají možnost libovolně se rozhodnout, na kterou z charit přispějí. U každé z nich je vždy uvedena potřebná částka a kolik peněz bylo doposud vybráno. Vždy je možné vybírat mezi deseti navrženými charitami, při úspěšném naplnění některé z nich je nabídka doplněna charitou novou.

Během dvou let fungování se do projektu přihlásilo 126 tisíc dětí, které pomohly rozdělit na charitativní projekty 19 milionů korun. (Danková, 2013)

Projekt *Čtení pomáhá* podporuje většina českých škol a přidávají se k němu i knihovny. Mediální tváří a předsedou odborné poroty projektu se stal spisovatel a textař Zdeněk Svěrák. K mediálním partnerům patří Česká televize, tištěná periodika MF Dnes a Lidové noviny i jejich internetové deníky iDnes.cz a Lidovky.cz a rádia Frekvence 1 a Evropa 2. Iniciátorem a donátorem projektu je český manažer a byznysmen Martin Roman. (Čtení pomáhá, 2011b)

## 5. Zahraniční projekty na podporu čtení dětí a mládeže

Knihovníci, učitelé i další odborníci angažující se ve věci podpory dětského čtenářství tuší, jak důležité je sledovat situaci v zahraničí a v ideálním případě se aktivně účastnit nejrůznějších odborných konferencí, přednášek či seminářů. Setkání se zahraničními kolegy může být zdrojem inspirace pro obě zúčastněné strany.

Řadu užitečných informací o mezinárodní spolupráci českých knihoven s knihovnami v zahraničí lze nalézt na webových stránkách Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR v sekci Mezinárodní spolupráce. Důležitou úlohu zde sehrává Komise pro zahraniční styky, udržující kontakty se zahraničními partnery a průběžně sledující vybrané informační zdroje. V rámci mezinárodní spolupráce se pracovníci SKIPu účastní aktivit Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí (International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA), spolupracují se zahraničními, zejména evropskými knihovnickými spolky v sousedních a blízkých zemích, podílí se na mezinárodních projektech a spolupracují se zastupitelskými úřady a jejich institucemi ve sféře knihoven. Komise pro zahraniční styky aktivně spolupracuje s Goethe-Institutem a Francouzským institutem v Praze a organizuje pro odborníky i zainteresovanou veřejnost řadu akcí.

Kapitola *Zahraniční projekty na podporu čtení dětí a mládeže* představuje především aktivity našich německy mluvících sousedů a zmiňuje také zajímavé akce probíhající ve Švýcarsku, Lichtenštejnsku a Lucembursku. V obou případech se jedná především o projekty většího rozsahu, které se konají převážně celostátně nebo v rámci spolkových zemí.

## 5.1. Podpora dětského čtenářství v Rakousku

### 5.1.1. Institut für Jugendliteratur

*Institut für Jugendliteratur* (Institut pro literaturu pro děti a mládež) ve Vídni funguje v oblasti literatury pro děti a mládež již od roku 1965. K jeho hlavním úlohám patří vedle poradenské činnosti především zajištění dalšího vzdělávání a školení pracovníků v oblastech činnosti institutu, zprostředkování kontaktů, přístup k databázím a poskytování informací a publikací z oboru. Hlavním přáním obecně prospěšné společnosti *Institut für Jugendliteratur* je zvýšení společensko-politické hodnoty tématu „literatura pro děti a mládež“. (Institut für Jugendliteratur, [2013a])

V rámci své činnosti vydává institut řadu publikací, také ve spolupráci s jinými organizacemi podporujícími dětské čtenářství (např. mezinárodní organizace IBBY) a za podpory rakouského Ministerstva pro výuku a kulturní záležitosti. Již od roku 1985 vychází odborný časopis *1000 und 1 Buch – Magazin für Kinder- und Jugendliteratur* (1000 a 1 kniha – Časopis pro literaturu pro děti a mládež). Časopis je určen převážně odbornému publiku, zejména pak knihovníkům a pedagogům, oblíben je ovšem také mezi rodiči. Čtvrtletník *1000 und 1 Buch* přináší aktuální analýzy důležitých témat v oblasti dětské literatury a recenze novinek německy psané produkce pro děti a mládež, doplněné četnými články, rozhovory a pozvánkami na nejrůznější akce. (Institut für Jugendliteratur, [2013b])

*Institut für Jugendliteratur* je organizátorem množství symposií, seminářů, odborných zasedání a sjezdů. Ve spolupráci s institutem je od roku 2001 také každoročně udílěna cena *Dixi Kinderliteraturpreis* za literaturu pro děti. Soustřeďuje se na mladé umělce, kteří píšou či ilustrují texty pro děti a mládež a snaží se tak do budoucna vytvořit co nejpestřejší a nejrozmanitější nabídku dětských knih. Cena v kategoriích text a ilustrace je udílěna mladým talentům mezi 16 a 40 lety, kteří žijí na území Rakouska. (Institut für Jugendliteratur, [2013c])

Mimo servisu, který *Institut für Jugendliteratur* poskytuje víceméně odborné veřejnosti, pořádá a organizuje také řadu akcí vedoucích k přímé podpoře dětského čtenářství. Ke stálým už patří např. týden *Literatur für junge LeserInnen* (Literatura pro mladé čtenáře

a čtenářky), nejdůležitější čtenářský festival pro děti ve Vídni, který se koná již od roku 1981. (Institut für Jugendliteratur, [2013d])

### 5.1.2. Österreichischer Buchklub der Jugend

*Österreichischer Buchklub der Jugend* (Rakouský knižní klub pro mládež), dále jen *Buchklub*, je největší rakouskou institucí, která se podporou čtenářství zabývá již od roku 1948.

*Buchklub* vnímá čtení jako klíčovou kompetenci potřebnou k poznávání světa, orientaci v každodenním životě a vědomé využívání informačních a komunikačních médií. Zasazuje se za propagaci čtení a četby především u dětí a mladých lidí, nabízí metodickou pomoc a podporu pedagogům i rodičům a spolupracuje s mateřskými a základními školami. (Buchklub der Jugend, 2013a)

*Buchklub* je zároveň vydavatelem řady časopisů pro děti i dospělé. Ucelenou nabídku časopisů od předškolních dětí až po jejich rodiče či pedagogy doplňují metodické materiály, systematicky upozorňující na důležitost čtení. Pro předškolní děti vychází časopis *mini-Philipp*, který nejmladší čtenáře hravou formou připravuje na vstup do školy a rozvíjí u dětí jazykové dovednosti. Prvňáčky provází světem písmenek časopis *Philipp 1. Klasse*, na který v druhé třídě navazuje *Philipp 2. Klasse*. Ten si klade za cíl především rozvíjet u dětí čtení s porozuměním. Pro třetí a čtvrtou třídu je určen časopis *Yepp*, zohledňující nejběžnější dětské zájmy a otázky, které děti v tomto věku nejčastěji kladou. Pro žáky páté a šesté třídy vychází časopis *Jö*, který se věnuje jak aktuální scéně nejrůznějších mediálních hvězd, tak i zajímavostem ze světa vědy, techniky, přírodních věd a historie. Časopis *Topic* pro sedmou a osmou třídu své čtenáře uvádí do světa politiky, ekonomie a trhu práce, ale také do tajů kuchařského umění. Literární magazín *Buchklub Crossover* pro studenty devátých tříd a středních škol se zabývá četbou v rozmanité nabídce multimediálního světa. Ke všem typům časopisů pro žáky a studenty vychází rovněž pracovní sešity a podpůrné metodické materiály, které mohou využívat pedagogové při vyučování. Přímo pro učitele je pak určen časopis *JUM – Jugend und Medien*, který se zabývá podporou čtenářství, bibliopedagogikou, psychologii čtenářství a četnými průzkumy v dané oblasti. Časopis pro rodiče *Elternmagazin* má být nápomocný při problémech s čtením i učením a zároveň nabízí zajímavé tipy na aktuální literaturu pro děti a mládež. (Buchklub der Jugend, 2013b)

K dalším činnostem instituce *Buchklub* patří organizace množství projektů a kampaní k podpoře četby. K nejznámějším patří projekt pro školáky *LesepartnerInnen* a obdobný projekt *VorLeseKinderGarten*, který cílí na děti v mateřských školách.

### **5.1.3. LesepartnerInnen**

Hlavní myšlenkou velkého projektu *LesepartnerInnen* (Partneři čtení) je snaha upozornit na důležitost předčítání a společného čtení v rodinách i ve škole. Organizátoři projektu, rakouské Ministerstvo školství, umění a kultury a výše zminovaný *Österreichischer Buchklub der Jugend*, se touto akcí snaží podpořit čtení na rakouských školách.

Iniciativa pod hlavním názvem *LesepartnerInnen* vyzývá školy k zapojení do čtyř souběžně probíhajících projektů. Každý projekt je určen jiné věkové skupině a probíhá odlišným způsobem, jedno však mají společné. Smyslem je vždy čtení ve dvojici, přičemž starší čtenář z dvojice se stává pro mladšího čtenáře jakýmsi učitelem, průvodcem či společníkem ve světě literatury. (LesePartnerInnen, 2007a)

První z projektů je nazván *LesetutorInnen* (Tutoři čtení) a nabízí čtenářsky slabším školákům pomoc se zvládnutím techniky čtení a základních čtenářských kompetencí. Protože v mnoha případech nejsou někteří rodiče připraveni či schopni své dítě při čtení intenzivně podporovat, nabízí se jako alternativa právě projekt *LesetutorInnen*. Do programu se jako tutoři čtení mohou zapojit dospělí ze školního prostředí (rodiče, prarodiče, jiní příbuzní dítěte, eventuálně také studenti pedagogických fakult), kteří s vybranými cizími, tedy ne vlastními, dětmi čtou 15 minut denně po dobu tří měsíců každý všední den knihu podle výběru dítěte. Společná čtení probíhají v rámci školní výuky nebo v odpoledních hodinách ve školní družině. Průběh společné četby je velmi individuální a odvíjí se od potřeb a zájmů jednotlivých dětí. K nejčastějším formám patří střídavé předčítání dítěte a tutora, prvotní předčítání tutora a následné okamžité přečtení znovu ze strany dítěte, opakované čtení složitějších oddílů, tutor také může nechat iniciativu na dítěti a pouze jej při čtení opravovat atp. Tutor by se měl vždy ujistovat, zda dítě čtenému textu rozumí a chápe smysl toho, co čte, samotné čtení by tudíž měl doplňovat rozhovor o přečtené části. (LesePartnerInnen, 2007b)

Podobné cíle sleduje i další projekt, tentokrát však zaměřený pouze na čtení v rámci rodiny. Jak vyplývá už z názvu *Eltern als LesepartnerInnen* (Rodiče jako partneři čtení), společníky pro čtení jsou v tomto případě rodiče. Ti se svými dětmi (a jejich učiteli) uzavřou jakousi „čtenářskou smlouvu“, kterou se opět na tři měsíce zavazují ke společnému čtení pětkrát týdně na deset až patnáct minut. Rodiče v průběhu projektu spolupracují se školou, mohou se zúčastnit jakési ukázkové hodiny předčítání, jsou pro ně připravena setkání, na kterých se dozvědí tipy k předčítání a společnému čtení, výběru knih atp. (LesePartnerInnen, 2007c)

Ve třetím projektu jde opět o stejnou myšlenku, zde se ale pomocníky při čtení stávají starší spolužáci. Program s názvem *Lesebuddys* (Kamarádi jako partneři čtení) se však od předchozích odlišuje v jednom bodě. Dosud byly projekty zaměřeny pouze na zlepšování čtenářských dovedností čtenářsky slabších dětí. V tomto případě z projektu těží obě dvě skupiny, jak děti menší, tak i jejich starší spolužáci. Ti „velcí“ rozšiřují své sociální kompetence, učí se citlivě a trpělivě jednat se svými mladšími čtenářskými partnery a posilují také sami svou schopnost srozumitelně a poutavě předčítat. Ti „malí“ v tomto případě vyvíjejí velkou ctižádost, cvičí se ve čtení v uvolněné atmosféře a starší spolužáky vnímají jako své čtenářské vzory. V lektory čtení se na chvíli proměňuje celá třída starších dětí, věkový rozdíl mezi zúčastněnými třídami by měly být alespoň dva roky. Každý ze starších školáků získá patronát nad mladším spolužákem, se kterým intenzivně pracuje po celou dobu průběhu projektu. I zde společné čtení probíhá v rámci vyučování, lekcím jsou však vyhrazeny samostatné hodiny v rozvrhu. Samotnému čtení je věnováno přibližně 15 až 30 minut, zbytek hodiny slouží k nenucenému kontaktu mladšího a staršího dítěte a také přípravě před a po čtení. (LesePartnerInnen, 2007d)

Poslední projekt s názvem *Lese-Brückenprojekte* staví mosty mezi skupinami mladších a starších dětí a soustřeďuje se především na děti předškolního věku. Žáci základních škol navštěvují společně třídy v mateřských školách a pomáhají svým mladším kamarádům ztratit ostych či strach před novou situací, kterou v mnoha případech čtení může být. Školáci dětem v mateřských školách předčítají, povídají si s nimi o obrázcích v knihách, společně o nich vymýšlejí příběhy, učí je zacházet s knihami atp. Mladší děti se tak postupně seznamují s novým čtenářským světem, v rámci dne otevřených dveří ve škole se mohou zúčastnit hodin čtení, navštívit školní knihovnu aj. V rámci projektu *Lese-Brückenprojekte* mohou obě třídy, školní i předškolní, pořádat společná odpoledne věnovaná čtení a knížkám, pro děti jsou zvláště atraktivní programy mimo prostory škol. Oblíbená jsou například čtení v parku, bleší

trh s knížkami, pohádková divadélka a další. Jinou variací je společné čtení dětí ze základních škol společně se středoškoláky, průběh projektu zůstává stejný. (LesePartnerInnen, 2007e)

Různé formy společného čtení byly v pilotním ročníku v roce 2007/08 s velkým úspěchem testovány na 40 rakouských školách. Realizace tohoto projektu děti nejen baví, ale také nesmírně přispívá k upevnění a dalšímu rozvoji čtenářských dovedností. Autoři projektu věří, že v rámci školní podpory čtení a spolupráce s rodiči a dalšími partnery zvýší připravenost a plynulost čtení zúčastněných dětí a tím také docílí pozitivního dopadu na jejich čtenářské kompetence. (LesePartnerInnen, 2007f)

#### **5.1.4. Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek**

Literární festival *Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek* (Rakousko čte. Sejdeme se v knihovně) je nejmasovější a veřejnosti zřejmě naprosto nejznámější akcí na podporu nejen dětského čtenářství. První ročník uspořádaly rakouské veřejné knihovny v roce 2006 a od té doby se těší velké oblibě.

Smysl akce je relativně prostý – dodat rakouským občanům chuť ke čtení a přilákat je do knihoven. Celá kampaň, iniciovaná a organizovaná Svazem veřejných knihoven Rakouska, stojí pod záštitou rakouského prezidenta Heinze Fischera a je podporována rakouským Ministerstvem školství, umění a kultury. Jde o určitou obdobu českého Týdne knihoven, ale veškeré aktivity jsou zaměřeny především na podporu četby a čtenářství.

Festival *Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek* zaznamenává již od prvního ročníku neuvěřitelný úspěch. Jeho hlavní část se odehrává vždy v druhé polovině října, po celý týden před státním svátkem 26. října (Den státnosti Rakouska). Po celé zemi probíhá tisíce akcí a do projektu se zapojují všechny veřejné knihovny od malých obecních, farních a školních, přes městské až po hlavní knihovny spolkových zemí. Své místo zde mají i knihovny univerzitní, zemské a nezastupitelnou roli zastává Rakouská národní knihovna. Všechny zapojené instituce se snaží oslovit stávající i nové čtenáře a pozvat je k rozhovoru o literatuře a čtení. Kampaně se pravidelně účastní téměř všichni známí rakouští spisovatelé a spisovatelky. Pro návštěvníky jsou připravena nejrůznější čtení, přednášky, literární putování, noční čtení, workshopy, literární kavárny, knižní bleší trhy nebo knižní výstavy. (Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek, [2012a])

Řada akcí v průběhu festivalu je samozřejmě věnována dětem. Vedle tradičních předčítání, divadelních představení, tvůrčích dílen a podobných oblíbených aktivit se k stálým projektům týdne plného knih a podpory čtení přidala i akce neobyčejného charakteru, nazvaná *Luftballonstart*, neboli hromadné vypouštění balónků jako slavnostní zahájení festivalu. Děti, mládež i dospělí dostávají pestrobarevné nafukovací balónky napuštěné heliem, na které přivazují kartičky se svou adresou, názvem své oblíbené knihy a s otázkou pro nálezce, jaká je jeho oblíbená kniha. Odesílatel i nálezce balonku tak mají možnost navázat díky své oblíbené knize nové přátelství. (Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek, [2012b])

Zajímavá je také nová aktivita vyvíjená ve spolupráci s Rakouskou poštou. Formou tzv. *Bilderbuchkinos*, v Rakousku i Německu velmi oblíbených prezentací dětských obrázkových knih za pomoci promítání diapozitivů, se mohly děti seznámit se třemi pohádkovými příběhy, které se nějakým způsobem týkají pošty nebo psaní dopisů. V minulém roce byly pro knihovny připraveny multimedialní balíčky s obrázkovou knihou, DVD s ilustracemi dané knihy, metodické materiály k animaci, nejrůznější hry, balonky, omalovánky, pastelky apod. Díky sponzorům si knihovny tyto balíčky mohly objednat zcela zdarma a mohou je kdykoliv dále používat při práci s dětmi. V minulém roce si knihovny mohly vybrat mezi balíčky s knihami *Pošta pro tygra* od autora Janosche, *Dopisy od Felixe* od Anette Langen nebo *Příběh o tygrovi, který neuměl psát* od Martina Baltscheita. Ve všech případech se jedná o velmi pěkné dětské knihy s kvalitními ilustracemi a minulý první ročník tohoto *Bilderbuchkina* měl mezi dětmi i rodiči velký úspěch. (Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek, [2012c])

Literární festival sklízí každý rok obrovský ohlas a knihovny zaznamenávají během celé akce na půl milionu návštěvníků. Senzační úspěch se dá připsat také podpoře slavných osobností z řad kultury, politiky i sportu. Před samotným konáním festivalu probíhá inzertní kampaň v médiích, která se snaží oslovit všechny cílové skupiny. Na stránkách novin a časopisů se mohou čtenáři setkat s pozvánkami na festival od svých oblíbených zpěváků, sportovců, politiků či církevních představitelů. O festivalu navíc vychází v denním tisku i týdenících enormní množství článků a veřejnoprávní rozhlas a televize ORF vysílá ve večerním programu upoutávky a informuje o akci ve svých zpravodajstvích. Nepochybně právem získali pořadatelé festivalu *Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek* v roce 2008 státní cenu za PR. Díky této propagaci se knihovny dostaly do vládního programu, který je vymezuje jako „nenahraditelná vzdělávací zařízení, která poskytují důležitý příspěvek k plošnému

*zabezpečení literaturou a přístupů k informacím a novým médiím.*“ (Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek, [2012d])

Rakouskou kampaní se inspirovaly i sousední země a od roku 2008 probíhá obdobný festival rovněž v Německu (*Deutschland liest. Treffpunkt Bibliothek*), připravuje se i ve Švýcarsku (*Die Schweiz liest. Treffpunkt Bibliothek*).

### 5.1.5. Zeit Punkt Lesen

Iniciativa *Zeit Punkt Lesen* (Čas číst) probíhá od roku 2007 ve spolkové zemi Niederösterreich. Souvislý celoroční program je zaměřen na podporu učebního procesu dětí a mládeže a posílení vztahu ke čtení.

Projekt vychází z mezinárodních průzkumů studie PISA, kde je od roku 2000 patrné významné zhoršení (nejen) rakouských žáků v čtenářské gramotnosti. Žáci mají potíže s posuzováním obsahu i formy textu a problémy jim činí také vyhledávání informací v textu i jejich zpracování. Nedostatečné čtenářské kompetence přitom mohou být překážkou v dalším studiu a při uplatnění na trhu práce. Podíl těchto 15–16letých studentů s nedostatečnými výsledky v oblasti čtení činí v Rakousku alarmujících 28 %. (*Zeit Punkt Lesen*, [2011a])

V popředí iniciativy *Zeit Punkt Lesen* stojí rozvoj a podpora zábavných a nekonvenčních projektů, které se snaží aktivovat vlastní motivaci ke čtení a vést děti a mládež k samostatnosti a určité vlastní zodpovědnosti v rámci učebního procesu. (*Zeit Punkt Lesen*, [2011a])

K nejnovějším projektům patří:

- ***BücherEi*** – společenská hra pro žáky 1. – 4. tříd základních škol, ve které se hrou formou seznamují s klasickými díly německy psané literatury pro děti. Protože je hra určena celým kolektivům, předpokládá spolupráci se školou a její využití například v hodinách jazyka či literatury. (*Zeit Punkt Lesen*, [2013a])
- ***LOL. Loslesen!*** – soutěž pro starší děti druhého stupně základních škol, která se snaží podpořit děti ve čtení toho, co je baví, ať už se jedná o knihy, časopisy, noviny či komiksy, ale také třeba elektronické blogy, návody k použití nebo školní učebnice.

Přečtené knihy děti zaznamenávají do připravených čtenářských deníčků, vyplněné deníčky se dostávají do slosování o atraktivní ceny. Děti mohou soutěžit jako jednotlivci nebo společně se spolužáky jako školní skupiny. (Zeit Punkt Lesen, [2012])

- **Von App bis Zinnober** – generační hra pro děti i dospělé, která se snaží upozornit na rozdíly života dnešních dětí a jejich rodičů či prarodičů. Každé téma je obsaženo na čtyřech hracích kartách, které se věnují obrázkům předmětů, s nimiž se už dnešní děti neseťkávají, souvisejícími otázkami života dnes a dříve, zajímavými informacemi, které dané téma rozšiřují a kartou, která téma rozebírá z jazykového hlediska (příslolí, rčení, ustálená slovní spojení apod.) (Zeit Punkt Lesen, [2013b])
- **AusgeBOXt** – soubor pracovních listů pro učitele, kteří pracují s dětmi a mládeží s vzdělávacími problémy. Atraktivní grafika a přitažlivé provedení prohlubují znalosti současných společenských témat, přičemž pracovní listy nenásilnou formou trénují samostatnou práci s textem a porozumění textu, schopnost najít důležité informace a využít je v zadané úloze. (Zeit Punkt Lesen, [2011b])
- **Achtung, Fertig, Lies!** – obří čtenářské puzzle pro mladší děti prvního stupně základních škol, které velmi netradičním hravým způsobem učí děti pracovat s informacemi a povzbuzuje ke čtení. Obrovské trojrozměrné puzzle o průměru větším než 4 metry je určeno pro využití ve školách a práci v týmu. Celá třída je rozdělena do pěti skupin a každá skupina zpracovává vlastní téma „Jak číst svět“ (jak číst Zemi – stopy, zvířata, příroda; jak číst nebe – počasí, hvězdy, duha; jak číst všední den – města, zboží, nápisy; jak číst člověka – lidské tělo, pozdravy, kultura; jak číst různé systémy (značky, noty, míry). Jednotlivá témata děti poznávají více smysly. (Zeit Punkt Lesen, [2010])
- **Macht dieses Buch fertig!** – zábavná letní čtenářská tour po vybraných koupalištích má pomoci odstranit nechuť mladých lidí, vzít do ruky knihu. V tomto případě šlo o knihu, se kterou je možné dělat takřka cokoli. V létě 2012 měli mladí návštěvníci koupališť možnost vtisknout knihám osobitou podobu, a to obvykle zcela zapovězeným způsobem. Na různých místech je kniha vybízela k počmárání, roztrhání, namočení do vody, rozstříhání, proděravění sešívačkou, zašpinění jídlem a pitím, okousání, otištění špinavých rukou, opálení ohněm, mrštění na zem a zašlapání nebo nakopnutí. Neoriginálnější způsoby nakládání s knihou byly následně odměněny ve fotografické soutěži, do které mohly děti své znetvořené knihy nominovat. (Zeit Punkt Lesen, [2011c])

### 5.1.6. Leserstimmen

Zábavný čtenářský festival *Leserstimmen* lze vnímat jako určitou obdobu ankety SUK, avšak v daleko lepším, veřejnosti známějším a atraktivnějším provedení. Základem festivalu *Leserstimmen* je volba nejlepší dětské knihy roku, přičemž porotou, podobně jako v anketě SUK, jsou děti a mládež. Na rozdíl od nenápadné české ankety se zde ale jedná o opravdový čtenářský festival, kde je vyhlášení nejlepší knihy vyvrcholením celé akce.

Soutěž organizuje Ministerstvo školství, umění a kultury a na financování se podílí Svaz veřejných knihoven Rakouska a jednotlivé knihovny. Slavnostní zahájení festivalu se koná vždy 2. dubna na Mezinárodní den dětské knihy. Po celý duben a květen pak rakouské veřejné knihovny objíždí rakouští autoři a ilustrátoři dvanácti vybraných knih pro děti a mládež, aby se setkali se svými čtenáři. Knihovny připravují autorská čtení, workshopy, velmi oblíbená výše zmiňovaná Bilderbuchkina a další čtenářské programy. Děti pak mají možnost prostřednictvím anketních lístků nebo webového formuláře online hlasovat pro svou oblíbenou knihu. Autoři vítězné knihy získávají finanční odměnu, hlasující děti jsou zařazené do slosování o týdenní pobyt v dětském hotelu, knihy a vstupenky na zajímavé akce. Zapojené knihovny mohou vyhrát cestu na proslulý knižní veletrh ve Frankfurtu. [Büchereiverband Österreichs, 2012]

## 5.2. Podpora dětského čtenářství v Německu

### 5.2.1. Stiftung Lesen

*Stiftung Lesen* (Nadace čtení) funguje v Německu od roku 1988 a za dobu svého působení vyvinula významné množství projektů na podporu čtení. Nadace stojí již od počátku svého působení pod záštitou spolkového prezidenta. Účelem *Stiftung Lesen* je podpora knih, časopisů a novin ve všech společenských oblastech a vrstvách a péče o zachovávání aktuální čtenářské a jazykové kultury. (Stiftung Lesen, [2013a])

*Stiftung Lesen* je operativní nadací, jejíž stěžejní úkol leží vedle provádění výzkumných a modelových projektů pro spolkové země především v práci na zajímavých projektech pro široké spektrum cílových organizací hlavně v oblasti předškolních a školních zařízení, knihoven a knihkupectví, ale i médií. (Stiftung Lesen, [2013a])

Podobně jako mnoho jiných programů podporujících dětské čtenářství, i *Stiftung Lesen* si klade řadu ušlechtilých cílů. Nadace se snaží zpřístupnit a zatraktivnit čtení dětem v současné multimediální společnosti. Dětství je v dnešní době dětstvím mediálním. Podpora čtenářství se ujímá této rozmanitosti médií jako šance pro motivaci čtení u dětí. Znakem tohoto hlavního úkolu *Stiftung Lesen* jsou četné projekty a kampaně specializující se na rodiny a specifická zařízení. Zvláštní pozornost je věnována integraci dětí a mladistvých z různých menšin do běžné společnosti.

*Stiftung Lesen* usiluje o zvýšení počtu osob, které si s dítětem budou společně číst a k četbě je vést. Zaměřuje se na rodiče, vychovatele, učitele i knihovníky. Projekt vychází z předpokladu, že motivované a vyškolené osoby věnující se rozvoji dětské četby jsou pro schopnou síť podpory dětského čtenářství nepostradatelné. Kromě zprostředkování know-how formou seminářů a školení, vlastních metodicko-didaktických příruček, brožur nebo přes internet posiluje nadace *Stiftung Lesen* své úsilí o podporu zprostředkovávání četby také ve spolupráci s jinými organizacemi a projekty na podporu čtenářství. (Stiftung Lesen, [2013b])

*Stiftung Lesen* se také zasazuje o zlepšení infrastruktury a sítě kontaktů organizací podporujících dětské čtenářství. Jednoduše řečeno, nadace pomáhá těmto organizacím tak, aby si byly schopné pomoci samy. Mnoho předškolních a školních zařízení a knihoven není vzhledem k finanční situaci schopno připravit odpovídající a aktuální mediální vybavení pro podporu čtenářství. Partnerské projekty s ekonomicky orientovanými subjekty, ale také s politicky odpovědnými osobami vedoucí k zlepšení infrastrukturních předpokladů pro podporu čtenářství jsou na základě nedostatečných vlastních prostředků nadace *Stiftung Lesen* strategickým prostředkem, jak tyto mezery alespoň částečně zacelit. (Stiftung Lesen, [2013c])

Nadace *Stiftung Lesen* má propracovaný systém podpory čtenářství od projektů pro nejmenší děti, přes akce pro mládež až po aktivity určené dospělým čtenářům. Za vlajkové lodě lze považovat nejznámější projekty *der Vorlesetag* (Den předčítání) a *der Welttag des Buches* (Světový den knihy).

### **Lesestart**

Projekt *Lesestart* (Čtenářský start) je zaměřen na podporu předčítání v rodinách s nejmenšími dětmi. V podnázvu projektu stojí *Drei Meilensteine für das Lesen* (Tři milníky ve čtení), z čehož vychází i jeho náplň. Celkem třikrát získají rodiče od narození až do šesti let svého dítěte čtenářský balíček s několika informačními brožurkami, letáčky a DVD o předčítání pro rodiče a dárkovou knížkou pro dítě. První balíček obdrží rodiče u dětského lékaře při preventivní prohlídce v jednom roce dítěte, druhý balíček si mohou vyzvednout děti s rodiči ve třech letech v knihovně a třetí balíček získají děti při nástupu do školy. (Stiftung Lesen, [2011])

### **Leseklubs**

Projekt *Leseklubs* (Čtenářské kluby) je zaměřen na mladší žáky základních škol ve věku od 6 do 12 let. Jeho cílem je vybudování čtenářských klubů na každé německé základní škole. Čtenářský klub je přitom vnímán jako volnočasová nabídka školy a místo, kde se mohou děti setkávat po vyučování, společně si číst, sdílet zážitky z četby a vyzkoušet si nejrůznější způsoby práce s odlišnými typy médií. Čtenářské kluby by měli vést pedagogicky proškolení pracovníci, kteří by děti měli nenásilným způsobem motivovat k různému vnímání a práci s knihou, od klasického předčítání, přes divadelní ztvárnění příběhu až například po nahrávání příběhu jako zvukové knihy. (Stiftung Lesen, [2013d])

## **Lesescouts**

Hlavními aktéry projektu *Lesescouts* (Knižní hlídka) jsou žáci 2. stupně základní školy, kteří rádi čtou. Ti se stávají členy jakési knižní hlídky, která má za úkol přenést své nadšení ze čtení na další spolužáky. Děti zapojené do projektu soustavně pátrají po zajímavých nových knihách, které by mohly doporučit svým kamarádům. Na poutavost čtení poukazují prostřednictvím předčítání, literárních hádanek a různých knižních her, knižních rallye, rozmanitých čtenářských akcí v rámci školních slavností či dnů otevřených dveří. Žáci mohou přicházet s vlastními nápady a oživit nabídku školních akcí novými náměty. Ve školách, kde vychází školní noviny či časopis, se nabízí možnost nějaké literární přílohy, děti si mohou zajímavé čtení doporučovat formou knižních tipů zanechávaných na nástěnkách, jinde tuto funkci mohou přejímat webové stránky školy. Možností, jak se zasadit o podporu čtení, se nabízí dost i mimo prostory škol. Na projektu se mimo žáků podílejí rovněž učitelé zúčastněných škol, kteří podporují své svěřence a měli by jim být nápomocni radou i skutkem. (Stiftung Lesen, [2013e])

Program na podporu čtení *Lesescouts* vychází z předpokladu, že pro dítě je často cennější tip na knihu z úst vrstevníka než dobře míněná rada někoho z dospělých v jeho okolí. Mezi tím, co považuje za dobrou knihu dítě a co dospělý, často leží propastné rozdíly. Děti vědí velmi dobře, jaké knihy jsou pro ně poutavé, zábavné a zajímavé a mnohdy raději sáhnou po knize, ze které je nadšen jejich kamarád nebo spolužák ve třídě, než po díle, které jim v hodině literatury doporučovala paní učitelka, i když mohlo jít o knihu zajisté přínosnou. Rozmanité akce v rámci projektu *Lesescouts* chuť ke čtení ještě více podporují a snaží se dětem a mládeži ukázat, že knihy nejsou suchým líčením nudných příběhů a zábavou vhodnou maximálně tak na deštivé nedělní odpoledne, ale naopak nabízejí pestrou směsici napětí, humoru, dobrodružství i poučení. (Stiftung Lesen, [2013f])

## **Vorleseclub**

Cílem projektu *Vorleseclub* (Klub předčítání) je trvalá podpora předčítání a vyprávění na místech, kde je možné probudit v dětech radost z rodného jazyka – především v rodinách, mateřských a základních školách a v knihovnách. Do projektu je zapojeno na 9.000 dobrovolníků, takzvaných *Vorlesepaten* (Patronů předčítání), kteří mohou využívat metodické podpory nadace *Stiftung Lesen*. Ta pro dobrovolníky zapojené do projektu organizuje

množství seminářů a setkání, kde se o předčítání, dětské literatuře a souvisejících tématech mohou dozvědět více. (Stiftung Lesen, [2013g])

### **Vorlesekoffer**

Unikátní aktivita *Vorlesekoffer* (volně přeloženo jako Kufr plný knih) probíhá od roku 2007 díky nadaci *Stiftung Lesen* ve spolupráci s Německými dráhami. Projekt je zaměřen na podporu čtenářství obzvláště důležité cílové skupiny: děti z dětských domovů. V první fázi projektu bylo 500 německých dětských domovů vybaveno tzv. *kufrem plným knih*, obsahujícím 30 dětských knih, didaktické hry, dětské časopisy a informační brožurky pro dospělé s tipy ke čtení. Od roku 2007 věnovaly německé dráhy tyto *kufry plné knih* více než 5.000 dětským domovům po celém Německu. (Stiftung Lesen, [2013h])

### **5.2.2. Leseviste**

Koncept projektu *Leseviste* (volně přeloženo jako Tajemná krabice) vznikl v roce 1998 na jedné bavorské základní škole. Tamní učitel Dr. Jörg Knobloch vyvinul tzv. *Leseviste* jako metodu podpory čtenářství a pomocný prvek k výuce literatury. (Knobloch, [2000])

Přestože doslovný překlad názvu projektu by zněl spíše *Čtenářská krabice* nebo *Krabice se čtením*, byl do češtiny zvolen překlad poněkud znělejší a záhadnější, *Tajemná krabice*. Tzv. *Leseviste* totiž není krabice, jejíž obsah tvoří knihy nebo jiný materiál určený ke čtení. Právě naopak, jako *Leseviste* by se dala označit spíše obyčejná krabice od bot s proměnlivým neobyčejným obsahem. Její vnitřek je totiž naplňován v průběhu četby, a to předměty, které se jakýmkoliv způsobem vztahují k obsahu příběhu. K vytváření takové *Tajemné krabice* se nejlépe hodí pohádkové příběhy, povídky a romány, méně už například životopisy, encyklopedie nebo básně. Z každé kapitoly příběhu si dítě vybírá jednu stěžejní věc, která by mohla celou přečtenou část nejlépe charakterizovat a připomenout. (Knobloch, [2000]) Pokud bychom tak tvořili *Tajemnou krabici* ke knize *Pipi Dlouhá Punčocha*, v prvním díle se Pipi seznamuje s novými sousedy Tomym a Anikou a smaží jim lívance. Při přípravě těsta jedno vajíčko rozbila a skořápky jí napadaly do pánve. Odkazem k první kapitole by tak mohla být skořápka z vajíčka. V další kapitole si Pipi s kamarády hraje na píditel a při pídní se po věcech, kterých se válí ve světě plno, najde prázdnou špulku od nití. Taková špulka může připomínat druhou kapitolu, atd. (Šilerová, 2010)

Potřebné součásti *Tajemné krabice* by mělo dítě hledat kdekoliv doma, proto, aby se do tvorby zapojili i rodiče nebo další členové domácnosti. Právě oni by měli cílenými otázkami, požadovanými zdůvodněními a vysvětleními dítěti pomoci s výběrem toho nejcharakterističtějšího předmětu. Nenásilným způsobem děti více přemýšlejí o přečteném textu, a protože nalézt nejvhodnější předmět nemusí být vždy úplně jednoduché, zcela mimoděk si začnou o knihách více povídat s kamarády, rodiči, učitelkou či knihovnicí. (Šilerová, 2010)

*Tajemnou krabici* mohou děti vytvářet společně jako třídní kolektiv ke knize, kterou si nahlas předčítají v hodinách čtení nebo později literatury, každý žák samostatně k zadané doporučené četbě, nebo k jakékoli knize, kterou bude v rámci nějakého referátu ve škole prezentovat. (Šilerová, 2010)

Jinou možností jsou již vytvořené *Tajemné krabice*, které si dítě může prohlédnout ve školní nebo veřejné knihovně a vypůjčit si k nim odpovídající knihu. V tomto případě by mohly knihovnice vsadit na přirozenou dětskou zvědavost jako na ústřední poháněcí sílu touhy po četbě. Souvislost modrého nafukovacího balónku, lahvičky s medem, několika proutků, ošuntělého plyšového medvídky, papírového parapíčka ze zmrzlinového poháru a třeba pár bodláků může v dětech vzbudit chuť vrátit se ke kouzelným dobrodružstvím Medvídky Pú, podobným způsobem mohou knihovníci oživit neprávem zapomenuté starší dětské knížky nebo přilákat pozornost k novým zajímavým autorům. (Šilerová, 2010)

Na základě inspirace z Německa se *Tajemné krabice* usídlily i v Městské knihovně v Praze. Ústřední knihovna je zvolila jako jednu z metod podpory čtenářství mladších dětí a využívá je jak k propagaci zajímavých knižních novinek, které stojí za doporučení, tak i v rámci tematických besed v průběhu školního roku. Vystavené, již předem hotové *Tajemné krabice*, které vybízejí k půjčení vystavené knihy, často upoutají spíše rodiče a na základě jejich pobídky si děti knihy půjčují. Naopak využití v rámci tematických besed je vnímáno velmi pozitivně jak učitelkami, tak i samotnými žáky. Ke spolupráci jsou v každém školním roce vybrány jedna až dvě třídy starších dětí prvního stupně základní školy, které mají během celého roku pravidelně, obvykle jednou měsíčně, objednané různé tematické besedy. V rámci každé besedy jim pak knihovnice na závěr představí jednu z tematicky souvisejících knih vybraných pro tento projekt a přečte jim ukázkou. Na základě ukázkou děti při další návštěvě donesou do krabice předměty, které ukázkou nebo jinou část knihy určitým způsobem

charakterizovaly. Celý projekt je zakončen v závěru školního roku posledním setkáním, při kterém si děti s knihovnicemi povídají o přečtených knihách, představují si jednotlivé předměty schované po celý školní rok v *Tajemné krabici*, vzpomínají, k čemu se vztahovaly a proč se jim zdály jako připomínka na čtení nevhodnější. Řada dětí si na základě ukázek knihy vypůjčila a spolužákům je ráda představuje, hodnotí a doporučuje třeba jako tip na prázdninové čtení. (Šilerová, 2010)

### 5.3. Podpora dětského čtenářství v dalších německy mluvících zemích

Podporou dětského čtenářství ve Švýcarsku se zabývá *Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien*<sup>7</sup> (Švýcarský institut pro média pro děti a mládež). Vyvíjí vlastní projekty a je také místem pro zprostředkovávání informací z oblastí literatury pro děti a mládež. Projekty jako *Schweizer Erzählnacht*, *Lesebazillus* nebo *Bücherraupe* jsou ve švýcarském prostředí již dobře zakořeněné, k novějším se řadí například *Ton ab*, *Buch auf* nebo *Top secret – Tagebuch*.

Projekt s názvem *Schweizer Erzählnacht* se podobá části naší *Noci s Andersenem*, jde o noční předčítání v knihovnách, školách, knihkupectvích apod. S neobvyklou a zajímavou myšlenkou pracuje projekt *Lesebazillus*, ve kterém ten takzvaný bacil šířící čtenářskou infekci představuje batoh naplněný třiceti knihami různých témat i čtenářské náročnosti, který putuje od jedné školy ke druhé. V každé třídě se batoh zdrží přibližně měsíc a poté pokračuje k dalším školákům. Společně s knihami obsahuje batoh i tzv. lodní deník, který plní funkci jakéhosi alba, v němž si třídy mohou vzájemně zanechávat doporučení a sdělovat si své zážitky z četby a průběhu celého projektu. (Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien, 2013a) S podobným nápadem přichází i další projekt, *Bücherraupe*, do češtiny přeložitelný jako *Čtonožka*, která přináší krabici obrázkových knih vztahujících se k určitému tématu do mateřských škol. (Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien, 2013b) Variací naopak pro starší studenty je projekt *Top secret – Tagebuch*, který mládeži na středních školách nabízí deníky na nejrůznějších médiích, od tištěných knih, přes jejich komiksová zpracování a zvukové nahrávky v podobě audioknih až po filmové podoby na DVD. (Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien, 2013c)

Projekt *Ton ab, Buch auf* (Vypni zvuk a otevři knihu) se snaží ulehčit dětem cestu ke čtení prostřednictvím převyprávěných začátků knih. V každé takto připravené knize je přiložené CD s nahranými úvodními stranami. Asi po 15 minutách v napínavém místě vyprávění skončí a posluchač či posluchačka jsou vyzváni, aby si zbytek dočetli sami v knize. (Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien, 2013d)

---

<sup>7</sup> <http://www.sikjm.ch/>

V Lichtenštejnsku zaznamenal úspěch projekt *Lesesäcke* (Čtenářské sáčky), probíhající v letech 2004–2006. Projekt vznikl z iniciativy *Svazu rodičovských sdružení lichtenštejnských škol* (Der Dachverband der Elternvereinigungen der Liechtensteinischen Schulen) jako reakce na průzkumy klesajících čtenářských zájmů dětí ve věku 9–11 let. Všichni žáci 4. a 5. tříd základních škol získali díky tomuto projektu jednoduchý textilní sáček se zajímavou knihou a několika tematicky souvisejícími předměty a hračkami. V rámci projektu děti rovněž dostaly tzv. čtenářské pasy, kam si měly zapisovat přečtené knihy. Za každou zapsanou knihu pak od učitelů získaly samolepku s obrázkem knihomola. Samolepky se velmi brzy staly předmětem přirozeného dětského sběratelství a výměny a pro děti byly velmi atraktivní. Poměrně jednoduchým způsobem byly děti motivovány k četbě a podle výsledků projektu i obyčejné samolepky jako podpora čtenářství velmi pomohly. (Deutscher Bildungsserver, 2012)

V Lucembursku působí organizace *Freed um Liesen*<sup>8</sup>, která se zasazuje nejen o samotnou podporu čtení, ale především o dodání chuti ke čtení a zvýšení radosti z četby. Spolek pořádá různé projekty určené dětem i dospělým. Pro malé čtenáře realizuje čtení v jeslích a mateřských školách, pro starší děti literární dopoledne ve školách v rámci vyučování nebo během různých školních festivalů a pomáhá s organizací návštěv školních skupin v knihovnách. Společnost *Freed um Liesen* je také realizátorem největší lucemburské výstavy knih pro děti a mládež *KIBUM*. Ve školách probíhají projekty podobné německému kufru plnému knih, určenému pro mateřské školy a všechny stupně základních škol a projekt podobající se švýcarskému batohu naplněného knihami, putujícímu od třídy ke třídě.

---

<sup>8</sup> <http://www.freed-um-liesen.lu/index.php>

## 6. Podpora dětského čtenářství v médiích

V životě dnešního člověka stále více narůstá význam mediální mezilidské komunikace. Informace zprostředkovávají především sdělovací prostředky a zejména ty hromadné, masmédiá, umožňují ovlivňování velkých skupin lidí najednou. Nové formy komunikace se stávají běžnou součástí života a výrazně ovlivňují trávení volného času. Břetislav Hofbauer (2004, s. 129) ke vztahu dětí a médií říká: „*Prostřednictvím médií děti a mladí lidé získávají informace o světě dospělých i vrstevnících, uspokojují a rozvíjejí svoje zájmy, inspirují se pro nové způsoby oddechu a zábavy, prožívají chvíle napětí, dobrodružství nebo radosti, dosáhnou-li stanoveného cíle a někdy se na mediální tvorbě sami podílejí.*“

Podle Hofbauera (2004, s. 129) lze rozlišit tři různé formy vztahu mezi mladými lidmi a médií:

- děti a mládež se stávají předmětem zájmu médií určených dospělým – média mluví o dětech
- setkávají se s nimi jako uživatelé (čtenáři, posluchači, diváci) – média mluví k dětem
- děti samy se podílejí autorsky, organizačně nebo technicky na mediální tvorbě – děti mluví prostřednictvím médií.

Ať už však bereme v úvahu kteroukoliv z výše zmíněných kategorií, v České republice výraznější podpora čtenářství dětí a mládeže v médiích schází. Literární pořady v televizi u nás nemají příliš velkou tradici a specializace na dění v literatuře pro děti je v podstatě nulová. Neexistuje pravidelný televizní pořad o knihách, který by se obracel přímo k dětem, není jediný český deník, který by pravidelně přinášel stránku nebo rubriku o literatuře pro děti. Časopisy jako *Ladění* či *Tvořivá dramatika* v podstatě nelze běžně sehnat a obracejí se spíše k odborníkům. Časopis zabývající se dětskou literaturou určený přímo dětem dnes český trh také nenabízí. V roce 2006 sice vycházelo výborné *Bistro u Rudolfa*, první české literární periodikum pro děti, bohužel z finančních důvodů se na trhu neudrželo déle než půl roku.

Se zajímavou myšlenkou přišla Česká televize a její dva krátkometrážní pořady *Knížka do batůžku* a *Králikova čítanka*. V minisérii *Knížka do batůžku* představovaly známé osobnosti své oblíbené dětské knihy, které by si rády sbalily na cestu do neznáma. Animovaný cyklus *Králikova čítanka* děti seznamoval s významnými díly české poezie. V obou případech se však jednalo vždy jen o několik málo dělů sotva čtyřminutových pořadů,

kteřé Česká televize odvysílala pouze jednou a v současné době si je lze pouštět pouze z archivu iVysílání. Cyklus *Knížka do batůžku* vznikl v roce 2006, série *Králikova čítanka* pak v roce 2010. Je zarážející, že během dlouhých sedmi let veřejnoprávní Česká televize vytvořila jen necelých padesát minut pořadů podporujících dětské čtenářství a vztah dětí ke knize. Jisté naděje však lze vkládat v nový dětský kanál ČT :D, kterým chce Česká televize nejmladší diváky bavit i nenásilně vzdělávat. Dětská televize, Děčko, by měla být spuštěna v srpnu 2013.

Veřejnoprávní Český rozhlas naopak stále udržuje mnohaletou tradici čtení na pokračování a rozhlasových dramaturgií pro děti. Každou sobotu vysílá napínavé rozhlasové hry s řadou známých herců podle příběhů oblíbených autorů, v neděli po obědě přichází na řadu pohádka. Každý večer si děti mohou poslechnout pohádku na dobrou noc rozhlasového skřítka Hajaji. Jak navíc podotýká šéfka tvůrčí skupiny pro děti a mládež Zora Jandová: „*Český rozhlas garantuje krásné věci namluvené kvalitním jazykem.*“ (Švarcová, 2013) Například cyklus krátkých čtených pohádek *Hajaja* vysílá Český rozhlas již od roku 1961. Ve večerních pohádkách se objevují jak příběhy významných spisovatelů dětské literatury, tak i začínajících autorů, opomíjeny nejsou ani klasické lidové pohádky. Rozhlasové pohádky čtou přední čeští herci a herečky a navazují tak na tradici, kterou jako interpret založil Vlastimil Brodský. (Český rozhlas, 2013) Kromě pravidelného čtení přináší Český rozhlas také tipy na zajímavé dětské knihy v pořadu *Knížní záložka*.

Pro nejširší veřejnost jsou v současnosti zřejmě nejpřístupnějším zdrojem o dětských knihách rozmanité webové portály. Pravidelně aktualizovanou část věnovanou literatuře pro děti mají dětské e-shopy *Agátin svět* a *Svět dětské fantazie*, web pro děti i rodiče *Dětské stránky* i čtenářské portály *ČteSyRád* či *Knihozrout*. Nejpestřejším a nejživějším zdrojem informací o všem, co se týká dětí, knih, literatury a čtenářství jsou však bezesporu *Čítárny.cz*.

## 6.1. Čítárny.cz

Portál *Čítárny.cz* vznikl v roce 2003 a je dnes nejstarším fungujícím projektem, který soustavně propaguje čtenářství a dobré knihy v České republice. *Čítárny.cz* jsou veřejně přístupný webový prostor, který přehledně informuje o dění v oblasti knih pro děti a mládež, snaží se rodičům pomoci vybrat kvalitní a smysluplné knihy ve zřeteli všeho, co se dostane na

knihkupecké pulty a pomoci vybrat knihy, které děti opravdu zajímají a které se jim líbí. *Čítárny.cz* propagují každou pozoruhodnou akci pro děti v oblasti knižní kultury, nové dobré knihy a množství dalších zajímavostí. Na webu je k nalezení jedinečná databáze spisovatelů, ilustrátorů a překladatelů, záznamů a rozhovorů ve formátu mp3, videozáznamy s rozhovory autorů a řadou dalších aktivit kolem dětské knihy a čtenářství vůbec. K červnu roku 2013 bylo v databázi *Čítáren.cz* publikováno téměř 7.000 článků od několika stovek autorů, zhruba 60 % z nich tvoří recenze a články o knihách, o zbylá procenta se dělí texty a úvahy o autorech, literárních cenách, aktuálních událostech apod. Obsah portálu je pravidelně aktualizován a každý den přibývá jeden až pět nových článků. (*Čítárny.cz*, c2002-2013)

*Čítárny.cz* nemají ambice stát se médiem s odbornými články. Právě naopak, snaží se informovat populární formou o všem, co zajímavého se děje kolem knížek pro děti a dospívající. Na webových stránkách *Čítárny.cz* jsou k nalezení nejen názory odborníků a autorů knih, ale především pohledy obyčejných lidí, kteří knížky čtou a pro které je četba běžnou součástí života. Portál je určen jak starším dětem, tak především rodičům, kteří na internetu hledají informace o knihách pro své děti. Velké oblibě se těší také u knihovníků a učitelů, kteří se děti snaží vést ke čtenářské vzdělanosti.

V současné době má redakce *Čítáren.cz* čtyři stálé redaktory a dalších zhruba 15 redaktorů externích. Mimo ně přispívá na *Čítárny.cz* svými články přes 150 nadšených autorů z řad učitelů a univerzitních profesorů, knihovníků, studentů nebo třeba rodičů. Ti všichni obohacují portál informacemi, které se ve velké řadě případů jinde ani nevyskytují. A to vše bez nároku na honorář. Projekt *Čítárny.cz* je totiž od svého počátku projektem ryze dobrovolnickým a je financován pouze samotnými redaktory.

*Čítárny.cz* jsou živým zdrojem informací z oblasti literatury pro děti a mládež, který měsíčně navštíví okolo 120 tisíc čtenářů. Hlavní snahou projektu je propagace čtenářství a dobré knihy v zemi, která se vždy řadila mezi světové velmoci v oblasti knižní tvorby pro děti. A kam *Čítárny* směřují do budoucna? Podle slov pana Hermana, zakladatele celého projektu, nemají *Čítárny* cíl, mají jen směr. Mik Herman pak dále dodává: „*Snažíme se být zajímavým a důvěryhodným prostředníkem a jakýmsi pozitivním společníkem pro všechny, kteří věří, že kniha je důležitou součástí i dnešních dětí. To je náš směr. Snad se nám to trochu podařilo a snad se nám to bude dařit dál, pokud lidé budou Čítárny číst a hlavně pokud nám budou mít o čem psát. A já doufám, že určitě budou.*“ (Peslerová, 2007)

Podpora dětského čtenářství v médiích je přeci jen o krůček dále v Německu. O problematice (ne)čtení dětí a mládeže se hodně mluví a hodně píše, a ačkoliv běžně dostupná média jako celostátní deníky, rozhlasové vysílání a obvyklé televizní stanice podpoře čtenářství, podobně jako u nás, také moc prostoru nevěnují, existují specializovaná média, která se jí pravidelně zabývají a trvale ji sledují. Díky společnému jazyku a dostupnosti německých médií v Rakousku jsou do možnosti využití těchto informací zahrnuti i rakouští občané.

Pod kanály dvou německých veřejnoprávních televizních programů ARD a ZDF vysílá také dětský televizní program KI.KA. KI.KA je prostorem pro rozmanitou nabídku programů orientovaných jedné cílové skupině – dětem do 13 let. Obsahem programu jsou především hrané i animované seriály a filmy, ale také spousta pořadů dokumentárních, výukových a tzv. „výchovných“. Jedním z nich je i dětský literární magazín *Quergelesen*.

## 6.2. Quergelesen

Měsíčník *Quergelesen* (Čteno napříč) je knižním magazínem pro děti a mládež. Jak magazín představují vlastní webové stránky televize KI.KA, „*moderátor Marc Langebeck provede děti nekonečnou knižní džunglí a poví jim, co je opravdu dobrou „knižní potravou“.* Unese je do světa dobrodružství, fantazie či historie a má pro ně vždy tip také na dobrou populárně naučnou knihu.“ (KiKA, 2013)

*Quergelesen* je jediným knižním magazínem pro děti a mládež v německém televizním vysílání, který do světa knižní džungle přináší světlo již od roku 2003. Pro svůj přínos byl pořad nominován v kategorii programů pro děti a mládež i na proslulou cenu Adolfa Grimma, udělovanou již od roku 1964 televizním pořadům působícím jakýmsi vzorovým a modelovým dojmem.

Na rozdíl od České republiky jsou u našich německy mluvících sousedů poměrně rozšířené literární časopisy věnující se dětské literatuře. Jedná se jak o periodika určená přímo dětem, tak o časopisy zabývající se literaturou pro děti a mládež na odborné úrovni.

K dětským literárním časopisům s nejdelší tradicí patřil titul *Der Bunte Hund* (Barevný pes), vycházející již od 80. let 20. století. Původní časopis klasického formátu plnily stránky veselých příběhů známých německých autorů a oceňovaných ilustrátorů, příběhy na pokračování, básničky, hádanky, vtipy apod. Oceňované periodikum dlouho platilo jako určitý předobraz kvalitního dětského časopisu a těšilo se oblibě jak dětí, tak i dospělých. V roce 2007 časopis bohužel prošel obsahovou i grafickou modernizací, přičemž ovšem velmi utrpěl na kvalitě a o rok později bylo jeho vydávání pro pokles zájmu veřejnosti ukončeno.

Na německém trhu je nicméně k dostání poměrně zajímavá nabídka dalších literárních časopisů pro děti:

- **Gecko** (Gekon) – kvalitní časopis se smysluplným obsahem pro předškolní děti se snaží motivovat ke čtení a vztahu ke knihám už ty nejmenší čtenáře. Časopis funguje zcela bez reklam a představuje jak díla oceňovaných německých autorů, tak i kvalitní zahraniční literaturu pro nejmenší děti. Grafická stránka je řešena střízlivě a nepodbízivě, avšak dostatečně atraktivně jak pro děti, tak i jejich rodiče. Časopis Gecko vychází od roku 2007 jako dvouměsíčník. (Gecko, 2007)
- **Kleine Geschwister** (Malí sourozenci) – relativně nový literární časopis pro mladší děti od 4 do 8 let vychází jednou ročně od roku 2010 v nakladatelství Autumnus. Nakladatelství se specializuje na náročnější kvalitní beletrii pro děti, vydává rovněž řadu studií a kritik k dětské literatuře. Časopis představuje „*obsah i ilustrace výjimečné kvality, které se dnes nikde jinde nevidí.*“ (Autumnus Verlag, 2010a) Doposud však vyšla pouze dvě čísla časopisu, proto je na jeho zhodnocení příliš brzy.
- **clou. Lesehefte für junge Leute** (clou – z franc. hřebík či hřeb, ve smyslu *Zlatý hřeb*, Čtenářské listy pro mladé lidi) – další časopis z produkce nakladatelství Autumnus. Titul je zaměřen na náročnější čtenáře z řad náctiletých studentů, kterým nestačí plytké magazíny o životě televizních hvězd a nabízí jim relativně obtížný materiál ke čtení i přemýšlení. Svým čtenářům předkládá jak texty současných spisovatelů, tak i díla klasické německé i světové literatury. Vedle literatury se věnuje rovněž filmu a fotografii. Časopis vychází dvakrát ročně. (Autumnus Verlag, 2010b)

Mimo literárních časopisů cílených dětem vychází v německy mluvícím prostředí také několik odborných periodik, která se specializují přímo na literaturu pro děti a mládež. Jsou určena rodičům, učitelům, vychovatelům, studentům, knihovníkům a knihkupcům, novinářům, nakladatelům, autorům, ilustrátorům a redaktorům knih a časopisů pro děti a všem dalším, kteří se zajímají o dění v oblasti literární tvorby pro děti. Za zmínku stojí časopisy jako:

- ***Bulletin Jugend & Literatur*** (Bulletin Mládež & literatura) – kritický měsíčník o literatuře pro děti a mládež, podpoře čtenářství a knižní kultuře. Časopis vychází již od roku 1969 a zahrnuje informace o celém spektru médií pro děti, od leporela po knihu pro mládež, od uměleckých obrazových publikací k moderním populárně naučným knihám. Od roku 2011 už vychází pouze jako příloha měsíčníku *Eselsohr*. (Eselsohr, 2011)
- ***Eselsohr*** (Oslí uši) – časopis s více než 25letou tradicí se zabývá vším, co se točí kolem knih pro děti a mládež a pomáhá všem svým čtenářům s orientací na trhu dětské literatury. Představuje nové trendy, zabývá se aktuálními otázkami literárního světa, přináší informace o oceňovaných knihách a věnuje se i dalším souvisejícím médiím. Každé číslo časopisu provází ilustrace jiného proslaveného autora dětské literatury. (Eselsohr, 2005)
- ***Interjuli – Internationale Kinder- und Jugendliteraturforschung*** (Interjuli – Mezinárodní literární výzkum tvorby pro děti a mládež) – odborný časopis publikující výsledky aktuálních mezinárodních mezioborových výzkumů na poli literatury pro děti a mládež. Redakce časopisu spolupracuje při tvorbě článků s řadou škol a univerzit a zabývá se didaktickými a pedagogickými tématy souvisejícími s dětskou literaturou. Přináší rovněž řadu rozhovorů s autory, ilustrátory a překladateli, ale také například s literárními vědci, zabývajícími se danými výzkumy. Časopis vychází dvakrát ročně. (Interjuli, 2013)
- ***JuLit*** – čtvrtletník svazu *Arbeitskreis für Jugendliteratur* (Tým pro literaturu pro děti a mládež) se obrací jak k jednotlivcům, tak i institucím podporujícím dětské čtenářství. Podobně jako předchozí tituly se i časopis *JuLit* věnuje současné dětské literatuře a svým čtenářům přináší články, rozhovory, portréty autorů a bibliografii. Čtvrté číslo každého roku se tradičně věnuje nositelům aktuální ceny *Deutsche Jugendliteraturpreis*. (Arbeitskreis für Jugendliteratur, 2013)

- *1000 und 1 Buch – Magazin für Kinder- und Jugendliteratur* (1000 a 1 kniha – Časopis pro literaturu pro děti a mládež) – již výše zmiňovaný čtvrtletník je vedoucím periodikem v oblasti dětské literatury na rakouském trhu. Vychází od roku 1985 a nabízí přehled literatury pro děti a mládež, doplněný řadou recenzí novinek a množstvím článků, rozhovorů a dalšími zajímavostmi. (Institut für Jugendliteratur, [2013b])

## 7. Vlastní průzkum podpory dětského čtenářství v České republice, Německu a Rakousku

Za účelem možnosti alespoň rámcového srovnání podpory dětského čtenářství v České republice a v zahraničí byl vytvořen krátký dotazník, rozeslaný v elektronické podobě vybraným veřejným knihovnám s větším dětským oddělením v České republice, Německu a Rakousku. Dotazník měl pomoci zjistit přístup konkrétních knihoven k podpoře dětského čtenářství – tzn. především účast v celostátních projektech a popis vlastních programů vytvářených přímo knihovnou. Cílem dotazníku bylo rovněž zjistit, zda knihovna spolupracuje s dalšími institucemi a jakým cílovým skupinám čtenářů se věnuje při tvorbě svých akcí.

Dotazník obsahoval čtyři stručné otázky, které jsou níže uvedeny v přesném znění. Česká verze dotazníku byla vytvořena pomocí online nástroje *Anketovník.cz* a do průzkumu se zapojila většina oslovených knihoven. Vybrány byly především knihovny větší, známé svým aktivním přístupem k podpoře dětského čtenářství, aktivní na nejrůznějších seminářích, konferencích a vzdělávacích akcích pro dětské knihovníky. Na základě prosby některé knihovny dotazník rozeslaly dalším spolupracujícím knihovnám ve svém okolí, proto nelze přesně stanovit, kolik knihoven bylo žádostí o vyplnění nakonec osloveno. Vybrané knihovny byly o spolupráci požádány e-mailem s odkazem na dotazník v elektronické podobě.

Dvě otázky byly formulovány jako polouzavřené, dvě jako otevřené. V polouzavřených otázkách měly knihovny možnost zaškrtnout jednu či více z předem připravených odpovědí nebo vepsat odpověď vlastní. Otevřené otázky vyzývaly knihovny ke stručnému popisu připravovaných akcí vlastními slovy. Pro možnost zpracování výsledků dotazníku byly knihovny v úvodu požádány o vyplnění názvu jejich knihovny.

První, polouzavřená, otázka zjišťovala účast knihoven v celostátních projektech na podporu dětského čtenářství. Knihovny měly možnost vybrat si výčtu devíti programů a projektů (*Noc s Andersenem*, *Kde končí svět* [libovolná část], *Velké říjnové společné čtení* [věnované dětem během Týdne knihoven], *Den pro dětskou knihu*, *Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka*, účast v soutěži *Kamarádka knihovna*, *Anketa SUK – Čteme všichni*, *Celé Česko čte*

*dětem*, aktivity pod hlavičkou projektu *Rosteme s knihou*), zvolit odpověď *žádné* nebo vepsat vlastní odpověď s jedním či více názvy dalších projektů.

Druhá otázka, formulovaná jako otevřená, vybízela knihovny k vepsání stručné charakteristiky vlastních programů a aktivit, vyvíjených k podpoře dětského čtenářství.

Třetí otázka nabízela výčet organizací, s nimiž knihovny běžně spolupracují a žádala knihovny o vybrání těch, s kterými navazují spolupráci ony. Knihovny mohly vybírat z šesti typů organizací (mateřská centra, mateřské školy či jesle, základní školy, školní družiny, volnočasové instituce [domy dětí a mládeže, zájmové kroužky, skautské oddíly apod.], dětské domovy), měly zároveň možnost vybrat odpověď *žádné* nebo opět vepsat vlastní odpověď s názvem jedné či více spolupracujících institucí.

Čtvrtá otázka byla opět otevřená a týkala se aktivit knihovny pro volně přicházející děti. Zjišťovala, zda knihovny vůbec vyvíjí nějaké programy pro neorganizované skupiny dětí a také jak jsou tyto akce úspěšné a navštěvované.

Vyplnění všech otázek bylo povinné a dotazník nebylo možné odeslat vyplněný jen z části.

Zahraníční knihovny byly osloveny stejnými otázkami, avšak rovnou v těle e-mailu. Německá verze dotazníku byla rozeslána do dětských oddělení městských knihoven všech hlavních měst spolkových zemí v Německu a Rakousku. Celkem tedy bylo osloveno 16 německých knihoven a 9 knihoven z Rakouska. Knihovny hlavních měst spolkových zemí byly zvoleny s ohledem na předpoklad větší městské knihovny, a tím pádem i pravděpodobného samostatného dětského oddělení v knihovně. Většina dětských oddělení byla oslovena přímo, e-mailem určeným pracovníkům dětské knihovny. Některé zahraniční knihovny však nemají kontakty na jednotlivé pracovníky či jednotlivá oddělení na svých webových stránkách uvedeny, a proto byl dotazník adresován např. oddělení komunikace s prosbou o přeposlání pracovníkům dětského oddělení.

Dotazníky byly českým i zahraničním knihovnám rozeslány v polovině května 2013, naprostá většina knihoven odpovědi zaslala obratem nebo v průběhu několika málo dní. Všechny vyplněné dotazníky byly zaslány do konce května.

Celkem dotazník vyplnilo 29 českých knihoven, polovina oslovených knihoven z Německa (8 knihoven z celkového počtu 16 oslovených), avšak pouze 2 knihovny rakouské (z oslovených 9 knihoven)

Otázky z dotazníku přinesly následující zjištění:

### **Účastní se vaše knihovna celostátních akcí k podpoře dětského čtenářství? Kterých?**

Naprostou jedničkou mezi celostátními aktivitami je v dětských odděleních českých knihoven *Noc s Andersenem*, ke které se připojuje 26 z celkem 29 oslovených knihoven. Letošního třináctého ročníku *Noci s Andersenem* se zúčastnilo bezmála šedesát tisíc dětí na téměř 1.300 místech nejen v České republice. Knihovny zde stále hrají nejdůležitější roli, v tomto roce jich bylo do akce zaevidováno 541. Většina knihoven se zapojuje do aktivit pořádaných Klubem dětských knihoven SKIP, oblíbený je zejména projekt *Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka* (20 knihoven z 29) a *anketa SUK – Čtete všichni* (připojuje se 18 knihoven z oslovených 29). Zhruba polovina oslovených knihoven připravuje program ke *Dni pro dětskou knihu* (14 knihoven) a podporuje projekt *Celé Česko čte dětem* (16 knihoven). Třináct knihoven se účastnilo soutěže *Kamarádka knihovna* a dvanáct knihoven se zapojuje alespoň do jedné z částí soutěže *Kde končí svět*. Pět knihoven pořádá během Týdne knihoven *Velké říjnové společné čtení* a dvě knihovny připravují programy pod hlavičkou projektu *Rosteme s knihou*.

Oblíbené jsou aktivity pro žáky prvních tříd zakončené pasováním na čtenáře, vedle účasti v projektu *Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka* chystá podobné programy dalších minimálně pět oslovených knihoven.

Většina německých knihoven, která se zúčastnila průzkumu, se zapojuje do aktivit nadace Stiftung Lesen. Zajímavé jsou pro knihovny zejména projekty *Lesestart* (v druhé fázi projektu si děti v knihovnách vyzvedávají dárkovou knihu k třetím narozeninám) a *Bundesweiter Vorlesetag*, který medializuje problematiku potřeby předčítání dětem nejen v rodinách. Dvě německé knihovny dále podporují soutěž Svazu německých knihkupců *Vorlesewettbewerb*, určenou školním třídám, ke které se knihovny obvykle nepřipojují. Žáci 6. tříd v ní soutěží v přednesu, porozumění textu a komunikačních schopnostech prostřednictvím předčítání ukázek ze svých oblíbených knih.

Rakouské knihovny se účastní festivalu *Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek* a poskytují zázemí autorům a připravují program během kampaně k soutěži *Leserstimmen*.

Překvapivé je zjištění, že v Německu i Rakousku existují relativně velké městské knihovny hlavních měst spolkových zemí, které se nepřipojují k žádné celostátní akci. Kupříkladu Stadtbibliothek Wiesbaden tuto neaktivitu zdůvodňuje malými prostory a nevyhovujícími podmínkami staré budovy, v níž knihovna sídlí.

**Vyvíjí vaše knihovna také vlastní projekty a akce k podpoře dětského čtenářství?  
Pokud ano, můžete prosím akci blíže krátce popsat?**

Naprostá většina českých knihoven se nespokojuje pouze s celostátními aktivitami a vyvíjí rovněž vlastní programy k podpoře čtenářství dětí i mládeže. Ze všech oslovených 29 knihoven pouze 2 žádné akce samostatně nepřipravují. Za samozřejmé považují knihovníci tematické besedy a lekce informačního vzdělávání pro základní i střední školy.

Mnoho knihoven spolupracuje nejen se školními třídami, ale také s odpolední družinou. Pro děti jsou připraveny rozmanité hry, soutěže, kvízy a zábavná odpoledne, které se snaží přivést děti hravou formou do knihovny a nadchnout je pro čtení. Městská knihovna v Chebu organizuje pro své malé čtenáře knihovnické *Hry bez hranic*, v nichž proti sobě zápolí několik knihovnických družstev. Hry se konají každý rok v jiné knihovně Karlovarského kraje a podle všeho jsou mezi dětmi velmi oblíbené. Na financování každoročního knihovnického souboje se podílí Ministerstvo kultury ČR.

V uherskohradištské knihovně Bedřicha Beneše Buchlovana se kromě proslulé *Noci s Andersenem* koná každoročně hravý festival k podpoře dětského čtení *Hradištské sluníčko*. Celotýdenní slavnost na počátku léta láká děti i dospělé k návštěvě knihovny plné her a soutěží a snaží se jim nabídnout knížky a četbu jako příjemnou výplň dvouměsíčních prázdnin. Celé město se během festivalu těší na tradiční živé večerníčky, čtení pohádkových příběhů na dobrou noc v podání herců a hereček Slováckého divadla, které se koná každý den na uherskohradištském Mariánském náměstí.

Večerníčkovské pohádky naživo mají dlouhou tradici také v Městské knihovně Rožnov pod Radhoštěm. Týdenní akce s názvem *Večerníčky na kamenech* zve děti i jejich rodiče na čtení, hraní a soutěžení v zahradě za knihovnou, každý rok na jiné téma. Rožnovská knihovna připravuje rovněž množství dalších akcí, zajímavé je například *Podzimní putování Broučků Valašským královstvím*, symbolická cesta Karafiátových Broučků z knihovny do skanzenu Valašské muzeum v přírodě, a to v podobě lampionového průvodu pro děti. Čtenáři z řad dětí i dospělých vítají také každoroční *Čtenářský štrúdl*, pravidelný pochod městem s oblíbenou knihou k *Březnu – měsíci čtenářů*.

Na oblíbenosti knihovnických akcí i mimo prostory knihovny staví projekt Městské knihovny Slavičín s názvem *Literárně historické toulky Slavičínem*, zaměřený na poznávání dějin města. Knihovna pořádá také *Pohádkiádu*, dvoudenní zábavný literárně zaměřený happening s přenocováním v knihovně. Na znovuobjevování místních tradic cílí zvykoslovný projekt pro děti ze základních škol, organizovaný pod názvem *Přástky s Diaklubem*. Pro nejmenší čtenáře a jejich rodiče jsou připraveny programy *Čtenářem od batolete* a *Knihovnička Skřítků Nezbedníčka*. Ve spolupráci s místními sdruženími pro handicapované děti připravuje knihovna programy *Knihovna jede, pohádku veze* a *Veselé vzdělávání*.

Velmi zajímavá je aktivita Městské knihovny Fryšták. Prostřednictvím aukce dětských výtvarných prací namalovaných v místní družině získává knihovna prostředky na nákup nových knih. Knihy nakoupené do knihovny za peníze vydražené během aukce vybírají samy děti. Stávají se tak dárci knižních přírůstků, o čemž informuje i drobná grafika vlepená do těchto titulů. Pro mladší školáky je dále organizován každoroční maraton čtení, vždy zaměřený na jednu knihu. V posledních letech to bylo například *Lichočtení* věnované *Lichožroutům* Pavla Šruta nebo *Poseroutkobraní* s oblíbeným hrdinou série *Deník malého poseroutky*.

V řadě českých knihoven fungují čtenářské kroužky a literární dílny, ale také kluby maminek s nejmenšími dětmi. Oblíbeným zpestřením jsou v dětských knihovnách jednoduché i náročnější kvízy a literární či výtvarné soutěže, často se konají také autorská čtení a křty knih spojené s autogramiádou. Mnoho knihoven pořádá pravidelná odpolední čtení, v některých případech spojená také s dramatizací.

Německé i rakouské knihovny se soustředí především na popularizaci předčítání. Pro volně přichozí neorganizované skupinky dětí, případně i rodiče fungují pravidelná odpoledne spojená s předčítáním pohádek a příběhů, často ve formě tzv. Bilderbuchkinos, tedy prezentací dětských obrázkových knih za pomoci promítání diapozitivů. Tato předčítání i promítání často provází tvořivé dílny, při kterých si děti mohou vyrobit tematicky související drobnosti. Knihovny obou sousedních zemí využívají spolupráce s dobrovolníky a dětem tak často přichází předčítat tzv. *Vorlesepaten*.

Většina akcí se příliš neliší od běžných programů, známých i z českých knihoven. Zajímavý je však například projekt Zentral- und Landesbibliothek Berlin s názvem *LeseZeichen – Kinderliteratur mit den Augen hören* (Čtenářské znaky – Slyšet dětskou literaturu očima), při kterém jsou v knihovně „předčítány“ dětské knihy ve znakovém jazyce.

Stadtbibliothek Wiesbaden připravuje každotýdenní předčítání často formou tzv. *Kamishibai Theater*, vyprávění příběhů na japonský způsob pomocí jakéhosi pouličního papírového divadélka.

### **Spolupracuje vaše knihovna při podpoře dětského čtenářství s jinými organizacemi? Se kterými?**

Knihovny si uvědomují svou roli ve vzdělávání a zároveň i jiné organizace vnímají jejich nepostradatelnost v procesu rozvoje dětí. Naprostá většina oslovených knihoven, jak českých, tak zahraničních, spolupracuje i s dalšími institucemi a podporují se vzájemně.

Všechny oslovené české knihovny spolupracují se základními školami, téměř všechny kromě jedné také s mateřskými školami a jeslemi. Většina knihoven (23 z celkem 29 knihoven) spolupracuje se školní družinou a zhruba polovina s mateřskými centry (14 knihoven) a volnočasovými institucemi jako jsou Domy dětí a mládeže, skautské a turistické oddíly nebo jiné zájmové organizace (15 knihoven).

Knihovny dále spolupracují s místními divadly a muzei, základními uměleckými školami, dětskými domovy, dětskými nemocnicemi, stacionáři a ústavy pro handicapované děti, nejrozličnějšími nízkoprahovými kluby pro děti a mládež nebo s multikulturními centry.

Stále oblíbenější je i v českých knihovnách zapojení dobrovolníků, kteří se věnují především přímé práci s dětmi, předčítají jim nebo připravují zábavné programy.

Většina oslovených zahraničních knihoven spolupracuje běžně s mateřskými a základními školami a školními družinami. Podobně jako u nás, i německé a rakouské knihovny pak staví na spolupráci i s dalšími organizacemi. Knihovny jmenují především kulturní instituce jako nejrozličnější muzea a divadla, zařízení pro handicapované děti a neziskové organizace, jednotlivé knihkupce a nakladatele i s knihkupecké a nakladatelské svazy.

Knihovny i školy obou dvou zemí intenzivně pracují s německými internetovým portálem *Antolin*, vyvinutým nakladatelstvím Schroedel Verlag k podpoře dětského čtenářství přímo ve školách. Portál *Antolin* je určitou komerční obdobou českého projektu *Čtení pomáhá*. Jeho základem je přehled zajímavých titulů a otázek k přečteným knihám. Na rozdíl od českého projektu ale děti nesoutěží o peníze, které by věnovaly na charitu, ale sbírají body za správné odpovědi. S jejich bodovým skóre dále pracují učitelé, kteří portál využívají při výuce. Registrovat se mohou jen žáci a čtenáři škol a knihoven, které mají k projektu *Antolin* zaplacenou licenci. Rakouské knihovny využívají jednoduché internetové platformy *Ohrenklick*, která děti hravým způsobem zve do literárního světa plného fantazie.

### **Připravuje vaše knihovna akce k podpoře dětského čtenářství pro volně příchozí děti? Jak jsou tyto programy navštěvované?**

Akce pro volně příchozí děti jsou v řadě českých i zahraničních knihoven stále oříškem. Zhruba dvě třetiny oslovených českých knihoven nějaké odpolední či prázdninové programy připravují, avšak zhruba polovina z nich přiznává, že účast nebývá příliš hojná. Několik knihoven uvádí průměrný počet 10 – 12 dětí na akci. Jiné knihovny naopak návštěvnost těchto akcí velmi těší a často ani nestačí kapacity knihovny.

S jistým zjednodušením by se dalo říci, že navštěvovanější jsou akce v menších městech, kde knihovna plní určitou funkci komunitního centra nebo nahrazuje školní družinu. Knihovny větších měst často musí soupeřit s nabídkou konkurence, děti obvykle navštěvují různé

kroužky a nepohybují se po vyučování tak často volně s kamarády. Účast je navíc závislá na ročním období, počasí i dalších, předem těžko předvídatelných okolnostech.

Knihovníci se však shodují, že děti se do programů zapojují vesměs ochotně a rády a nabízené akce vítají. Přestože návštěvnost knihovny a počet nově registrovaných čtenářů nijak výrazně nestoupá, a ani nárůst výpůjček není díky těmto akcím nijak masivní, pro knihovníky nejsou vyvíjené projekty pouhým nástrojem propagace četby, knihy a knihovny. Mají smysl samy o sobě. Podpora čtení u dětí i mládeže je během na dlouhou trať a pro knihovny je nejdůležitější, aby čtenář nezůstal u jedné, dvou návštěv, ale stal se jejich pravidelným uživatelem. Toho lze dosáhnout pouze soustavnou prací a přitažlivými nabídkami. Knihovníci jsou toho názoru, že k oslovení náhodně přicházejících dětí (tedy ne organizovaných návštěv tříd mateřských a základních škol) je potřebná především pravidelnost, zajímavá témata, poutavé tituly a mnohostranná propagace připravované akce (plakáty, letáky, informace v tisku, na webových stránkách knihovny apod.).

K nejčastějším a nejoblíbenějším formátům aktivit pro volně přichozí děti jsou již výše zmiňované kvízy a soutěže, tvořivé dílny spojující literaturu s výtvarnou činností, pravidelná předčítání a divadélka. Velké oblibě se v posledních letech v knihovnách těší kluby deskových her a pravidelná setkání příznivců karetní hry *Magic: The Gathering* nebo mimořádně oblíbených her na hrdiny jako je *Dračí doupě*.

Aktivita oslovených zahraničních knihoven je srovnatelná s knihovnami v České republice. Jen málo knihoven nepořádá žádné akce pro neorganizované skupiny dětí. Většina z nich připravuje pravidelná odpolední čtení, tvořivé dílny, prohlídky knihovny nebo tematické dny k oslavám nejrůznějších svátků. Pro knihovny relativně neobvyklý je způsob např. Stadtbibliothek Stuttgart, která se s nezájmem o odpolední programy rozhodně nepotýká a z prostorových i organizačních důvodů dokonce pro tyto akce vyžaduje registraci dětí předem. Jiné knihovny přiznávají, že návštěvnost odpoledních akcí bývá spíše průměrná a dopředu se nedá odhadnout. Rozhodující je atraktivita akce, proto se knihovny snaží přistoupit na nové trendy v dětské zábavě a trávení volného času. V Zentral- und Landesbibliothek Berlin se děti mohou například zúčastnit turnajů jak společenských deskových her, tak i soutěží na herních konzolích. Na druhé straně spektra služeb pak také stojí třeba pomoc s domácími úkoly pro mladší děti nebo právní poradenství pro mládež.

## **8. Průzkum reakcí dětí na akce pořádané v knihovnách**

Již v úvodní kapitole bylo řečeno, že dětské čtenářství nevzniká spontánním zájmem dítěte, ale je třeba jej intenzivně podporovat. Jak vyplývá z celé práce, knihovny, stát i řada jednotlivých institucí vyvíjejí ohromné úsilí, jak čtenářství dětí a mládeže v současnosti podpořit. Knihovny organizují množství jednorázových literárních pořadů, besed, soutěží, kvízů i celou řadu dlouhodobých aktivit ve spolupráci se školami nebo různými volnočasovými institucemi pro děti a mládež, zapojují se do státních projektů a samy iniciují velké celostátní nebo regionální kampaně.

Výsledky aktivit vyvíjených jednotlivými knihovnami jsou jen těžko měřitelné. Nelze se soustředit pouze na počet nově registrovaných čtenářů, počet návštěv či výpůjček. Akce k podpoře čtenářství mají dlouhodobý cíl, mají přivést děti do knihovny, naučit je vnímat prostředí knihovny jako samozřejmé místo, kam lze přijít za zábavou i pro informace a také je s informacemi naučit pracovat. Knihovníci mohou zaznamenat, zda aktivity mají u dětí úspěch, zda je baví, zapojují se rády a nabízené programy vítají, nebo jim naopak něco chybí a uvítaly by změnu. Za účelem zjištění reakcí dětí na některé z těchto aktivit byl proveden v Ústřední knihovně Městské knihovny v Praze průzkum, jehož výsledky měly ukázat, zda jsou děti spokojeny s pořádanými tematickými besedami.

Ústřední knihovna Městské knihovny v Praze (ÚK MKP) je největší a nejstarší pobočkou celé sítě. Úsek služeb dětem a mládeži ÚK MKP má mezi ostatními dětskými odděleními jiných poboček poměrně specifické postavení. Umístěním ÚK MKP v historické části Prahy v podstatě mimo obytnou zónu se značně odlišuje od menších poboček na okrajových částech Prahy a na sídlištích. Takové knihovny mají své stálé dětské čtenáře, kteří v blízkosti bydlí, chodí do školy, navštěvují odpolední zájmové kroužky a tráví svůj volný čas. V centru města nelze s dětským čtenářem navázat tak úzký vztah, jak to dovolují jiné pobočky. Atmosféra, prostředí knihovny i možnost práce s dětským čtenářem se od menších tzv. rodinných poboček značně liší, v okolí je nepoměrně méně mateřských a základních škol než je tomu u poboček mimo centrum, menší děti nemohou do centra dojíždět samy a v okolí bydlí jen minimum dětí.

ÚK MKP proto většinu svých akcí pořádá ve spolupráci se školami, přičemž volně přichází děti z účasti na těchto aktivitách samozřejmě nejsou vyloučeny a mohou se zapojit. Dlouhou tradici mají v ÚK MKP tematické besedy pro školní skupiny, učitelkami velmi oblíbené a vyhledávané. Besedy jsou vhodným doplněním školního učiva, děti se dozví něco o fungování knihovny, ale také mnoho zajímavostí nejen z oblasti literatury a kultury. Pořady i témata besed je možno vždy upravit a přizpůsobit potřebám dané školy, pedagogů a v neposlední řadě samozřejmě i potřebám samotných dětí. Pořady jsou vzhledem k prostorovým možnostem knihovny připraveny pro jednu třídu a trvají obvykle jednu vyučovací hodinu. Stejně jako naprostá většina služeb knihovny, i besedy pro školy se konají zdarma a děti nemusí hradit žádné vstupné ani další poplatky. Cílem těchto besed i dalších programů je motivovat děti a mládež k četbě, pomoci jim při objevování radosti ze čtení, rozvíjet jejich komunikační dovednosti a zvyšovat jejich informační gramotnost.

Besedy v ÚK MKP se konají ve všední dny vždy od úterý do pátku v dopoledních hodinách pro předem objednané školní skupiny. Věkové rozmezí dětí, pro které jsou tematické besedy určeny, se pohybuje od předškoláků až po žáky druhého stupně základní školy, přičemž větší část besed je směřovaná prvnímu stupni ZŠ. Besedy pojednávají o spisovatelích, ilustrátorech, oblíbených knihách, žánrech i tématech tzv. neliterárních, především však z oblasti kultury a společenských věd.

Mezi učitelkami a učiteli jsou tyto besedy jako možné zpestření a doplnění školní výuky velmi oblíbené a je o ně obrovský zájem. Již během prvních dvou týdnů v září, kdy jsou nabídky rozesílány, bývají obsazeny téměř všechny termíny až do Vánoc, během dalších měsíců se pak naplní obvykle většina volných míst až do konce školního roku. ÚK MKP spolupracuje především se základními školami v okolí, dobré vztahy má ale i s dalšími základními školami mimo Prahu 1, které si besedy pravidelně objednávají a s žáky dojíždějí i z větších vzdáleností. Nabídka besed je také uveřejněna na webových stránkách knihovny spolu s nabídkami tematických besed ostatních poboček a školy si tak mohou libovolně vybírat jak podle umístění knihovny, tak podle zájmu o konkrétní témata. Je samozřejmě možné současně v jednom školním roce navštěvovat více poboček, nebo se zaměřit pouze na jedinou a objednat si besedy na různá témata v konkrétní jedné knihovně.

Předchozí průzkum realizovaný mezi knihovníky přinesl zajímavé výsledky, co se pořádaných akcí i jejich návštěvnosti týče. Nabízí se tedy otázka, jak jsou s těmito akcemi spokojeny přímo děti, pro něž jsou akce primárně určeny. Proto byl v období duben – květen 2013 proveden v Úseku služeb dětem a mládeži ÚK MKP druhý průzkum, který měl pomoci tuto otázku zodpovědět. Průzkum probíhal pomocí dotazníkového šetření, vždy po skončení besedy.

O spolupráci na průzkumu byly požádány knihovnice na poradě Úseku služeb dětem a mládeži ÚK MKP. Byl jim představen záměr dotazníkového šetření a vysvětlen princip, jakým způsobem s dotazníky pracovat. Dotazníky vytištěné na papír formátu A4 rozdávaly po dohodě knihovnice vždy v závěru každé uskutečněné besedy ve výše zmiňovaném období. Výběr respondentů i témat besed byl tedy více méně náhodný, termíny besed a jejich témata měly třídy objednané již několik měsíců dopředu. Z průzkumu byli vyřazeni žáci prvních tříd základních škol, pro které by vyplňování dotazníku bylo ještě příliš náročné. Několik tříd dotazník nevyplnilo, protože se musely ihned po skončení besedy vracet do školy a neměly na vyplňování čas, případně knihovnice na dotazník zapoměly. V uplynulém období se rovněž uskutečnilo několik besed s autory, po jejichž skončení dotazníky rozdávány nebyly, protože besedy byly zaměřeny jiným způsobem a dotazník by v tomto případě ztrácel smysl.

Děti byly po skončení besedy požádány, aby vyplnily dotazník a vyjádřily se ke všem otázkám. Protože dotazníky byly sestaveny jako zpětná vazba k uplynulé besedě, nebylo třeba uvádět dotazník jako součást průzkumu k diplomové práci. Knihovnice dětem vysvětlily, co se od nich žádá a ponechaly jim potřebný prostor k zodpovězení všech otázek. V průběhu vyplňování je opakovaně upozorňovaly, že se nemusí obávat odpovídat pravdivě a mohou dotazník vyplnit anonymně. Zároveň jim bylo přislíbeno, že vyplněné dotazníky nebude kontrolovat paní učitelka a nepozná tak jejich odpovědi např. podle písma. Vyplněné dotazníky mohly děti odevzdávat lícovou stranou dolů, aby své odpovědi měly možnost skrýt i před zraky spolužáků. Odpovědi si knihovnice četly až po odevzdání všech dotazníků a odchodu žáků z knihovny.

Dotazníky pro mladší děti, žáky prvního stupně, byly zvoleny obrázkové, ve formě komiksového rozhovoru dvou dětí. Postavička dívky pokládala dětem otázky, do prázdné bubliny u úst chlapce měly děti napsat svůj názor. Otázky byly položeny neformálně, spíše hovorovým jazykem, tak aby jim i menší děti dobře porozuměly. Dotazník obsahoval čtyři otázky, které měly pomoci zjistit, zda si děti pamatují něco z předchozích besed, tzn., zda pro ně besedy mají nějaký smysl, druhá otázka ověřovala, zda si děti ve škole při hodině o besedě, resp. tématu besedy ještě povídají, třetí otázka byla orientována na spokojenost s konkrétní besedou, po jejímž skončení děti dotazník vyplňovaly, u čtvrté otázky mohly děti napsat, zda se jim líbila nějaká kniha, o kterých byla při besedě řeč a jestli by si ji rády přečetly. Obrázkový dotazník byl vytvořen pomocí online nástroje *Strip Generator*. Dotazník je přiložen na konci práce v Příloze 1.

Protože žáci 2. stupně přichází na besedy spíše výjimečně, nemělo by smysl pokládat jim stejné otázky jako mladším dětem, které s učitelkami navštěvují knihovnu pravidelně. Starší děti proto hodnotily besedy pomocí tzv. evaluačního trojúhelníku. Po skončení besedy se žáci měli zamyslet nad akcí třemi pohledy – co se během besedy dozvěděli nejzajímavějšího, co je překvapilo a co jim nebylo jasné. Měli také možnost napsat lektorovi besedy, tzn. knihovnici, jakýkoliv vzkaz, dojem z akce apod. Evaluační trojúhelník je přiložen na konci práce v Příloze 2.

Dotazník vyplnilo celkem 240 dětí z 15 různých tříd. Většinu dotazníků vyplňovali žáci 3. – 5. třídy, několik žáci 8. třídy a jedna třída 1. ročníku gymnázia. Deset tříd (celkem 162 dětí) vyplňovalo dotazník komiksového typu, pět tříd (celkem 78 žáků) hodnotilo besedu pomocí evaluačního trojúhelníku. Dotazníky byly vyplňovány anonymně, pro možnost srovnání vnímání rozdílů mezi dívkami a chlapci děti dotazníky opatřovaly jednoduchou značkou k rozlišení pohlaví.

Komiksový dotazník se na děti obracel se čtyřmi otázkami. První se vztahovala k předchozí besedě, které se třída naposledy zúčastnila. Dívka v komiksovém obrázku pokládala otázku v tomto znění:

**„Nedávno jsme taky byli v knihovně na nějaké besedě, ale nemůžu si vzpomenout, o čem byla. Nepamatuješ si to ještě?“**

Do prázdné bubliny měly děti napsat název nebo téma předchozí besedy, kterou naposledy navštívily. Protože se řada dětí bezprostředně poslední besedy nezúčastnila, ale vzpomněla si na některou z předchozích, byla jako správná odpověď započítána i jiná z besed tohoto školního roku, kterou třída navštívila. Čtyři třídy byly v knihovně v letošním roce poprvé, proto žáci první otázku vynechali. 66 dětí z celkového počtu 90 si na některou z předchozích besed vzpomnělo a zapsalo buď její název, nebo téma. Jde o poměrně vysoké číslo, více než dvě třetiny dětí si na akce v knihovně vzpomínají a knihovníci by tak mohli soudit, že besedy jsou zajímavé, vhodně sestavené a pro děti tak dobře zapamatovatelné. Odpovědi obzvláště na tuto otázku však mohou být značně zkreslené. Děti vyplňovaly dotazníky společně, a ačkoliv je knihovnice vyzývaly, že mají odpovídat pravdivě a nebát se přiznat, že si na něco nevzpomínají, lze podle stejně formulovaných odpovědí usuzovat, že od sebe některé děti tzv. opisovaly. Na druhou stranu je však očividné, že některé děti (i celé třídy) pojaly vyplňování dotazníků jako recesi a silně negativní odpovědi s několika vykřičníky u všech otázek nemusí znamenat, že by si z besedy doopravdy nic nepamatovaly a vůbec nic se jim v knihovně nelíbilo.

Podle symbolů označujících pohlaví si lze povšimnout, že dívky přistupovaly k vyplňování dotazníků zodpovědněji. Často odpovídaly celou větou, nad odpovědí se zřejmě předem zamýšlely a snažily se ji formulovat co nejlépe. S postavou komiksového chlapce se také častěji „sžily“ a komiksově dívce tykaly, snažily se s ní komunikovat a pokládaly zpětné otázky. Chlapci častěji odpovídali jednoslovným ANO či NE a v daleko větší míře u nich lze zaznamenat zcela negativní odpovědi v celém dotazníku, tj. NE, NIC, NIKDY.

Druhá otázka měla ověřit, zda učitelky vnímají besedy jako doplněk či zpestření výuky a o tématech si s dětmi při hodinách ještě povídají. Dívka v dotazníku navazovala na chlapcovu odpověď předchozí otázky a pokládala následující dotaz:

**„No jasně, už si vzpomínám. Paní učitelka nám o tom ještě povídala při hodině. Taky jste se o besedě ve škole bavili?“**

V případě této otázky nemá smysl hodnotit jednotlivé odpovědi dětí, ale spíše výpovědi tříd jako celků. Ačkoliv se obvykle v každé třídě našlo několik žáků, kteří povídání o besedách ve škole popírali nebo si na ně nevzpomínali, většina dětí se shodovala, že v hodinách absolvované besedy hodnotí a povídají si dále a šířeji o daném tématu. V některých třídách je zvykem číst si po besedách ukázky z dalších knížek, na které se třeba v knihovně nedostalo, v jiných třídách si děti vedou čtenářské nebo kulturní deníky, kam si o navštívených besedách píší záznamy.

Je potěšitelné, že učitelky nevnímají besedy jako pouhé oživení stereotypního rozvrhu, ale s žáky o tématech besed při vyučování dále hovoří a nabízené besedy chápou jako vhodný doplněk školní výuky, který velmi dobře slouží k upevnění znalostí. Děti potvrzují, že o přednášených tématech v knihovně později diskutují i ve škole, proběhlé besedy posuzují, představují si další knihy a z jejich reakcí je patrné, že je takové vyučovací hodiny baví.

Třetí otázka se vztahovala již ke konkrétní besedě, po jejímž skončení děti dotazník vyplňovaly. Dívka z dotazníku pokládala dětem následující otázku:

**„A jak se ti to dneska líbilo? Co tě bavilo nejvíc?“**

Obecně děti nejvíce na besedách oceňují doprovodné aktivity, které mají průběh zpestřit, nějakým způsobem oživit a rozptýlit trochu jejich pozornost. Obvykle se jedná o krátké zábavné hry spojené s pohybem, kvízy, doplňovačky, především s mladšími dětmi je možno v mezech mezi hlavními bloky besedy zpívat, vybídnout děti k přednesu básničky, vymýšlení vlastní pohádky nebo příběhu, vyprávění vlastních zážitků nebo zkušeností a jejich zakomponování do nějaké modelové situace např. ve formě scénky apod. Oproti původním předpokladům knihovnic děti jako plus jmenují i čtení úryvků z knížek, které může někdy

působit nudně či zdlouhavě. Pro většinu dětí je atraktivní zapojení dalších médií, zejména pak práce s počítačem. Některé třídy jsou zvyklé i v hodinách ve škole pracovat samostatně či ve skupinkách a v knihovně pak rády vyhledávají informace v knihách i na internetu. Jiné třídy tímto způsobem naopak ve škole nepracují a pro ně je samostatná práce s textem náročná až nemožná. Pro práci ve skupinách se překvapivě dají strhnout spíše chlapci, umí lépe spolupracovat. Dívky si často třetinu času pro samostatnou práci rozdělují role nebo se dohadují, kdo umí lépe číst, malovat, vyhledávat v textu apod. Nezřídka v dívčích skupinkách zaznívají hádky či dokonce pláč.

Co se témat týče, vítají děti především besedy o současných knihách oblíbených žánrů, jako jsou sci-fi, fantasy a horor nebo besedy o komiksech. Mladším dětem se velmi líbí zábavně pojaté lekce společenského chování a besedy *Chceme si hrát s vámi*, v nichž se na základě literárních příběhů dozví něco o integraci handicapovaných lidí do společnosti nebo životě dětí s různým sociálním znevýhodněním (děti z dětských domovů, neúplných rodin, odlišné národnosti nebo rasy aj.). Především mladším dětem je také určena velmi oblíbená beseda *Hovory mezi kulturami*, o rozdílech mezi etniky a kulturami. Přitažlivé povídání o odlišnosti cizinců žijících u nás, o jejich životě a zemi, ze které pocházejí, je v současné době velmi aktuální. Téměř v každé třídě se mezi českými dětmi najde alespoň jedno odlišné národnosti a na základě ukázek z knih i osobních zkušeností těchto cizinců mohou jejich spolužáci poznat život dětí různých kultur, jejichž sny a pohled na svět bývají v mnohém podobné. Mezi staršími dětmi se velkému úspěchu těší besedy *Historie a vývoj českých křestních jmen a příjmení*, v nichž knihovnice mimo jiné osvětluje původ křestních jmen a příjmení všech žáků třídy. Žáci i učitelé kladně hodnotí besedu *Za ostatním drátem*, která se zabývá problematikou holocaustu a na základě ukázek z knih pamětníků přibližuje osudy nejen židovských dětí a dospívajících v nelehkém období 2. světové války.

Ze zkušenosti knihovnic však nutno konstatovat, že učitelky vybírají náměty besed spíše konzervativně a tato zajímavější témata přichází na řadu spíše výjimečně. Zatímco besedy o spisovatelích (především Václav Čtvrtek a Astrid Lindgrenová), pohádkách a pověstech jsou objednány zpravidla na každý týden, výše zmíněné besedy se na program dostanou obvykle maximálně jednou měsíčně. Některých neobvyklých témat jako by se učitelky téměř až obávaly a objednávají je jen velmi zřídka. Například aktuální a potřebná beseda o víře a náboženství jako podstatě kultury byla v uplynulém školním roce objednána pouze jednou.

Lekce mediální výchovy zabývající se reklamou a manipulací médií se čtenáři, zařazená do nabídky před dvěma lety, nebyla objednána nikdy.

Je nutné také zmínit, že ohromný vliv na průběh besedy má osobnost knihovnice. I méně atraktivní téma může být podáno velmi zábavně a poutavě, právě tak i přitažlivé besedy mohou děti při nevhodně zvoleném přístupu nudit. Při každé besedě je třeba přihlížet k věku dětí, přizpůsobovat průběh besedy konkrétní situaci, aktivně s dětmi během besedy spolupracovat, komunikovat s nimi a zapojovat je do dění. Přestože hlavním účelem besedy je obvykle povídání o knihách a knihovnice se snaží dětem představit literární svět, je vhodné číst spíše kratší ukázky a více si s dětmi povídat, ptát se na jejich názory, nechat je diskutovat, besedu komponovat jako kratší bloky povídání a čtení, prokládané rozmanitými činnostmi na uvolnění a odpočinek. Děti jsou přirozeně soutěživé a jednoduché úkoly, kvízy a hádanky je mohou pobavit, navodit příjemnou neformální atmosféru a průběh besedy zpestřit. Je třeba besedy připravit moderně a současně, přizpůsobit je dnešním zájmům dětí a zohlednit jejich čtenářské preference. Čím nadchly knihovnice děti při besedách před pěti lety, tím už současné malé čtenáře zaujmout nemusí. Je vhodné přihlížet k tomu, co dnešní děti čtou, co se jim líbí a co je baví a průběh besed podle toho upravovat. Současná dětská literatura, jak česká, tak překladová, nabízí množství kvalitních titulů různých žánrů, které jistě stojí při besedě za doporučení.

Zkušenosti knihovnic dokazují, že pečlivě připravené besedy s vhodně vybranými ukázkami knih a vedené s nadšením děti vždy baví, ochotně a rády se do dění během besedy zapojují, diskutují, ukázky poslouchají doslova s otevřenými ústy a po skončení besed si hned zmiňované knihy půjčují, objednávají a rezervují. Bohužel ne všichni dokážou děti zaujmout tak, aby s nadšením poslouchaly celou hodinu, a ty pak spíše jen otráveně pasivně sedí a sledují hodiny. Takové besedy děti samozřejmě nemohou bavit a berou je spíše jako nutné zlo, které je třeba vydržet. Přitom návštěva knihovny by pro třídu měla být jednou z přitažlivých školních akcí, na kterou se těší, ne pouhou nudnou povinností. Přípravě besedy je třeba věnovat velkou pozornost a samotným besedám přikládat odpovídající význam. Spolupráce se školou je pro knihovnu velice důležitá, a pokud se děti už na prvním stupni naučí chodit do knihovny rády, je více než pravděpodobné, že v tomto zvyku budou pokračovat i později samy a vybudují si k četbě již v brzkém věku pozitivní vztah.

Čtvrtá otázka úzce souvisela s otázkou předchozí. Jejím cílem bylo zjistit čtenářské zájmy dětí, jejich spokojenost s výběrem knih na besedě a zájem o dané téma. Dívka na obrázku držela v ruce knihu, která se jí líbila a ptala se chlapce, jestli i jej něco při dnešní besedě zaujalo:

**„Mně se hrozně líbila ta první knížka, o které jsme si povídali. Co ty, chceš si taky nějakou přečíst?“**

Z odpovědí na tuto otázku mohly knihovnice posoudit, co se dětem líbí, co rády čtou, o které knihy mají zájem a které je naopak nezaujaly. Častěji než známou klasiku jmenovaly děti knihy, o kterých slyšely poprvé a zaujaly je natolik, že byly schopné téměř se o ně se spolužáky poprat. Je obvyklé, že mají děti po besedách ještě nějaký čas, aby si mohly volně vybrat a půjčit knihy podle svého vkusu, ale děti si nezdědka půjčují knihy, o kterých se v besedě mluvilo, případně se pídí i po dalších podobných titulech. Zvláště je to patrné u besed, potažmo knih s nějakým specifickým zaměřením – např. příběhy o dětech se zdravotním handicapem, netradiční náročnější knihy s určitým přesahem, knihy s ekologickým podtextem apod. Velký vliv na výběr literatury má i četba ukázek z méně známých knih oblíbených žánrů, především fantasy, sci-fi a horor. O knihy z besed mají obecně větší zájem dívky, chlapci se nechají zaujmout v podstatě pouze knihami, které spadají do jejich oblíbeného žánru (zejména fantastická a dobrodružná literatura).

Je potěšitelné, když besedy zaujmou děti natolik, že si berou domů k vyplnění přihlášky a při dalších návštěvách knihovny se registrují, aby si stejně jako spolužáci mohli půjčovat knihy domů. Vedle podpory čtenářství je samozřejmě i nárůst registrovaných čtenářů jedním z důvodů, proč knihovny besedy a další programy pro děti a mládež pořádají.

Evaluační trojúhelník, kterým starší žáci posuzovali besedy pro druhý stupeň, se zaměřoval na kritické zhodnocení jak tématu lekce, tak i knihovnice v roli lektora. Hodnocené besedy se věnovaly Praze a pražským pověstem, životu v multikulturní společnosti a vnímání rozdílů mezi etniky, českým jménům a příjmením a problematice holocaustu.

Na vrcholu trojúhelníku stojí ke zhodnocení to nejzajímavější, co se žáci během besedy dozvěděli:

### **POZNATEK**

Žáci zmiňovali jako pozitivum možnost dozvědět se více o svých spolužácích, např. názory na různá citlivější témata, postoje, chování společnosti apod. Žáci i učitelé často oceňovali jak zajímavost daného tématu, tak i jeho potřebnost a důležitost. Věcně žáky obvykle zaujaly zajímavosti, které nejsou obecně známé a které knihovnice pro zpestření besedy vybraly. Mnohým žákům také pomohlo osvětlení významů některých běžně užívaných cizích slov.

Do levého dolního rohu měli žáci zapsat, co je během besedy překvapilo:

### **PŘEKVAPENÍ**

V této části se žáci vyjadřovali jak k formě besedy, tak i k jejímu obsahu. Formálně často jmenovali způsob vedení besedy, oceňovali samostatnou práci či spolupráci se spolužáky ve skupinkách, vítali nejrůznější hry a pohybové aktivity, líbila se jim možnost zapojit se aktivně do průběhu lekce a vyjádřit svůj vlastní názor. Někteří žáci byli překvapeni, že se dozvěděli spoustu nových zajímavých informací, protože očekávali pouze nudnou přednášku. Často jmenovali konkrétní fakta z lekce, což svědčí o jejich pozornosti i pečlivé přípravě lektora.

Pravý dolní roh trojúhelníku byl vyhrazen pro poznámky toho, co nebylo dobře vyloženo, co žáci nepochopili nebo by potřebovali dovysvětlit:

## **NEJASNOST**

V drtivé většině případů žáci nechávali toto místo prázdné, případně se vyjadřovali pozitivně, ve smyslu toho, že v besedě žádné nejasnosti nezaznamenali. Pro knihovnice jsou odpovědi především na tuto otázku velmi důležité a její kladné hodnocení mluví ve prospěch dobře vedené lekce. Samozřejmě, že v průběhu besed leckdy k nejrůznějším nejasnostem dochází, jsou však osvětleny již v průběhu lekce a žáci neodcházejí s nezodpovězenými otázkami.

Vnitřní část trojúhelníku byla určena pro vzkaz knihovnici, týkající se jakékoliv části besedy, příp. i další názory a podněty:

## **VZKAZ**

Tento prostor žáci nejčastěji využívali k poděkování. Naprostá většina starších žáků besedy oceňuje, líbí se jim zajímavá témata a obsah lekce hodnotí velmi kladně. Někteří žáci se vyjadřují rovněž k formě lekce a osobnosti knihovnice. I zde převažují pozitivní hodnocení, výjimečně se lze setkat s komentáři, které prosí např. o hlasitější výklad nebo častější zapojení studentů do akce. Obecně jsou žáci často překvapeni, že přednáška v knihovně může být zajímavá a dobře připravená, že jsou knihovnice sympatické a umí se vyjadřovat. Většina z nich do vzkazu píše, že se těší na další návštěvu knihovny a rádi se dozvědí o tématu besedy více. Řada z nich se chystá do knihovny znovu přijít.

## 9. Závěr

Cílem diplomové práce bylo zmapování současného stavu čtenářství dětí a mládeže a porovnání přístupu k jeho podpoře v České republice a německy mluvících zemích. Práce se zaměřovala především na země sousedící s Českou republikou, jejichž zkušeností a nápadů by mohly české knihovny či školy při své práci využít a oživit u nás probíhající projekty novými podněty. Oproti původnímu předpokladu, že by zahraniční projekty mohly být v českém prostředí impulsem k vyvíjení dalších kampaní a aktivit lze s potěšením konstatovat, že situace je téměř opačná. České knihovny vyvíjejí nezměrné množství rozmanitých aktivit a ne jeden projekt by mohl být pro zahraničí inspirativní.

Dětská oddělení českých knihoven jsou zapojena do mnoha celostátních projektů, které doplňují vlastními nápady, v drtivé většině čtenáři vítanými a oceňovanými. České knihovny jsou propojeny jako velká pevná síť, jejíž jednotlivé prvky spolu dobře komunikují a nejen dětská knihovnická spolupracují a navzájem se podporují. Ve věci podpory dětského čtenářství odvádějí čeští knihovníci obrovský kus práce a jejich fantazie a kreativita při tvorbě nových programů se jeví téměř bezmezná.

Při organizaci akcí pro děti a mládež je vždy v první řadě třeba myslet na dítě a jeho zájmy. Bude jej nabízená aktivita bavit? Bude se chtít zapojit? Bude ochotné při dlouhodobých celoročních projektech vytrvat až do konce? Není pro vybranou cílovou skupinu program příliš dětinský nebo naopak náročný? Jsou knihy připravené pro čtení vhodné pro danou věkovou kategorii, stojí za doporučení a máme vybrané poutavé ukázky? Zodpovědět si tyto a další otázky ještě před započítím jakékoliv akce by mělo být pro knihovníky samozřejmostí. Programy je třeba připravovat s citem, poutavě, moderně, s ohledem na zájmy dnešních dětí a jejich čtenářský vkus.

Knihovníci by měli být schopni vcítit se do dětské duše, podívat se na plánovanou akci dětskýma očima a přizpůsobit veškerou činnost právě dětem, pro které program připravují. Jedině tak mohou mít pořádané programy, projekty, kampaně i obyčejná odpolední společná čtení v knihovnách opravdový úspěch.

A že se v českých knihovnách vyskytují opravdu výjimečné osobnosti, o tom svědčí ohlasy dětí, získané například z knihovnických vysvědčení projektu Kamarádka knihovna:

- *„Máme tam ideální knihovnice. Jsou to dvě dámy a nepředstavujte si žádné zapšklé ženy, které ničemu nerozumí, tak to vůbec není. Jsou to dámy s velkým D vybraných způsobů a ochotné poradit vám v jakékoliv situaci. Jsou to knihovnice, které mají takový přehled, že by jim to mohl kdekdo závidět. Jsou to opravdu ty nejúžasnější paní, které jsem kdy potkala“*
- *„Paní knihovnice jsou super. Lepší neznám!. Tato knihovna se nedá slovi (sic!) popsat.“*
- *„Paní knihovnice Iveta Novotná je má velká kamarádka.“*
- *„... a nejvíc na knihovně se mi líbí strašně hodné knihovnice. Jsou tak hodné, že se to nedá slovi (sic!) ani popsat.“*
- *„S pomocí knihovnice si vyberu vždy alespoň jednu knihu, která mi padne do noty. Vždy, když mám volný čas, jdu do knihovny.“*
- *„Vaši knihovnu zbožňuju kvůli Vám, paní knihovnice. Kvůli velkému výběru fantastických knížek. A hlavně kvůli srandě, kterou tady zažiju.“*
- *„Knihovnice jsou zde milé a především ochotné, nejsou s nimi žádné problémy.“*  
[Houšková, 2008]

Knihovníci mohou být dětem důležitými prostředníky, kteří je přivedou do kouzelného světa fantazie, naučí je se v něm orientovat a využívat všech jeho možností. Při podpoře dětského čtenářství je bohužel často podceňována funkce rodiny a rodičů jako prvotního čtenářského vzoru. Převážná většina českých projektů na podporu čtení se obrací přímo k dětem a oslovuje rovnou je. V České republice v současné době figuruje jen jeden projekt na podporu dětského čtenářství, který se už od počátku zaměřuje přímo na rodiče, kampaň *Celé Česko čte dětem*.

Zahraniční projekty na podporu čtenářství mají naopak spolupráci s rodiči poměrně dobře promyšlenou a v podstatě každá aktivita je založena na předpokládané účasti celé rodiny. Protože se s těmito projekty rakouské a německé děti poprvé setkávají ve většině případů ve škole, jsou „do sítí lapeni“ i rodiče a bývají víceméně nuceni spolupracovat a aktivně se do rozvoje čtenářských kompetencí svých potomků zapojit. Zjistěte existují rodiče, kteří svým dětem čtou a k lásce ke knihám je vedou už od dětství dobrovolně a rádi, ale v některých případech je to jediná šance, jak rodiče přimět k opravdové pravidelné a aktivní spolupráci.

Zahraniční projekty na podporu čtení se soustřeďují především na propagaci hlasitého předčítání v kruhu rodiny. Programy a kampaně jsou v mnoha případech podporovány státem a takovou podporu by potřebovala i Česká republika. Mělo by být v zájmu státu, aby zde vyrůstali vzdělaní lidé, a toho lze dosáhnout, jen pokud dítě již od raného dětství vedeme k četbě. Řada zemí nejen v Evropě již pochopila, jaký velký význam tato podpora má a je třeba, aby se k takovým státům plně přiřadila i Česká republika.

Dětské čtenářství nelze vnímat jako okrajovou záležitost a soukromou věc rodiny. Jde o otázku celospolečenskou, a proto by jí měl být přisuzován odpovídající význam. Jak vyplynulo z dotazníkového šetření a celé diplomové práce, české knihovny po všech stránkách usilují o zlepšení stavu dětského čtenářství, avšak neměly by ve svém snažení zůstat osamoceny. Do budoucna by bylo třeba výraznějšího zájmu všech zúčastněných v této oblasti, založeného především na širší, účinnější, aktivnější a především provázanější spolupráci rodiny, školy a knihovny, případně i dalších osob a institucí, které mají na rozvoj dětského čtenářství vliv. Na místě by byla rozhodně i výraznější celospolečenská podpora.

Dětské čtenářství je velmi širokou problematikou a k jeho rozvoji a podpoře vede mnoho cest. Je v zájmu celé společnosti, aby se tyto cesty proplétaly a mířily ke společnému cíli, k dětem, které rády a s chutí čtou kvalitní knihy.

## Seznam použité literatury

1. JuLit. ARBEITSKREIS FÜR JUGENDLITERATUR, 2013. *Arbeitskreis für Jugendliteratur* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.jugendliteratur.org/julit-6.html>
2. Kleine Geschwister. Die Literaturzeitschrift für Kinder. AUTUMNUS VERLAG, 2010a. *Autumnus Verlag* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.autumnus-verlag.de/Webseiten%20Reihentitel/kleine%20Geschwister.htm>
3. Clou: Lesehefte für junge Leute. AUTUMNUS VERLAG, 2010b. *Autumnus Verlag* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://5887293.de.strato-hosting.eu/Webseiten%20Reihentitel/Clou.htm>
4. Allgemeines. BÜCHEREIVERBAND ÖSTERREICHS, 2012. *Leserstimmen: der Preis der jungen LeserInnen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.leserstimmen.at/allgemeines>
5. Leitbild. BUCHKLUB DER JUGEND, 2013a. *Buchklub: alles fürs Lesen* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.buchklub.at/Buchklub/Wir-ueber-uns/Leitbild.html>
6. Buchklub-Medien. BUCHKLUB DER JUGEND, 2013b. *Buchklub: alles fürs Lesen* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.buchklub.at/Buchklub/Buchklub-Medien.html>
7. O kampani. CELÉ ČESKO ČTE DĚTEM, [2006a]. *Celé Česko čte dětem* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/30/o-nas/o-kampani/>
8. Rodičům. CELÉ ČESKO ČTE DĚTEM, [2006b]. *Celé Česko čte dětem* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/9/rodicum/>

9. CELÉ ČESKO ČTE DĚTEM, [2012]. *Výroční zpráva obecně prospěšné společnosti Celé Česko čte dětem za rok 2011* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: [http://www.celeceskoctedetem.cz/userdata/articles/171/cele\\_cesko\\_cte\\_detem\\_vyrocní\\_zprava\\_2011.pdf](http://www.celeceskoctedetem.cz/userdata/articles/171/cele_cesko_cte_detem_vyrocní_zprava_2011.pdf)
10. Hajaja. ČESKÝ ROZHLAS, 2013. *Český rozhlas: Dvojka* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: [http://www.rozhlas.cz/praha/porady/\\_porad/2277](http://www.rozhlas.cz/praha/porady/_porad/2277)
11. O projektu Čítárny. ČÍTÁRNÝ.CZ, c2002-2013. *Čítárny* [online]. [cit. 2013-07-13]. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/info/o-projektu>
12. Pravidla. ČTENÍ POMÁHÁ, 2011a. *Čtení pomáhá* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.ctenipomaha.cz/cs/Pravidla>
13. O projektu. ČTENÍ POMÁHÁ, 2011b. *Čtení pomáhá* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.ctenipomaha.cz/cs/O-projektu>
14. DANKOVÁ, Zdenka, 2013. Čtení pomáhá už dva roky, zapojilo se již 126 tisíc dětí. In: *The Epoch Times: Velká Epoque* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.velkaepocha.sk/2013041220997/Cteni-pomaha-uz-dva-roky.html>
15. Projekt „Lesesäcke“ in Liechtenstein. DEUTSCHER BILDUNGSSERVER, 2012. *Deutscher Bildungsserver: der Wegweiser zur Bildung* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.bildungsserver.de/db/mlesen.html?Id=48500>
16. EHRLICHOVÁ, Klára, 2007. Seminář Čtenářství, jeho význam a podpora. *Ikaros* [online]. Roč. 11, č. 12 [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/node/4436>
17. Über uns. ESELSoHR, 2005. *Eselsohr: Fachzeitschrift für Kinder- und Jugendmedien* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.eselsohr-leseabenteuer.de/index.php?id=5>

18. Bulletin Jugend & Literatur. ESELSoHR, 2011. *Eselsohr: Fachzeitschrift für Kinder- und Jugendmedien* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.eselsohr-leseabenteuer.de/index.php?id=105>
19. GABAL, Ivan a Lenka VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, 2003. *Jak čtou české děti?: analýza výsledků sociologického výzkumu* [online]. Praha: Gabal, Analysis & Consulting, 54 s. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: [http://www.gac.cz/userfiles/File/nase\\_prace\\_vystupy/GAC\\_cten\\_jak\\_ctou\\_ceske\\_deti.pdf](http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf)
20. Über Gecko. GECKO, 2007. *Gecko: LesePASS für Klein und Gross* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: [http://www.gecko-kinderzeitschrift.de/?page\\_id=8](http://www.gecko-kinderzeitschrift.de/?page_id=8)
21. HERMAN, Mik, 2012. Chcete znát výsledky SUK 2012? Musíte si o ně napsat, jinak nezájem... In: *Čítárny.cz* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/ceny/ceny-v-esku/4256-suk-2012-vysledky>
22. HERMAN, Mik, 2013. Hanka Hanáčková a Mirka Čápková – Cena Hanse Christiana Andersena 2013. In: *Čítárny.cz* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/ceny/ceny-ve-svt/4679-hanka-hanackova-a-mirka-capova-cena-hanse-christiana-andersena>
23. HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 176 s. ISBN 80-717-8927-5.
24. Děti nám napsaly. HOUŠKOVÁ, Zlata, [2008]. *Kamarádka knihovna: archiv 2. ročníku 2008* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://kamaradkaknihovna.cz/archiv2008.htm>
25. HOUŠKOVÁ, Zlata, [2012]. *Kamarádka knihovna* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.kamaradkaknihovna.cz/>
26. Profil. INSTITUT FÜR JUGENDLITERATUR, [2013a]. *Institut für Jugendliteratur* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.jugendliteratur.net/institut.html>

27. INSTITUT FÜR JUGENDLITERATUR, [2013b]. *1000 und 1 Buch: das Magazin für Kinder- und Jugendliteratur* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.1001buch.at/index.html>
28. DIXI Kinderliteraturpreis. INSTITUT FÜR JUGENDLITERATUR, [2013c]. *Institut für Jugendliteratur* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.jugendliteratur.net/dixipreis.html>
29. Literatur für junge LeserInnen. INSTITUT FÜR JUGENDLITERATUR, [2013d]. *Institut für Jugendliteratur* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.jugendliteratur.net/veranstaltungen.html>
30. Über uns. INTERJULI, 2013. *Interjuli: internationale Kinder- und Jugendliteraturforschung* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.interjuli.de/de/ueber-uns/>
31. Quergelesen: das Büchermagazin für Kinder. KIKA, 2013. *KiKA: von ARD und ZDF* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: [http://www.kika.de/scripts/fernsehen/a\\_z/index.cfm?b=q&a=2&i=1432](http://www.kika.de/scripts/fernsehen/a_z/index.cfm?b=q&a=2&i=1432)
32. Projekt Kde končí svět. KLUB DĚTSKÝCH KNIHOVEN, [2013a]. *Klub dětských knihoven* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.kdk.munovapaka.cz/>
33. KLUB DĚTSKÝCH KNIHOVEN, 2013b. *Výroční zpráva Klubu dětských knihoven SKIP ČR 2012* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.kdk.munovapaka.cz/>
34. O centru. KNIHOVNA JIŘÍHO MAHENA V BRNĚ, [2009]. *Knihovna Jiřího Mahena v Brně* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.kjm.cz/o-centru>
35. Projekt Ruku v ruce. KNIHOVNA JIŘÍHO MAHENA V BRNĚ, [2012a]. *Knihovna Jiřího Mahena v Brně* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.kjm.cz/projekt-ruku-v-ruce>

36. Metodický materiál. KNIHOVNA JIŘÍHO MAHENA V BRNĚ, [2012b]. *Knihovna Jiřího Mahena v Brně* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.kjm.cz/metodika>
37. Konzept: zur Geschichte der Lesekiste. KNOBLOCH, Jörg, [2000]. *Lesekiste* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.lesekiste.lesefoerderung.de/konzept.htm>
38. Děti čtou nevidomým dětem: popis projektu. KRAJSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA LIBEREC, [2013]. *Knihovna pro děti a mládež* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.kvkli.cz/deti-ctou-nevidomym-detem.html>
39. Partnerlesen. LESEPARTNERINNEN, 2007a. *LesePartnerInnen* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.lesepartnerinnen.at/Partnerlesen.html>
40. LesetutorInnen. LESEPARTNERINNEN, 2007b. *LesePartnerInnen* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.lesepartnerinnen.at/Partnerlesen/Projektbeschreibungen/LesetutorInnen.html>
41. Eltern als LesepartnerInnen. LESEPARTNERINNEN, 2007c. *LesePartnerInnen* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.lesepartnerinnen.at/Partnerlesen/Projektbeschreibungen/Eltern-als-LesepartnerInnen.html>
42. Lesebuddys. LESEPARTNERINNEN, 2007d. *LesePartnerInnen* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.lesepartnerinnen.at/Partnerlesen/Projektbeschreibungen/Lesebuddys.html>
43. Kleine Lesebrücke. LESEPARTNERINNEN, 2007e. *LesePartnerInnen* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.lesepartnerinnen.at/Partnerlesen/Projektbeschreibungen/Kleine-Lesebruecke.html>

44. Pilotprojekt. LESEPARTNERINNEN, 2007f. *LesePartnerInnen* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.lesepartnerinnen.at/Partnerlesen/Pilotprojekt.html>
45. Děti, čtěte! MEANDER, [2013]. *Nakladatelství Meander* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.meander.cz/detictete>
46. MIS, 2011. Čtení pomáhá už v milionech. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/130056-cteni-pomaha-uz-v-milionech/>
47. Anketa SUK - Čteme všichni. NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ MUZEUM A KNIHOVNA J. A. KOMENSKÉHO, c2011. *Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://npmk.cz/node/24>
48. Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek 2012. ÖSTERREICH LIEST. TREFFPUNKT BIBLIOTHEK, [2012a]. *Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.oesterreichliest.at/~oesterreichliest/>
49. Luftballonstart! ÖSTERREICH LIEST. TREFFPUNKT BIBLIOTHEK, [2012b]. *Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.oesterreichliest.at/~oesterreichliest/?Id=441>
50. Bilderbuchkinos zum Thema Briefe schreiben/Post. ÖSTERREICH LIEST. TREFFPUNKT BIBLIOTHEK, [2012c]. *Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.oesterreichliest.at/~oesterreichliest/?Id=530>
51. Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek 2008. ÖSTERREICH LIEST. TREFFPUNKT BIBLIOTHEK, [2012d]. *Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.oesterreichliest.at/~oesterreichliest/index.php?Id=255>

52. PESLEROVÁ, Veronika, 2007. Čítárny.cz - dejme dětem šanci nebýt hlupáky. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. Č. 3 [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=928>
53. PISTORIUS, Vladimír et al., 2012. *Zpráva o českém knižním trhu 2011/2012* [online]. Svaz českých knihkupců a nakladatelů, 31 s. [cit. 2013-07-07]. ISBN 978-80-902495-6-1. Dostupné z: <http://sckn.cz/content/zpravy/file-847.pdf>
54. O projektu. ROSTEME S KNIHOU, c2007. *Rosteme s knihou* [online]. [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.rostemesknihou.cz/cz/rostone-s-knihou/o-projektu/>
55. Der Lesebazillus – eine Rucksackbibliothek. SCHWEIZERISCHES INSTITUT FÜR KINDER- UND JUGENDMEDIEN, 2013a. *Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.sikjm.ch/literale-foerderung/projekte/lesebazillus/>
56. Bücherraupe. SCHWEIZERISCHES INSTITUT FÜR KINDER- UND JUGENDMEDIEN, 2013b. *Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.sikjm.ch/literale-foerderung/projekte/buecherraupe/>
57. Top Secret: Literale Förderung im Medienverbund. SCHWEIZERISCHES INSTITUT FÜR KINDER- UND JUGENDMEDIEN, 2013c. *Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.sikjm.ch/literale-foerderung/projekte/top-secret/>
58. Ton ab, Buch auf – Vom Hören zum Lesen. SCHWEIZERISCHES INSTITUT FÜR KINDER- UND JUGENDMEDIEN, 2013d. *Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.sikjm.ch/literale-foerderung/projekte/ton-ab-buch-auf/>

59. SLEJŠKA, Zdeněk, 2010. Stručné shrnutí výsledků mezinárodního výzkumu PISA 2009. In: *EDUin* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/clanky/strucne-shrnuti-mezinarodniho-vyzkumu-pisa-2009/>
60. Über Lesestart. STIFTUNG LESEN, [2011]. *Lesestart: drei Meilensteine für das Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.lesestart.de/ueberlesestart.html>
61. Die Stiftung Lesen: Lesefreude wecken, um Lesekompetenz zu vermitteln. STIFTUNG LESEN, [2013a]. *Stiftung Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.stiftunglesen.de/wirueberuns.html>
62. Erzieherinnen und Erzieher. STIFTUNG LESEN, [2013b]. *Stiftung Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.stiftunglesen.de/erzieher>
63. Engagement & Gesellschaft. STIFTUNG LESEN, [2013c]. *Stiftung Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: [http://www.stiftunglesen.de/engagement\\_gesellschaft](http://www.stiftunglesen.de/engagement_gesellschaft)
64. Leseklubs – Mit Freu(n)den Lesen. STIFTUNG LESEN, [2013d]. *Stiftung Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.stiftunglesen.de/leseklubs>
65. Lesescouts - Was machen sie? STIFTUNG LESEN, [2013e]. *Lesescouts.de* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.lesescouts.de/dasprojekt/die-lesescouts>
66. Lesescouts: Schüler engagieren sich für das Lesen. STIFTUNG LESEN, [2013f]. *Stiftung Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.stiftunglesen.de/lesescouts>
67. Der Vorleseclub für Vorlesepaten. STIFTUNG LESEN, [2013g]. *Der Vorleseclub der Stiftung Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.dervorleseclub.de/vorleseclub>

68. Vorlesekofter für Kinder: die einzigartige Initiative der Deutschen Bahn. STIFTUNG LESEN, [2013h]. *Stiftung Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.stiftunglesen.de/vorlesekofter>
69. STRAKOVÁ, Jana, 2002. *Vědomosti a dovednosti pro život: čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost patnáctiletých žáků v zemích OECD* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 111 s. [cit. 2013-07-07]. ISBN 80-211-0411-2.
70. Velké Říjnové Společné Čtení 2004. SVAZ KNIHOVNÍKŮ A INFORMAČNÍCH PRACOVNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY, 2004. *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://skip.nkp.cz/akcVRSC.htm>
71. Den pro dětskou knihu. SVAZ KNIHOVNÍKŮ A INFORMAČNÍCH PRACOVNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY, 2007. *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://skip.nkp.cz/akcDen07.htm>
72. Projekt Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka 2013. SVAZ KNIHOVNÍKŮ A INFORMAČNÍCH PRACOVNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY, 2013. *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/projekt-uz-jsem-ctenar-2013-knizka-pro-prvnacka-2013>
73. O projektu. SVAZ KNIHOVNÍKŮ A INFORMAČNÍCH PRACOVNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY a KNIHOVNA BEDŘICHA BENEŠE BUCHLOVANA, [c2010]. *Noc s Andersenem* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz/o-projektu.html>
74. SVAZ KNIHOVNÍKŮ A INFORMAČNÍCH PRACOVNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY a KNIHOVNA BEDŘICHA BENEŠE BUCHLOVANA, 2013. *Andersen 2013 statistika* [online]. [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz/data/ke-stazeni/Andersen2013tiskovka.doc>

75. ŠILEROVÁ, Eva, 2010. Kulturní typy do výuky: co doporučuje knihovnice. *Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*. Roč. 57, č. 4, s. 31.
76. ŠVARCOVÁ, Alžběta, 2013. Zora Jandová: Vysílání pro děti? Vzdělat, pobavit a bez reklam. In: *Český rozhlas: Radiožurnál* [online]. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: [http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/host/\\_zprava/zora-jandova-vysilani-pro-deti-vzdelat-pobavit-a-bez-reklam--1159406](http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/host/_zprava/zora-jandova-vysilani-pro-deti-vzdelat-pobavit-a-bez-reklam--1159406)
77. TRÁVNÍČEK, Jiří, 2008. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize (2007)*. Vyd. 1. Brno: Host, 207 s. ISBN 978-807-0505-540.
78. VALIŠOVÁ, Edita, 2012. Ve jménu pohádek, románů a básní... *Inflow: information journal* [online]. Roč. 5, č. 9 [cit. 2013-07-07]. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/ve-jmenu-pohadek-romanu-basni>
79. VOJÁČKOVÁ, Radka, 2005. Děti čtou nevidomým dětem. *Čtenář*. Roč. 57, č. 12, s. 406. Dostupné z: [http://ctenar.svkkk.cz/files/pdf\\_2005/c1205.pdf](http://ctenar.svkkk.cz/files/pdf_2005/c1205.pdf)
80. Achtung, Fertig, Lies! ZEIT PUNKT LESEN, [2010]. *Zeit Punkt Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.zeitpunktlesen.at/lesepuzzle>
81. Leseinitiative. ZEIT PUNKT LESEN, [2011a]. *Zeit Punkt Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.zeitpunktlesen.at/leseinitiative>
82. AusgeBOXt. ZEIT PUNKT LESEN, [2011b]. *Zeit Punkt Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.zeitpunktlesen.at/ausgeboxt>
83. Macht dieses Buch fertig. ZEIT PUNKT LESEN, [2011c]. *Zeit Punkt Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.zeitpunktlesen.at/machdiesesbuchfertig>
84. LOL. Loslesen! ZEIT PUNKT LESEN, [2012]. *Zeit Punkt Lesen* [online]. [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.zeitpunktlesen.at/lol>


85. BücherEi. ZEIT PUNKT LESEN, [2013a]. *Zeit Punkt Lesen* [online].  
[cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.zeitpunktlesen.at/buecherei>
  
86. Von App bis Zinnober. ZEIT PUNKT LESEN, [2013b]. *Zeit Punkt Lesen* [online].  
[cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.zeitpunktlesen.at/generationenspiel>

## Seznam zkratk


IBBY	International Board on Books for Young People (Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu)
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions (Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí)
KDK	Klub dětských knihoven
MKP	Městská knihovna v Praze
SKIP ČR	Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky
ÚK MKP	Ústřední knihovna Městské knihovny v Praze
VŘSČ	Velké říjnové společné čtení

# Příloha 1

Obrázkový dotazník pro mladší děti




No jasně, už si vzpomínám. Paní učitelka nám o tom ještě povídala při hodině. Taky jste se o besedě ve škole bavili?




\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_




Mně se hrozně líbila ta první knížka, o které jsme si povídali. Co ty, chceš si taky nějakou přečíst?




\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_




Nedávno jsme taky byli v knihovně na nějaké besedě, ale nemůžu si vzpomenout, o čem byla. Nepamatuješ si to ještě?




\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_



A jak se ti to dneska líbilo? Co tě bavilo nejvíc?



\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

## Příloha 2

Evaluační trojúhelník pro starší děti

